

Evaluering av MOT i ungdomsskolen

Sluttrapport

Proba-rapport nr. 2011-05, Prosjekt nr. 11007
ISSN: 1891-8093
HB/SK, AG, 6. september 2011

Offentlig

Rapport 2011 - 05

Evaluering av MOT i ungdomsskolen

Sluttrapport

Utarbeidet for MOT

Forord

Proba samfunnsanalyse har gjennomført en effektevaluering av *MOT i ungdomsskolen*, på oppdrag for organisasjonen MOT. Vi bygger på data som er samlet inn ved skoler som deltar i det treårige programmet, og kontrollskoler som ikke deltar. Det er gjennomført til sammen fire spørreundersøkelser, ved starten av 8. klasse, tre måneder senere, og mot slutten av 9. og 10. klasse. I denne rapporten analyser vi endringer fra begynnelsen av 8. klasse til slutten av 10. klasse.

Helene Berg har vært prosjektleder. Audun Gleinsvik har vært kvalitetssikrer.

Oslo, september 2011

Proba samfunnsanalyse

Innhold:

SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER.....	1
1 BAKGRUNN OG PROBLEMSTILLINGER.....	6
1.1 Bakgrunn	6
1.2 Problemstilling.....	6
1.3 Om MOT	6
1.4 Metode i evalueringen	10
2 TRIVSEL OG MILJØ.....	14
2.1 Trivsel.....	14
2.2 Klassemiljø	17
2.3 Skolemiljø.....	22
3 SELVTILLIT	25
3.1 Elevenes svar på spørsmål om selvtillit.....	25
3.2 Endringer i selvtillit og effekt av MOT	27
4 OPTIMISME.....	28
4.1 Elevenes svar på spørsmål om optimisme	28
4.2 Endringer i optimisme og effekt av MOT	29
5 TRO PÅ EGNE KREFTER – SELF-EFFICACY	31
5.1 Elevenes svar på spørsmål om tro på egne krefter	31
5.2 Endringer i Self-efficacy og effekt av MOT	33
6 MOT TIL Å BRY SEG, MOT TIL Å SI NEI OG MOT TIL Å LEVE.....	35
6.1 Elevenes svar på spørsmål om mot.....	35
6.2 Endringer i mot og effekt av MOT	39
7 MOBBING.....	41
7.1 Andres mobbing	41
7.2 Egen mobbing.....	43
8 RUSMIDLER	45
8.1 Røyking og snus	45
8.2 Alkohol	46
9 ELEVENES VURDERINGER AV MOT	49
9.1 MOTs betydning for den enkelte og for klassen/gruppa	49
9.2 ”Ungdom med MOT”	51
10 KONKLUSJONER.....	53
LITTERATURLISTE	55
VEDLEGG 1: FAKTORANALYSE	56
Teori.....	56
Valg av indekser.....	56
VEDLEGG 2: SPØRRESKJEMA	64

Sammendrag og konklusjoner

Resymé

MOT er en organisasjon som arbeider med å bevisstgjøre ungdom til å ta valg som gjør at de mestrer livet. En av satsingene er MOTs holdningsskapende program i ungdomsskolen. Vi har gjennomført flere spørreundersøkelser til ungdomsskoleelever fra de startet i 8. klasse til slutten av 10. klasse. Vi finner at MOT har en positiv betydning for ungdommenes selvtillit, optimisme og mot. Når det gjelder elevenes oppfatning av skole- og klassemiljø, trivsel og mobbing beskytter MOT mot de mest negative utslagene i ungdomstiden. Det er færre som trives dårlig, færre som ikke har noen venner, færre som opplever klasse- og skolemiljøet som dårlig, og færre som blir mobbet ofte. Når vi ser på den gjennomsnittlige utviklingen, finner vi ingen eller liten effekt på trivsel, skolemiljø, tro på evnen til å stå imot gruppepress, eller atferd som mobbing og alkoholbruk. MOT har hatt en klart positiv betydning for røyking. Elevene ved MOT-skolene har dessuten en gjennomgående positiv vurdering av MOTs betydning.

Bakgrunn

MOT er en ideell organisasjon som ble stiftet i 1997. MOTs visjon er å bidra til varmere og tryggere oppvekstmiljø, gjennom å styrke ungdommers mot til å ta vare på seg selv og andre gjennom sine valg. MOT arbeider med å bevisstgjøre ungdom ved å arbeide holdningsskapende med fokus på verdier, valg og tro på egne krefter.

MOT har tre grunnverdier:

- Mot til å bry seg
- Mot til å si nei
- Mot til å leve

Organisasjonen MOT er oppdragsgiver for denne analysen, som er en evaluering av det arbeidet de gjør i ungdomsskolen. *MOT i ungdomsskolen* består av et treårig program med til sammen 15 besøk av representanter for MOT.

Problemstilling

Hovedproblemstillingen i denne rapporten er å måle eventuelle effekter av MOT. Bidrar MOTs arbeid i ungdomsskolen til de endringene i holdninger og atferd som man ønsker å oppnå? Vi har lagt vekt på å undersøke effekter av MOTs arbeid på

- ungdommenes trivsel på skolen, klasse- og skolemiljø
- holdninger og atferd knyttet til mobbing og bruk av rusmidler
- ungdommenes selvtillit, optimisme, tro på egne krefter og mot

Evalueringen bygger på data fra spørreundersøkelser som er gjennomført på fire tidspunkter til den samme gruppen av elever som har programmet *MOT i ungdomsskolen*, samt en kontrollgruppe av elever ved skoler som ikke har programmet *MOT i ungdomsskolen*. Elevene besvarte den første undersøkelsen i starten av 8. klasse, og den siste på slutten av 10. klasse. Vi har først og fremst analysert *endringer* fra den første til den siste undersøkelsen, og sammenlikner endringene ved MOT-skolene med endringene ved kontrollskolene.

Når det gjelder elevenes oppfatning av klasse-/skolemiljø, mobbing og betydningen av gruppepress, er det utfordrende å tolke svarene. En av MOTs målsettinger er nettopp å øke bevisstheten om slike temaer. Elevene kan derfor ha blitt mer oppmerksomme på problemer med både egne og andres holdninger og atferd, slik at de svarer mindre positivt.

Konklusjoner

En av MOTs grunnantakelser er at mot er den viktigste egenskapen et menneske har. Selvtillit og optimisme gir mot. Vi trenger mot og tro på egne krefter til å handle i vanskelige situasjoner, stå imot gruppepress, og ta vare på hverandre. Slike egenskaper beskytter mot risikofaktorer og skaper et trygt og inkluderende miljø. I spørreundersøkelsen har vi sett på utviklingen innenfor alle disse temaene.

På flere områder finner vi en negativ utvikling fra 8. til 10. klasse. Utviklingen må ses i sammenheng med den alderen elevene er i – de er i puberteten og opplever mye usikkerhet og tvil. Et mål med MOT-programmet er nettopp å motvirke eller dempe disse utviklingstrekkene. Siden ”mye er blitt verre” både blant MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevene, er en *mindre* negativ utvikling en positiv effekt av MOT.

Trivsel og venner

Et stort flertall av ungdomsskoleelevene trives godt på skolen – mellom 85 og 90 prosent svarte ”svært godt” eller ”godt” både i begynnelsen av 8. klasse og i slutten av 10. klasse. Både på MOT-skolene og kontrollskolene har det vært en nedgang i andelen av elevene som svarer at de trives godt – både når det gjelder på skolen generelt, i klassen/gruppa og i friminuttene.

Hvilken betydning har MOT for trivsel på skolen? Det har vært en bedre utvikling på MOT-skolene enn på kontrollskolene når det gjelder andelen av elevene som trives *dårlig*: Andelen av elevene som svarte at de ikke trives noe særlig eller ikke trives i det hele tatt har økt mer i kontrollskolene enn i MOT-skolene. Hvis vi ser på gjennomsnittet er bildet negativt for MOT-skolene.

Vi stilte også spørsmål om hvor mange venner elevene har på skolen. Det er et stort flertall av elevene som svarer at de har mange venner – det er omtrent 80 prosent eller mer som svarer at de har minst 6 venner på skolen. Denne andelen er redusert. I den negative enden av skalaen finner vi at andelen av elevene som svarer at de ikke har *noen* venner har økt – i MOT-skolene fra 1 til 2 prosent, og i kontrollskolene fra 1 til hele 6 prosent. Her har det altså vært en vesentlig mer negativ utvikling i kontrollskolene enn i MOT-skolene.

Klasse- og skolemiljø

Det har vært en negativ utvikling i elevenes oppfatning av klassemiljøet siden begynnelsen av 8. klasse, både i MOT- og kontrollskolene. Det ble stilt en rekke spørsmål for å belyse klassemiljøet, noen av dem handlet om elevenes egne holdninger til og atferd overfor de andre, noen om elevenes opplevelse av andres holdninger/atferd og hvordan klassen fungerer. MOT har ulik betydning for utviklingen i de to dimensjonene.

MOT-skoleelevenes svar på spørsmål om *egne* holdninger og atferd har utviklet seg mer positivt (det vil si mindre negativt) enn kontrollskoleelevenes. Det gjelder for eksempel deres oppslutning om utsagnet ”Jeg snakker til de andre i klassen i en vennlig tone”.

Svarene på spørsmål om hvordan klassen fungerer er mer blandede. Dels har det vært en mer negativ utvikling enn på kontrollskolene, for eksempel en større reduksjon i andelen av elevene som er enige i ”I klassen vår snakker vi til hverandre i en vennlig tone”. Dels er utviklingen helt lik, og dels er den positiv i MOT-skolene sammenliknet med kontrollskolene, det gjelder for eksempel ”I klassen vår føler elevene seg like mye verd.”

Det kan synes som om MOT-skoleelevene er blitt mer kritiske; De vurderer miljøet med et mer kritisk blikk enn kontrollskoleelevene. På flere av spørsmålene om klassemiljø er det nemlig ingen forverring i den negative enden av skalaen, snarere tvert om: Selv om det har blitt færre som har en positiv oppfatning av klassemiljøet, er det også blitt færre som har en svært negativ oppfatning (relativt til kontrollskolene).

Når det gjelder skolemiljøet, var ”den gjennomsnittlige” oppfatningen omtrent lik blant MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevene i begynnelsen av 8. klasse. I 10. klasse har den negative utviklingen vært noe mindre i kontrollskolene enn i MOT-skolene – men forskjellen er liten.

Andelene som oppfatter skolemiljøet som svært *dårlig* har imidlertid økt vesentlig mer blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene.

Selvtillit og optimisme

Selvtillit og optimisme øker sjansen for å vise mot og ta egne valg. De to dimensjonene er målt ved hjelp av en rekke spørsmål, satt sammen til to indekser.

Vi fant at selvtilliten hadde blitt lavere blant elevene ved kontrollskolene siden begynnelsen av 8. klasse, mens det har vært en økning blant elevene ved MOT-skolene. Det har altså vært en betydelig mer positiv utvikling i MOT-skolene enn i kontrollskolene. Når det gjelder graden av optimisme, har det vært en nedgang i begge gruppene – elevene er gjennomgående mindre optimistiske enn de var da de begynte i 8. klasse. Nedgangen er imidlertid noe mindre blant MOT-skoleelevene enn kontrollskoleelevene.

Mot

Det ble stilt en rekke spørsmål for å måle hvordan MOTs grunnverdier; mot til å leve, mot til å bry seg og mot til å si nei, kommer til uttrykk blant elevene. Disse ble satt sammen til to indekser, siden spørsmålene som er ment å måle ”mot til å leve” og spørsmålene som er ment å måle ”mot til å si nei” korrelerer sterkt med hverandre.

Vi fant at det har vært en positiv utvikling blant MOT-skoleelevene både i ”mot til å bry seg” og ”mot til å leve – mot til å si nei”, mens utviklingen har vært negativ blant kontrollskoleelevene.

Tro på egne krefter

Et av elementene i MOTs idégrunnlag er å styrke elevenes tro på egne krefter – til å stå imot gruppepress, og handle og si fra i uønskede situasjoner – å stå for egne valg. Slike egenskaper inngår i begrepet *self-efficacy*. Det ble stilt en rekke spørsmål om dette – delt i to indekser: Selvregulerende krefter, og tro på egen handlingsevne.

Når det gjelder det første, å stå imot/stå for egne valg, har det vært en negativ utvikling i begge gruppene siden 8. klasse, men endringen har vært større blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene. Hva kan dette komme av? Det er vanskelig å tenke seg at MOT skulle ha forårsaket dårligere selvregulerende krefter hos ungdomskoleelevene, særlig siden utviklingen i selvtillit, optimisme og mot har vært såpass positiv. Svarene deres på spørsmål om å klare å stå imot gruppepress *kan* være et resultat av en bevisstgjøringsprosess, der elevene har blitt mer oppmerksomme på at det *er* vanskelig å stå imot gruppepress, og at de derfor i mindre grad svarer ureflektert.

Når det gjelder spørsmål om handlingsevne; å klare å si fra eller gripe inn i vanskelige situasjoner, har det vært en positiv utvikling i begge elevgruppene siden 8. klasse, og endringen er omtrent lik.

Mobbing

I MOT-skolene er det en mer positiv utvikling enn i kontrollskolene i andelen av elevene som svarer at de blir mobbet *ofte*. Hvis vi ser på andelen av elevene som har blitt mobbet i det hele tatt de siste månedene, eller selv har mobbet noen, er utviklingen i MOT-skolene mer negativ enn i kontrollskolene.

Svarene kan være forårsaket av at flere elever ved MOT-skolene definerer mobbing videre enn de gjorde før – altså ved en bevisstgjøring. Vi har imidlertid ikke støtte for denne tolkningen i datamaterialet.

Fra begynnelsen av 8. klasse til slutten av 10. klasse har det vært en økning i andelen av elevene som *ikke* ville fortelle det til noen dersom de ble mobbet. Denne økningen er noe større blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene. Tilsvarende gjelder om de vil si det til noen hvis de ser at *andre* blir mobbet: Blant kontrollskoleelevene er det en økning i andelen som

svarer ”ingen”, mens det blant MOT-skoleelevene har vært en nedgang i andelen som svarer det.

Røyking og snus

Når det gjelder røyking har utviklingen i MOT-skolene vært entydig positiv sammenliknet med kontrollskolene. Det har vært en mindre økning i andelen av elevene som har røykt i det hele tatt, og en mindre økning i andelen som svarer at de røyker relativt ofte (minst en gang i uka). Andelen av elevene som har brukt snus har økt omtrent like mye i de to gruppene siden 8. klasse, men det er noe mindre økning blant MOT-skoleelevene i andelen som bruker snus daglig.

Alkohol

Det ble stilt en rekke spørsmål om bruk av og holdninger til alkohol. Her er utviklingen mer negativ ved MOT-skolene enn ved kontrollskolene. I begynnelsen av 8. klasse var det over 3/4 av elevene som oppga at de aldri drakk, i slutten av 8. klasse var denne andelen sunket til rundt 40 prosent, og reduksjonen var noe større i MOT-skolene enn i kontrollskolene. Andelen av elevene som drikker alkohol mer enn én gang i måneden hadde også økt noe mer blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene. Andelen av elevene som drikker aller mest – mer enn én gang i uka, har økt *noe* mer i kontrollskolene enn i MOT-skolene (henholdsvis fra 2 til 5 og fra 2 til 6 prosent).

På spørsmål om hvor gamle elevene synes man bør være før man drikker alkohol, er holdningene blitt vesentlig mer ”liberale” fra begynnelsen av 8. klasse til slutten av 10. klasse. Reduksjonen i andelen av elevene som mener at man bør være minst 18 år, er lik i MOT-skolene og i kontrollskolene. Økningen i andelen som mener at man ikke trenger å være mer enn 14 år, har imidlertid vært større i MOT-skolene enn i kontrollskolene.

Svarene på spørsmålene om alkoholbruk stemmer godt med utviklingen i elevenes svar på et spørsmål om de tror de klarer å stå imot gruppepress om å drikke alkohol (tro på egne krefter). MOT-skoleelevenes tro på at de klarer det er redusert mer enn kontrollskoleelevenes.

Elevenes vurdering av MOT

Elevene ved MOT-skolene ble stilt flere spørsmål for å evaluere betydningen av MOT. Disse spørsmålene var satt opp som utsagn. Det er nesten 70 prosent av dem som er mer enige enn uenige i at MOT påvirker dem positivt. Omtrent 2/3 er mer enige enn uenige i at ”MOT hjelper meg til å se etter positive trekk ved andre mennesker” og ”MOT hjelper meg til å ta mer bevisste valg”.

Også to av påstandene om MOTs betydning mer generelt får stor oppslutning: ”MOT tar ungdom på alvor”, og ”Jeg synes at det er bra at vi har MOT på skolen” – rundt 3/4 er mer enige enn uenige i begge utsagnene. Det er størst oppslutning om de generelle utsagnene, mens det mer spesifikke ”MOT bidrar til at vi har lite mobbing i klassen/gruppen”, er det i overkant av 60 prosent som er enige i. Blant negativt ladede utsagn som ble presentert, var det flest som var enige i at ”MOT er altfor opptatt av at vi ikke skal drikke alkohol” – her er det flere som er enige enn uenige. Svarene på de to siste utsagnene stemmer godt med det vi observerer om mobbing og alkoholbruk i MOT-skolene sammenliknet med kontrollskolene.

MOTs målsettinger og effekter

I hvilken grad oppnår MOT målsettingene sine? Vi finner at MOTs tre grunnverdier; mot til å leve, mot til å bry seg, og mot til å si nei, har utviklet seg mer positivt i MOT-skolene enn i kontrollskolene. Videre har MOT-skoleelevene ikke fått mindre selvtillit siden begynnelsen av 8. klasse, slik det er tilfelle blant kontrollskoleelevene, og optimismen er redusert noe mindre enn i kontrollskolene. Når det gjelder slike grunnholdninger synes det altså som MOT har en klar positiv effekt.

Selvtillit og optimisme gir mot til å ta egne valg og derigjennom takle utfordringer i livet. Resultatene burde derfor være et positivt grunnlag for atferd. Imidlertid har ikke MOT-skoleelevene større tro på at de vil klare å handle riktig enn kontrollskoleelevene. Dette kan komme av at MOT-skoleelevene har blitt mer bevisste på gruppepress og hvor vanskelig det kan være å ta egne valg. Dataene gir imidlertid ikke grunnlag for å fastslå om det er slik.

Når det gjelder røyking har MOT hatt en entydig positiv betydning. Imidlertid finner vi ikke at atferd som mobbing og bruk av alkohol har utviklet seg positivt på MOT-skolene sammenliknet på kontrollskolene. Det er heller ikke slik at elevene på MOT-skolene i gjennomsnitt trives bedre enn elevene på kontrollskolene.

Et viktig funn er imidlertid at det er færre som trives dårlig, færre som ikke har noen venner, og færre som mobbes mye. Det samme finner vi når det gjelder MOT-skoleelevenes vurdering av klasse- og skolemiljø: Selv om utviklingen i gjennomsnitt ikke er entydig, er det færre som opplever at miljøet er dårlig.

For flere av temaene i undersøkelsen finner vi altså at det er en bedre utvikling på MOT-skolene enn på kontrollskolene i den helt negative enden av skalaen – det kan se ut som om MOT beskytter mot de mest negative utslagene i ungdomstiden.

1 Bakgrunn og problemstillinger

1.1 Bakgrunn

MOT er en ideell organisasjon som ble stiftet i 1997. MOTs visjon er å bidra til et varmere og tryggere oppvekstmiljø, gjennom å styrke ungdommers mot til å ta vare på seg selv og andre gjennom sine valg. MOT arbeider med å bevisstgjøre ungdom til å ta valg som gjør at de mestrer livet. Dette gjøres ved å arbeide holdningsskapende med fokus på verdier, valg og tro på egne krefter.

MOT tar sikte på å styrke motet til unge mennesker, spesielt på tre områder: Mot til å leve, bry seg og til å si nei. Dette er MOTs grunnverdier. I regi av MOT foregår det holdningsutviklende arbeid i skoler og på ulike fritidsarenaer.

Organisasjonen MOT er oppdragsgiver for denne analysen, som er en evaluering av det arbeidet de gjør i ungdomsskolen. *MOT i ungdomsskolen* består av et treårig program med til sammen 15 skolebesøk.

1.2 Problemstilling

Hovedproblemstillingen i denne rapporten er å måle eventuelle effekter av MOT. Bidrar MOTs arbeid i ungdomsskolen til de endringene i holdninger og atferd som man ønsker å oppnå?

I evalueringen har vi lagt vekt på å undersøke effekter av MOTs arbeid på

- ungdommenes trivsel på skolen
- ungdommenes selvtillit, optimisme, tro på egne krefter og mot
- holdninger og atferd knyttet til mobbing
- holdninger og atferd knyttet til rusmidler, som røyk, snus og alkohol

Å måle effekter av bestemte tiltak på holdninger og atferd er vanskelig. I hele oppvekstmiljøet, både i hjemmet, på skolen og i fritiden, er de unge omgitt av faktorer som påvirker deres holdninger og atferd. Det er derfor vanskelig å isolere hvilke effekter MOT har hatt på ungdommene, og hva som skyldes andre forhold.

Tilnæringsmåten i denne evalueringen har vært å gjennomføre likelydende spørreundersøkelser på flere tidspunkter til den samme gruppen av elever ved skoler som har programmet *MOT i ungdomsskolen*, samt en kontrollgruppe av elever ved skoler som ikke har det.

1.3 Om MOT

Initiativet til å danne MOT ble tatt av Johann Olav Koss og Atle Vårvik i etterkant av OL på Lillehammer i 1994. Etter en oppstartsfase med utvikling av strategi, ble organisasjonen stiftet i 1997. Sommeren 1997 ble de første MOT-medarbeiderne utdannet, og høsten 1997 ble MOTs program implementert ved ungdomsskoler rundt i landet.

MOT er også innført i videregående skoler, og i 2009 ble MOT-konseptet utvidet til "Lokalsamfunn med MOT" – en helhetsmodell med program for ungdomsskole, videregående skole og fritidsarenaer.

MOT har avtaler med 130 kommuner, 300 ungdomsskoler og 41 videregående skoler.

Målsettinger

MOTs målsettinger er formulert litt ulikt i ulike informasjonsbrosjyrer og informasjon på MOTs nettsider. Vi prøver her å sammenfatte målsetningene.

MOT ønsker å være et forebyggende og allment holdningsskapende program. Både familien, nærmiljøet, skolen og andre oppvektinstanser skal være mål for slik forebyggingsinnsats. MOTs grunnverdier er:

- Mot til leve
- Mot til å bry seg
- Mot til å si nei

MOTs grunntanker er:

- Bevisstgjøre ungdom til å ta valg som gjør at de mestrer livet.
- Styrke ungdoms mot til å ta vare på seg selv og hverandre.
- Drive holdningsarbeid med fokus på verdier, valg og tro på egne krefter.

MOTs grunnantakelser er:

- Mot er den viktigste egenskapen et menneske har.
- Mennesket er skjært og sårbart- og er et produkt av sin oppvekst og sine omgivelser.
- Mennesket er robust og motstandsdyktig og kan bestemme sin egen fremtid uavhengig av sin egen fortid.

Målsetningen til MOT er å skape et varmere og tryggere oppvekstmiljø. MOT har et ønske om å bidra til unge menneskers personlige utvikling og gjøre ungdom robuste mot *risikoforhold*, som mobbing, vold og bruk av rusmidler, og å stimulere dem til å ta egne valg.

MOT mener at risikoforhold oppstår ved at unge mennesker er utsatt for et kommersielt og pedagogisk press, og de som opplever ydmykelser og nederlag i skolesituasjonen er spesielt utsatt (Frønes, 2006, gjengitt i Befring og Moen, 2010). Slike opplevelser kan føre ungdommer på uønskede spor. For eksempel er avvisning fra jevnaldrende assosiert med høyere risiko for problemer som depresjoner og ensomhet. Videre er forventninger til alkoholbruk en nøkkelfaktor knyttet til alkoholdebut og drikkemønstre. MOT fokuserer derfor på å korrigere unges forestillinger om rus blant ungdom. MOT ønsker å være en positiv motvekt til negativ påvirkningskraft i samfunnet, ved å nå frem til mennesker som er i en utviklings- og identitetsformende fase i livet. I denne fasen får foreldre et mindre dominant holdepunkt, mens ungdomsgruppen får økende betydning.

Et oppvekstmiljø som fremmer MOTs grunntanker, grunnantakelser og grunnverdier bør være tilrettelagt slik at ungdom utvikler holdninger som gjør at de aksepterer mangfoldet: At vi er forskjellig, sårbare, robuste og likeverdige.

Den primære målgruppen til MOT er barn og ungdom i alderen 12-25 år. Sekundærmålgruppen er foreldre og lærere. Andre målgrupper er næringsliv, media, politikere, offentlige instanser, organisasjoner og ledere i samfunnet. I denne rapporten fokuserer vi på ungdomsskoleelever.

Teoretisk grunnlag

Vi gir her en kort framstilling av MOTs teoretiske grunnlag, samt teori om forholdet mellom holdninger og handling. MOTs filosofi kan oppsummeres i tre teorier (Befring og Moen, 2010¹): Økologisk teori, sosial læringsteori og self-efficacy.

Økologisk teori

Organisasjonen MOT tar utgangspunkt i *økologisk teori*, der fokuset er på barns vekselvirkning med og tilpasning til miljøet, og hvordan tilpasningen skjer både hos individ og omgivelser. Med andre ord; individet og omgivelsene påvirker hverandre.

---

¹ Befring, E. Og Moen, B-J (2010): Positive holdninger: ”Ressurser for et verdig liv. Organisasjonen MOT under lupen.”

Alle former for påvirkning foregår som integrerte prosesser i fire ulike delsystemer: Mikro-, meso-, ekso- og makrosystemet. Mikrosystemet favner de relasjoner barn har direkte kontakt med, slik som familie, skole, kamerater og nærmiljø. Mesosystemet omfatter forholdet mellom mikrosystem, som for eksempel forholdet mellom familie og skole. Eksosystemet består av miljøer der barnet sjeldent er tilstede, men som virker indirekte inn på barnet. Eksempel på et slikt miljø er foreldrenes arbeidsplass. Makrosystemet representerer generelle verdier, tradisjoner, politikk, lovgivning og lignende i samfunnet. Disse mønstrene påvirker barn for eksempel gjennom å påvirke hvordan foreldre fordeler oppgaver i familiesystemet, og i forhold til andre systemer.

Sosial læringsteori

Ungdom tar valg som følge av sosialt press og påvirkning fra jevnaldrende, familien og fra media, i tillegg til et indre press. Den etablerte personligheten er en interaksjon mellom miljø, atferd og et individs psykologiske prosesser. *Sosial læringsteori* legger til grunn at mennesker lærer gjennom modellering og sosial forsterkning. Når unge observerer at ønsket oppførsel fører til positive sosiale forsterkninger er det mer trolig at også de vil utføre positive handlinger. En forutsetning for at unge skal utføre ønsket atferd er at de har nok sosial kompetanse til å utføre handlingen.

MOT ønsker derfor å bevisstgjøre ungdom på hvem de påvirkes av, hvor mye de blir påvirket og hvem de velger å bli påvirket av. I tillegg brukes gode rollemodeller som kjendiser og andre ungdommer.

Tro på egne krefter – Self-efficacy

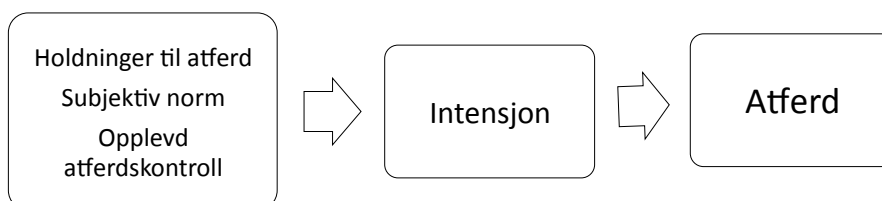
Self-efficacy er troen på at man har evnen til å gjennomføre de handlingene som er nødvendig for å håndtere fremtidige situasjoner, det vil si troen på at man kan klare fremtidige utfordringer. *Self-efficacy* kan styrkes på fire måter (Bandura 1977, Skaalvik og Skaalvik, 1996, som beskrevet på mot.no): For det første kan *self-efficacy* styrkes gjennom *mestringserfaring*. Opplevelsen av å lykkes gir større tro på egne krefter. For det andre er kilden til *self-efficacy* *konstituert*. Det vil si at man bruker rollemodeller for å lykkes. Når man ser at andre lykkes, får en mer tro på at en selv kan lykkes. MOT bruker derfor artister og idrettsutøvere som ambassadører. Den tredje kilden til *self-efficacy* er *verbal overtalelse*. Unge får mer tro på seg selv hvis viktige personer i livet uttrykker tro på deres ferdigheter og evner. Til sist er *fysiologiske og emosjonelle reaksjoner* knyttet til *self-efficacy*. Hva den indre stemmen sier påvirker troen på mestring. Å øve på å benytte seg av den indre stemmen på en positiv måte kan øke troen på egne krefter.

Forhold mellom holdninger og atferd

Holdninger er ansett som viktige fordi de er tenkt å guide menneskers handlinger (Fazio, 1990, gjengitt på mot.no). Man forventer at det er en sammenheng mellom holdninger og handlinger.

MOT bruker teori om planlagt atferd (TPB) som rammeverk for det forebyggende arbeidet. Ved å skape gode holdninger, synliggjøre sosiale normer og øke graden av atferdskontroll skapes intensjoner om for eksempel å gripe inn hvis noen blir mobbet. Intensjonene påvirker atferd, og dermed øker sannsynligheten for positive handlinger.

Figur 1.1

Det er en forskjell mellom det å ha gode holdninger og det å handle i tråd med disse holdningene. Figuren over viser intensjon som den viktigste predikatoren for atferd. Ved å uttrykke en intensjon og holdning høyt, øker sannsynligheten for at en person vil handle i tråd med intensjonen (Azen og Fishbein, 2005, gjengitt på mot.no).

Gjennom å øke bevisstheten om sosial påvirkning, bruke gode rollemodeller samt øke troen på egne krefter vil MOT bidra til å både bevisstgjøre ungdom til å ta valg som gjør at de mestrer ungdomstiden på en bedre måte og til å gjennomføre og stå for disse valgene.

For at ungdom skal mestre utfordringer i ungdomstiden er det viktig at de har med seg verktøy for å ha tilstrekkelig motstandskraft til å møte utfordringer. Forebyggende arbeid som hjelper unge til å bli bevisste på seg selv og omverdenen gir en sosial kompetanse som bidrar til å forebygge større psykiske og sosiale problemer (Steinberg, 2002 som på mot.no).

Dette vil bidra til et tryggere oppvekstmiljø gjennom å styrke beskyttelsesfaktorer og redusere risikofaktorer som er knyttet til ungdomstiden.

Gjennomføring

MOT tenker implementering på tre nivåer: Som en helhetsmodell i samfunnet, som en del av skolens faste virksomhet og ved å nå inn med et budskap til den enkelte ungdom – på en positiv måte.

MOT jobber generelt og universelt forebyggende med hele elevgruppen som målgruppe. Alle ungdommer har behov for mestring, uavhengighet, tilhørighet og sjenerøsitet. MOT ønsker å synliggjøre slike behov og la unge erfare dette. Gjennom sitt program vil MOT hjelpe ungdom å bli robuste, til å ta egne valg og tro på egne krefter. I tillegg jobber MOT for at det sosiale miljøet i klassen skal akseptere forskjeller og gjøre hverandre verdifulle og betydningsfulle.

Organisering

MOT har 22 årsverk som organiserer arbeidet lokalt, i tillegg til 2700 ansatte og frivillige lokale MOT-medarbeidere. Om lag 50 prosent av informatørene skal være ansatte på skoler.

Opplæring av MOT-informatører består av en tredagers opplæring, en dags sertifiseringssamling, en årlig etterutdanningssamling og oppfølging etter behov. I tillegg til voksne MOT-informatører benytter MOT ungdom aktivt i arbeidet i skolen. Elever som søker om å bli "Ungdom med MOT" gjennomgår en todagers skolering med øving og læring om hva MOT er. "Ungdom med MOT" skal være gode rollemodeller for andre, besøke klasser og bidra til miljøtiltak på skolen.

MOT ønsker å være ungdommelig i måten å kommunisere med ungdommer på. Blant annet kommuniserer MOT med ungdom på Facebook og MSN, og har samarbeid med blant andre TV2. I tillegg blir kjente artister og idrettsutøvere brukt som ambassadører.

Implementering i ungdomsskolen

Skolen er et mikrosystem som inkluderer aktiviteter, roller og interaksjon med lærere og andre elever. Den mest sentrale arenaen i MOTs virksomhet er ungdomsskolen. Gjennom programmet *MOT i ungdomsskolen* gjennomfører lokale MOT-informatører skolebesøk der det er lagt til rette for verdibasert holdningslæring. Programmet omfatter 15 skolebesøk over tre år som har som siktemål å støtte opp under lærernes arbeid i det daglige.

Slik implementeres MOT inn i skolens faste virksomhet:

- MOTs arbeid i skolen forankres over tid – programmet varer i minimum tre år.
- Alle ansatte på skolen får opplæring i MOT, og kan bruke MOTs kulturbyggingsverktøy i sin hverdag.
- Jevnlige evaluerings-, planleggings- og statusmøter mellom de lokale MOT-informatørene og skolens ledelse.

- Kontaktlærere deltar på de fleste MOT-besøkene for elevene.
- Trinnlærere har planleggingsmøter med MOT-informatørene
- Minimum 50 prosent av de voksne MOT-informatørene er ansatt på samme skole og har ansvar for gjennomføring av *MOT i ungdomsskolen*

I klasserommet bruker MOT metoder preget av praktiske øvelser, gruppediskusjoner og individuell refleksjon. Det skal ikke være en undervisningssituasjon som er dominert av MOT-informatøren. Diskusjonene med ungdom handler for eksempel om hva de oppfatter som normalt, hvordan de skal oppnå målene sine, og diskusjon rundt alternativ atferd. MOT-informatørene skal stille tankefulle, åpne spørsmål og oppmuntre elevene til å spørre hverandre.

1.4 Metode i evalueringen

Utvalg og gjennomføring

Evalueringen bygger på svarene fra en noenlunde likelydende spørreundersøkelse som er gjennomført i alt fire ganger – ved skoler som gjennomfører programmet *MOT i ungdomsskolen*, og et utvalg kontrollskoler som ikke gjør det.²

Den første undersøkelsen ble gjennomført i september 2008, som en ”nullpunktmåling”. Hensikten var å ha et utgangspunkt for å måle utviklingen i atferd og holdninger over tid. Undersøkelsen ble gjennomført i 8. klasser. Ved MOT-skolene startet de opp med MOT-programmet den høsten, men på tidspunktet for nullpunktsundersøkelse hadde ikke elevene blitt eksponert for programmet *MOT i ungdomsskolen* ennå. En del av elevene på MOT-skolene hadde derimot blitt eksponert for ”Ungdom med MOT” da de gikk i 7.klasse. Den andre undersøkelsen ble gjennomført i begynnelsen av desember 2008 (2-3 måneder etter at elevene hadde startet med MOT-programmet), den tredje mot slutten av 9. klasse, våren 2010, og den fjerde på slutten av 10. klasse, våren 2011.

Undersøkelsene var rettet mot de samme elevene i hver runde. Det vil si at vi følger de 8. klassene som begynte med MOT-programmet høsten 2008 og 8. klassene ved kontrollskolene, fra 2008 fram til våren 2011.

Skolene som deltar i undersøkelsen ble i utgangspunktet valgt ut før den første undersøkelsen (runde 1). Det ble satt et mål om at rundt 40 MOT-skoler og 40 kontrollskoler skulle delta i undersøkelsene. Econ Pöyry foretok utvalgstrekkingen ut fra en liste over alle MOT-ungdomsskolene høsten 2008 – i alt 93 skoler. Skolene i utvalget ble valgt tilnærmet tilfeldig, men slik at de representerer en viss geografisk spredning, og en spredning på kommunestørrelse og antall elever på 8. trinn. Det deltar kun én skole i hver kommune.

I valg av kontrollskoler ble det tatt utgangspunkt i Statistisk sentralbyrås kommunestatistikk med beregnet folkemengde per 1. januar 2008. Kontrollkommuner ble valgt slik at vi fikk representert kommuner med omtrent samme geografiske og størrelsesprofil som de utvalgte MOT-kommunene.

Organisasjonen MOT har hatt ansvaret for all kontakt med skolene, både MOT- og kontrollskolene. MOT kontaktet rektorene ved de utvalgte skolene og rekrutterte dem til å delta i undersøkelsen. Én klasse ved hver av de utvalgte skolene har deltatt i undersøkelsen. Det ble poengtert overfor rektor at det er viktig at den samme klassen deltok i de følgende undersøkelsene. Verken MOT-skolene eller kontrollskolene har fått ekstra oppfølging eller fått tilbakemeldinger på sine resultater underveis.

MOT sendte alle skolene informasjon om internettadressen til spørreskjemaet. Ved de aller fleste skoler ble undersøkelsen gjennomført elektronisk på skolen.

---

² Undersøkelsen er meldt til Personvernombudet for forskning.

Noen av skolene har falt fra i løpet av undersøkelsesperioden, og det er derfor blitt rekruttert noen nye underveis.

I denne effektevalueringen analyserer vi endringene som har skjedd i løpet av hele ungdomsskoletiden, det vil si fra runde 1 til runde 4. Analyser av de tidligere resultatene er presentert i Econ-rapport 2009-035 og Proba-rapport 2010-05. Vi baserer oss kun på svarene fra elevene ved de skolene som deltok både i runde 1 og runde 4. Fire skoler ble tatt ut av analysen fordi det ved en misforståelse var flere klasser som hadde svart i runde 4, og vi ikke har noen mulighet til å identifisere hvilken av dem som også svarte i runde 1. Vi sitter igjen med svar fra 42 skoler/klasser – 21 MOT-skoler og 21 kontrollskoler. Fra disse skolene har vi svar fra til sammen 932 elever i runde 1 og 831 elever i runde 4 – se Tabell 1.1.

Tabell 1.1 Svar på spørreundersøkelsene. Antall skoler som svarte både i runde 1 og 4, samt antall elever i runde 1 og runde 4

	Antall skoler Både runde 1 og runde 4*	Antall elever i analysen	
		Runde 1	Runde 4
MOT-skoler	21	493	443
Kontrollskoler	21	439	388
Sum	42	932	831

I analysene har vi vektet svarene etter kjønn. Årsaken er at det var ulik kjønnsfordeling blant elevene som svarte i runde 1 og i runde 4, og vi antok at det kan ha betydning for resultatene. Vi har konstruert vektorer som gjør at guttenes og jentenes svar veier like tungt som kjønnsfordelingen i befolkningen i det aktuelle årsklassen.

Temaer i undersøkelsene

I evalueringen har vi undersøkt hvorvidt og i hvilken grad *MOT i ungdomsskolen* har bidratt til positive endringer på flere områder. Temaene følger av MOTs målsettinger og idégrunnlag. Vi gir her en kort oversikt over hvilke temaer som blir berørt. Spørreskjemaet som ble brukt til MOT-skoleelevene i 2011 er vedlagt. Skjemaet som gikk til kontrollgruppa var likelydende, med unntak av at de ikke fikk de siste spørsmålene om å vurdere MOT. Skjemaene som ble brukt i 2008 hadde noe færre spørsmål.³

Bedre trivsel og mindre mobbing på skolen?

Vi har sett på trivsel både på skolen generelt, i klassen/gruppen og i friminuttene. Videre har vi undersøkt ulike sider ved klasse- og skolemiljøet; er det inkluderende og vennlig slik at de unge ikke er redde for å dumme seg ut, og føler de tilhørighet?

Når det gjelder mobbing har vi spurt ungdommene om de har blitt mobbet, og om de selv har vært med på å mobbe. I tillegg har vi spurt om de vil si i fra til noen dersom de blir mobbet eller dersom de ser andre som blir mobbet.

Redusert bruk av rusmidler som snus, røyking og alkohol?

MOT vil redusere rusmiddelbruk blant de unge. Det kan skje gjennom å bidra til at færre bruker rusmidler, at debutalderen heves og ved at konsumet reduseres. I undersøkelsene ble det stilt spørsmål om ungdommene hadde prøvd de ulike rusmidlene, hyppighet av bruk og debutalder.

---

³ Enkelte spørsmål hadde en forskjellig formulering i de to rundene, og er derfor ikke helt sammenliknbare. Dette framgår av presentasjonen av de enkelte resultatene.

Positiv utvikling av selvtillit og optimisme?

Ungdom trenger selvtillit for å kunne vise mot og ta egne valg. Det er stilt flere spørsmål for å måle utviklingen i selvtillit, med utgangspunkt i Rosenbergs selvtillitsindeks (Rosenberg 1965). Spørsmålene er formulert som utsagn som elevene skulle si seg mer eller mindre enige i, for eksempel om de har respekt for seg selv, om de føler at de er en bra person, mv.

Også optimisme anses å være et grunnlag for mot. Vi har stilt ulike spørsmål som skal fange opp elevenes optimisme, for eksempel om de er optimistiske med tanke på fremtiden, om de tror ting vil gå bra selv om det ser vanskelig ut, etc. Spørsmålene rundt dette temaet bygger på indikatorer som tidligere er brukt i litteraturen (Scheier og Carver 1985), formulert som utsagn.

Sterkere tro på egne krefter?

Som beskrevet over, er det en av grunntankene for MOT å styrke ungdommenes tro på egne krefter og evne til å stå for egne valg. Vi stilte ungdommene flere spørsmål om i hvilken grad de føler at de klarer å stå imot gruppepress og å stå for sine meninger uavhengig av hva andre mener. Spørsmålene bygger på Banduras teori om self-efficacy (Bandura, 1995).

Utvikling av mot

Det ble stilt flere spørsmål som skal indikere de tre grunnverdiene til MOT: Mot til å bry seg, mot til å si nei og mot til å leve. Spørsmålene handler om å være modig til tross for at andre vil gjøre andre ting, og kommer i tillegg til andre spørsmål som berører de samme temaene. Spørsmålene bygger på Rate m.fl (2007).

Ungdommenes egen vurdering av MOT

I runde 4 av undersøkelsen ble ungdommene bedt om å vurdere MOTs arbeid langs en rekke dimensjoner: Om MOT har hatt en positiv betydning for dem selv og klassen, samt om de har ulike typer negative erfaringer med MOT.

Analyse

Formålet med å følge de *samme* skolene/klassene *over tid*, er å forsøke å isolere effekten av MOT. Dersom vi sammenliknet svarene til elever i MOT-skolene med svarene til elever i kontrollskolene på ett tidspunkt, ville vi ikke vite om eventuelle forskjeller i atferd og holdninger skyldes MOT, eller om det skyldes at de to gruppene skoler i utgangspunktet var forskjellige (seleksjon). Selv om kontrollskolene er valgt ut tilfeldig, vet vi at de er forskjellige fra MOT-skolene på ett område: MOT-skolene har valgt å delta i MOT-programmet, mens kontrollskolene ikke har det. Hvilken motivasjon har MOT-skolene for å delta i programmet? Er det fordi de har atferdsproblemer ved skolen, eller er det fordi de er spesielt oppmerksom på viktigheten av forebyggende holdningsskapende arbeid? Dette vet vi ikke, og det kan bety at MOT-skolene i utgangspunktet skiller seg positivt *eller* negativt ut i forhold til kontrollskolene når det gjelder ungdommenes atferd og holdninger knyttet til de problemstillinger evalueringen skal belyse.

På den annen side ville vi ikke fått noe informativt bilde av å se på endringer i MOT-skolene alene. I løpet av ungdomsskoletiden skjer det uansett store endringer i ungdommenes holdninger og atferd, og vi ville ikke hatt informasjon om hvordan endringene kunne vært uten MOT. Vi har derfor valgt en tilnærming der vi sammenlikner endringer i MOT-skolene med endringer i et utvalg kontrollskoler.

Effektanalysen er altså gjennomført ved å undersøke om det er *forskjell på endringene* i ulike adferds- og holdningsvariable fra nullpunktundersøkelsen (runde 1) til den fjerde undersøkelsen (runde 4), for MOT-skoleelevene og elevene på kontrollskolene.

I rapporten tolker vi slike forskjeller i endringer som effekter av MOT. Elevene ved kontrollskolene kan ha blitt eksponert for andre holdningsskapende tiltak som påvirker deres holdninger og atferd. Alle skoler skal drive forebyggende arbeid. Det betyr at vi måler effekten av MOT relativt til effekten av "et tilfeldig utvalg av andre tiltak".

En svakhet ved denne evalueringen er at vi ikke har informasjon om endringer i *elevenes* svar – bare om endringer i svarene på klassenivå. Det ble ikke gitt tillatelse fra Personvernombudet for forskning til å oppbevare identifiserende opplysninger om enkeltelever som kunne bli brukt til å se på endringer i hver enkelt elevs svar. Som vi så av Tabell 1.1 er det noe færre elever som deltok i runde 4 enn i runde 1 av undersøkelsen. Det kan dessuten være noen som deltok i runde 4 som ikke deltok i runde 1. Endringer i klassenes svar kan altså i prinsippet komme av at det er *andre elever* som har svart i runde 4 enn i runde 1. Vi antar at det meste av frafallet i hver av rundene er bestemt av tilstedeværelse i klassen/fravær. Dette kan innebære en skjevhet, idet elever som ikke har vært tilstede i gjennomsnitt kan være mindre motiverte/trives dårligere på skolen enn de som er tilstede. Vi mener imidlertid at det er liten grunn til å tro at *endringen* i fraværet fra runde 1 til runde 4 er systematisk forskjellig i MOT-skolene og i kontrollskolene.

Som tidligere nevnt er det for flere av temaene i undersøkelsen brukt en rekke spørsmål som til sammen er ment å måle ulike dimensjoner – satt sammen til indekser. Flere av dem bygger på indekser som er utviklet innenfor forskning om holdninger og atferd. Det gjelder for eksempel ”self-efficacy”. Siden spørsmålene i spørreundersøkelsen ikke alltid er helt likelydende med spørsmålene i de originale, og ikke alle spørsmålene ble stilt både i runde 1 og 4, har vi gjennomført faktoranalyser for å undersøke validiteten av hver av indeksene – det vil si: I hvor stor grad kan spørsmålene anses å være gode mål på den aktuelle dimensjonen. Resultatene av disse analysene er gjengitt i vedlegg 1.

For noen av skalaene har vi endt opp med å lage indekser basert på alle de aktuelle spørsmålene, men i andre tilfeller har vi lagt til eller fjernet et spørsmål som ikke gir ytterligere bidrag til den enkelte dimensjonen, og/eller som synes å være en indikasjon på en annen dimensjon. Vi har benyttet enkle additive indekser (gjennomsnittsskåre på den aktuelle skalaen 1-5).

MOT jobber for å gjøre ungdommene mer bevisste på hvordan de selv blir påvirket av andre, og hvordan deres egen atferd påvirker andre. Det kan derfor være at MOT-elevene blir mer bevisste på slik påvirkning, og at de dermed er mer oppmerksomme på negative utslag enn elever i kontrollgruppa. Det kan gjøre det vanskelig å tolke effektene av MOT – for eksempel kan økt rapportering av mobbing være et resultat av at det foregår mer mobbing *eller* at elevene er blitt mer bevisste på atferd som kan betegnes som mobbing.

2 Trivsel og miljø

I spørreundersøkelsene ble det stilt spørsmål til elevene om de trives på skolen, i klassen/gruppa, i friminuttene, og hvor mange venner de har på skolen. I tillegg ble det satt opp en del utsagn som de ble bedt om å si seg mer eller mindre enige i, og som beskriver ulike sider ved klasse- og skolemiljøet.

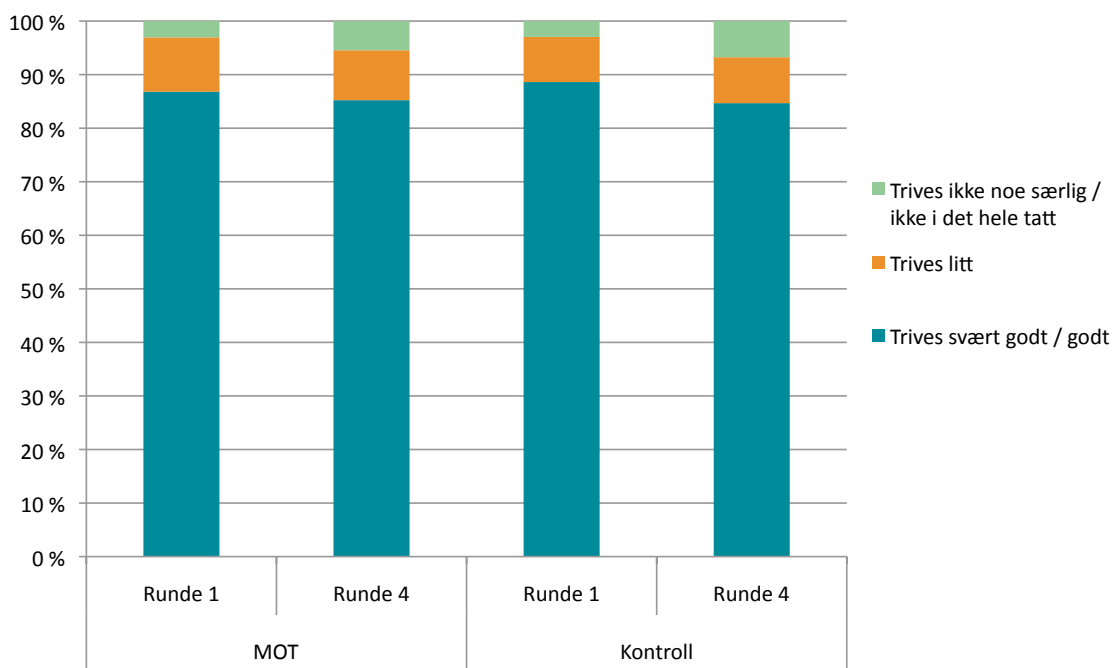
2.1 Trivsel

I Figur 2.1 viser vi svarene på spørsmål om elevene trives på skolen. Vi ser at et stort flertall av dem trives godt - mellom 85 og 90 prosent svarte ”svært godt” eller ”godt” både i begynnelsen av 8. klasse og i slutten av 10. klasse. Rundt 40 prosent av dem svarte ”svært godt”, på begge tidspunktene.

Både på MOT-skolene og kontrollskolene har det vært en nedgang i andelen som svarer svært godt eller godt. Denne reduksjonen er imidlertid noe mindre blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene.

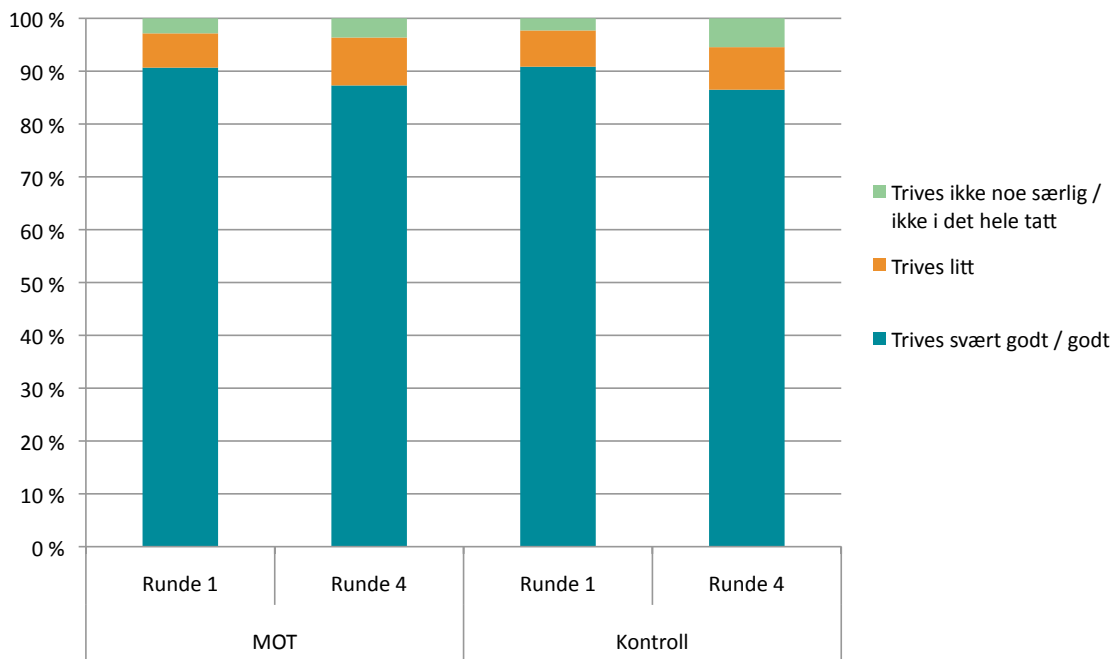
Det har også vært en noe sterkere økning i andelen av kontrollskoleelevene enn av MOT-skoleelevene som svarer at de ikke trives noe særlig, eller ikke i det hele tatt. Denne andelen har økt fra 3 til 5 prosent blant MOT-skoleelevene, mens det har økt fra 3 til 7 prosent av kontrollskoleelevene.

Figur 2.1 Trives du på skolen?

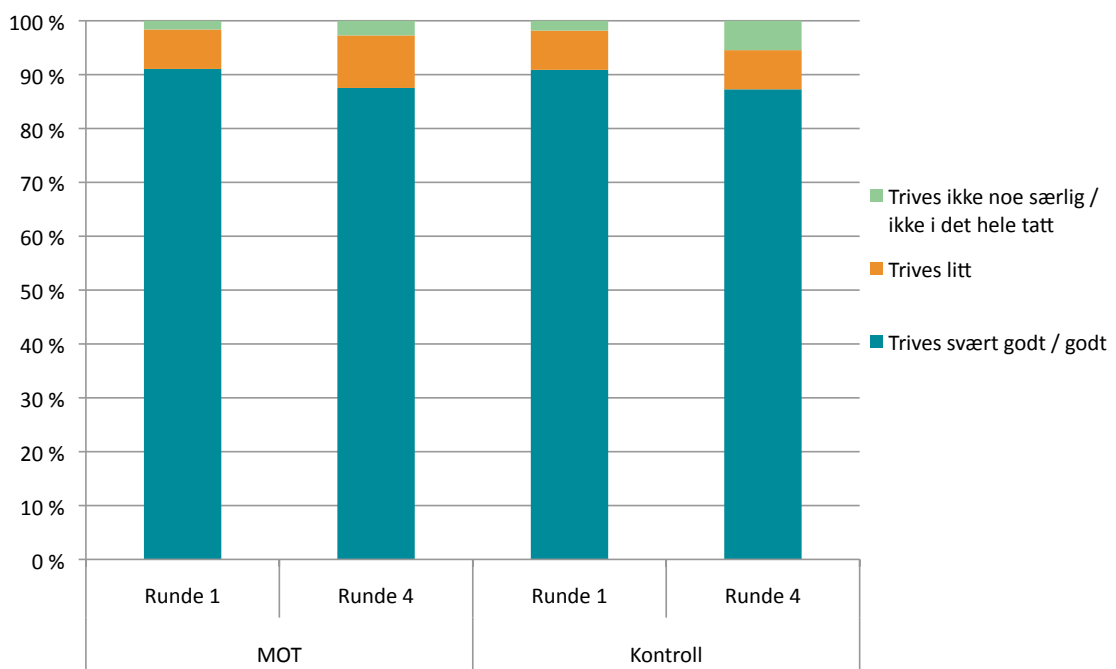
I Figur 2.2 viser vi svarene på spørsmål om elevene trives sammen med elevene i gruppa/klassen. Den samlede andelen av elevene som svarer ”svært godt” eller ”godt” er redusert omtrent like mye i begge gruppene, men i den andre enden av skalaen, har andelen som svarte ”ikke noe særlig” eller ”ikke i det hele tatt” økt mer i kontrollskolene enn i MOT-skolene (henholdsvis fra 2 til 5 prosent og fra 3 til 4 prosent).

Figur 2.2 Trives du sammen med elevene i gruppa/klassen din?

I svarene på spørsmål om elevene trives i friminuttene ser vi igjen det samme mønsteret. Svarene er vist i Figur 2.3. Den samlede andelen som svarer ”godt” eller ”svært godt” har blitt redusert omtrent like mye i de to gruppene, mens andelen som svarer ”ikke noe særlig” eller ”ikke i det hele tatt” har økt mer blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene. Den siste andelen er 2 og 3 blant MOT-skoleelevene, 2 og 5 blant kontrollskoleelevene.

Figur 2.3 Trives du i friminuttene/fritimene?

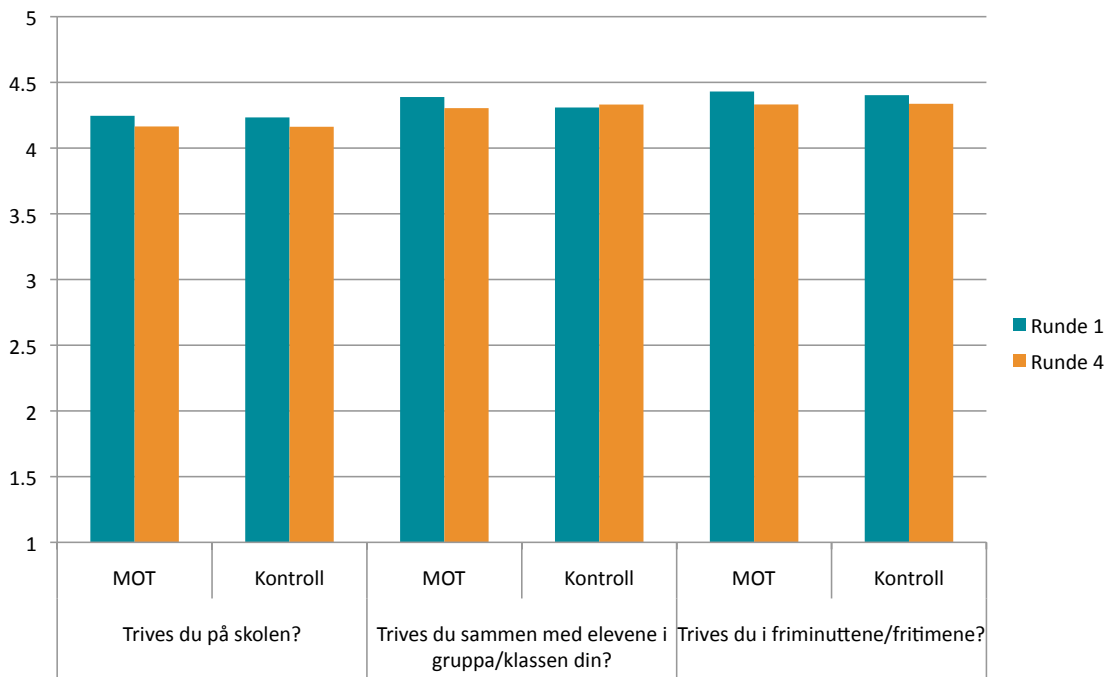

Vi kan beregne ”gjennomsnittlig trivsel” ved å gi svarene verdier fra 1 (”Trives ikke i det hele tatt”) til 5 (”Trives svært godt”). I Figur 2.4 viser vi resultatene. Hovedinntrykket er at det har vært en viss nedgang i den gjennomsnittlige trivselen både ved MOT- og kontrollskolene.

I gjennomsnitt er reduksjonen i trivsel omtrent lik i de to gruppene når det gjelder å trives på skolen, mens den er noe større blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene når det gjelder trivsel i klassen og i friminuttene.

Den samlede konklusjonen er altså ikke entydig. Hvis vi ser på utviklingen i gjennomsnittet er bildet negativt for MOT-skolene, men det har vært en bedre utvikling på MOT-skolene enn kontrollskolene når det gjelder andelen av elevene som trives dårlig. Årsaken til at bildet viser et annerledes forhold mellom MOT- og kontrollskolene når vi ser på gjennomsnitt enn når vi ser på fordelingene i Figur 2.1 - Figur 2.3, er at det også har vært en økning i andelen av kontrollskoleelevene som svarer ”svært godt”.

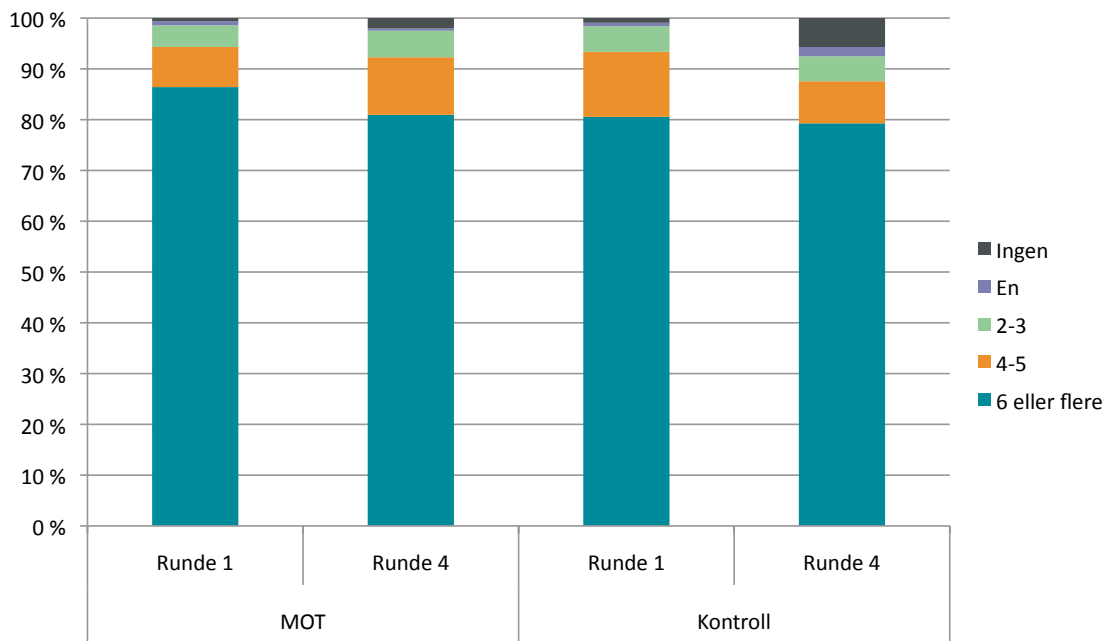
Figur 2.4   Gjennomsnittlig svar på tre spørsmål om trivsel. På en skala fra 1 til 5, der 1 = Trives ikke i det hele tatt og 5 = Trives svært godt

Vi stilte spørsmål om hvor mange venner elevene har på skolen, svarene vises i Figur 2.5. Det er et stort flertall av elevene som svarer at de har mange venner – det er omtrent 80 prosent eller mer som svarer at de har minst 6 venner på skolen. Denne andelen er redusert – og mer blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene. På den annen side har andelen som svarer 4-5 venner blitt redusert i kontrollskolene, mens den har økt i MOT-skolene.

I den negative enden av skalaen finner vi at andelen av elevene som svarer at de ikke har *noen* venner har økt – i MOT-skolene fra 1 til 2 prosent, og i kontrollskolene fra 1 til hele 6 prosent. Mønsteret er altså det samme som for spørsmålene om trivsel: Blant kontrollskoleelevene er det en tendens til større polarisering av svarene, ved at flere svarer i den positive og negative enden av skalaen.

Figur 2.5 Hvor mange venner har du på skolen?

2.2 Klassemiljø

I undersøkelsen ble det satt opp en rekke utsagn som skal beskrive klassemiljøet. Elevene skulle svare på en skala fra 1 (helt uenig) til 5 (helt enig). I figurene under har vi delt framstillingen i to, først med de utsagnene som uttrykker elevens *egne* holdninger eller atferd, deretter de som uttrykker elevenes oppfatning av de *andres* holdninger/atferd eller miljøet generelt. Ett av spørsmålene som ble stilt under dette temaet er ikke vist her, siden faktoranalysen ikke ga noe robust resultat med hensyn til om dette spørsmålet er en god indikasjon på klassemiljø.

Elevenes egne holdninger/atferd i klassen

Det er til sammen sju utsagn som måler elevenes egne holdninger og atferd i klassen. Svarene vises i Figur 2.6 - Figur 2.8. (Vi har sortert utsagnene etter andelen av MOT-skoleelevene som var helt eller litt enige i runde 1).

Vi ser av Figur 2.6 at det i første runde av undersøkelsen var hele 87 prosent av MOT-skoleelevene som var helt eller litt enige i at "Det er viktig for meg å behandle alle i klassen bra". På slutten av 10. klasse var denne andelen sunket til 81 prosent. I kontrollskolene var reduksjonen enda større – fra 83 til 74 prosent.

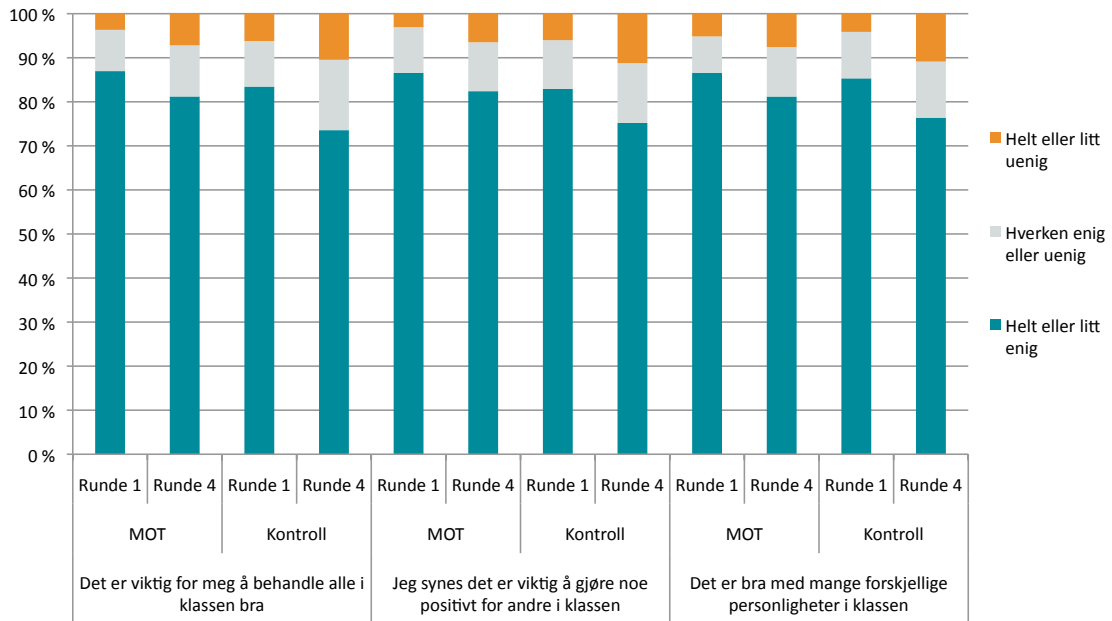
Det var også 87 prosent av MOT-skoleelevene som i runde 1 var enige i at "Jeg synes det er viktig å gjøre noe positivt for andre i klassen", i runde 4 var det 82 prosent. De tilsvarende andelene i kontrollskolene var 83 og 75 – altså en sterkere reduksjon her også.

Videre avtok andelen av MOT-skoleelevene som var enige i at "Det er bra med mange forskjellige personligheter i klassen" fra 87 til 81 prosent, i kontrollskolene fra 85 til 76 prosent.

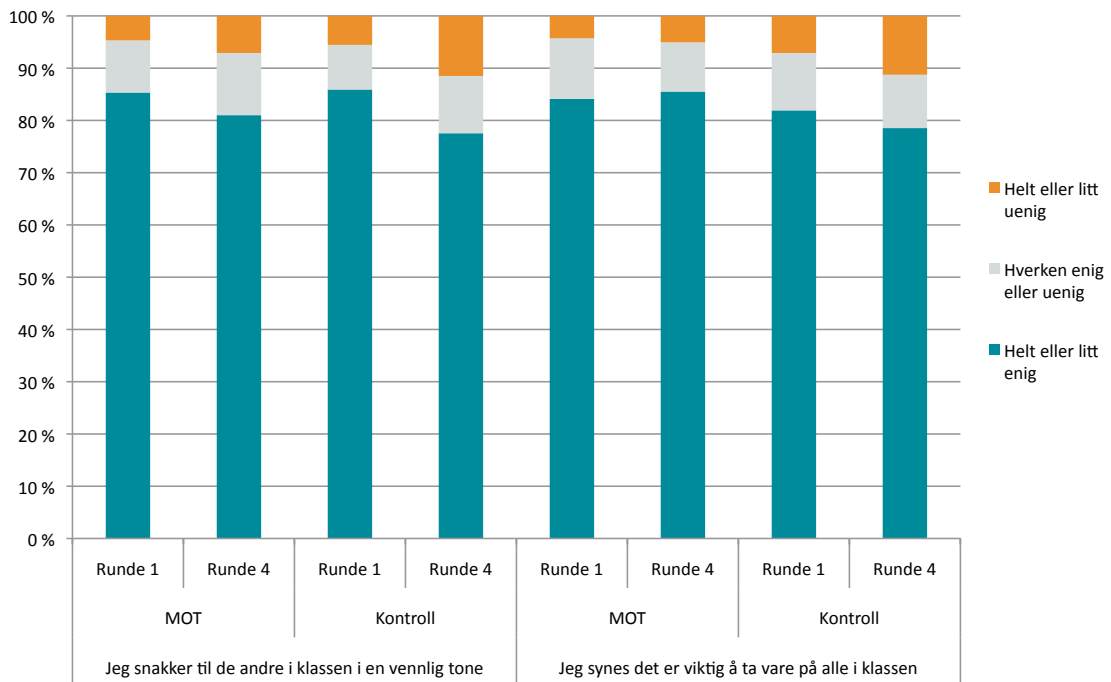
Også for de to utsagnene som er vist i Figur 2.7 har andelen av MOT-skoleelevene som er litt eller helt enige sunket mindre enn andelen av kontrollskoleelevene: "Jeg snakker til de andre i klassen i en vennlig tone" (fra 85 til 81 prosent i MOT-skolene og fra 86 til 78 prosent i kontrollskolene), og "Jeg synes det er viktig å ta vare på alle i klassen" (en økning fra 84 til 86 prosent i MOT-skolene og en reduksjon fra 82 til 79 prosent i kontrollskolene).

For alle disse spørsmålene om egne holdninger/atferd i klassen er det en mindre økning i andelen av MOT-skoleelevene enn av kontrollskoleelevene som er *ueneige* i utsagnene.

Figur 2.6   *Utsagn om klassemiljø – elevenes egne holdninger/atferd. Hvor enig eller uenig er du i at... Del 1*

Figur 2.7   *Utsagn om klassemiljø – elevenes egne holdninger/atferd. Hvor enig eller uenig er du i at...Del 2*

I Figur 2.8 viser vi svarene på de utsagnene som fikk minst oppslutning blant MOT-skoleelevene i runde 1. Her finner vi ikke at utviklingen har vært mer positiv i MOT-skolene enn i kontrollskolene. Andelen som er helt eller litt enige:

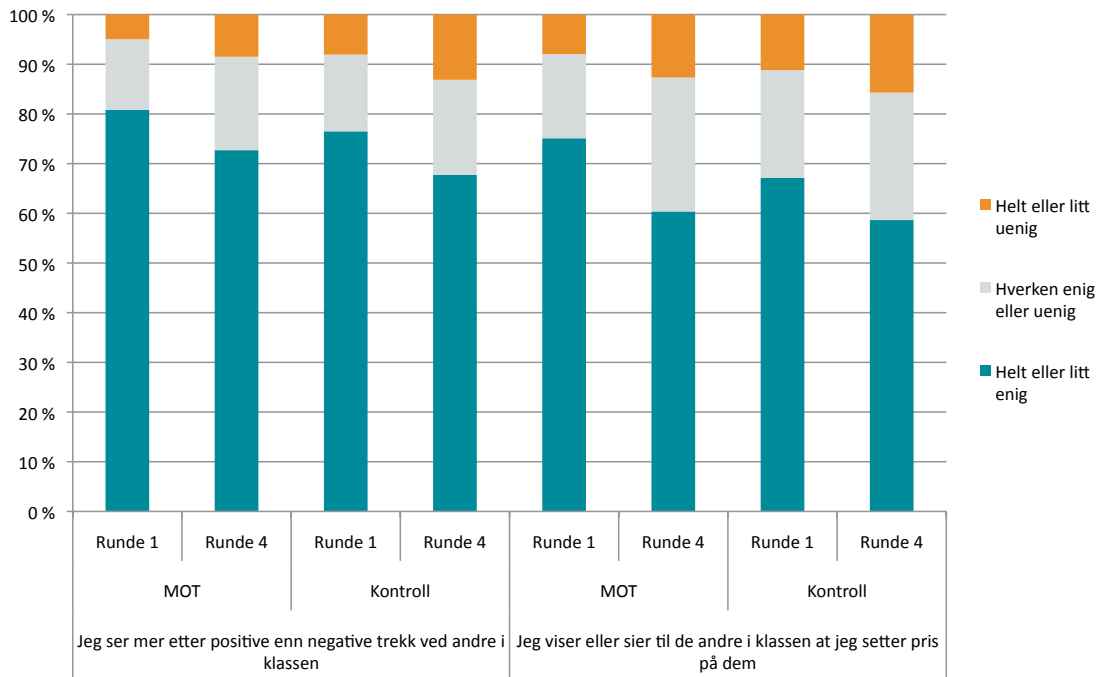
- ”Jeg ser mer etter positive enn negative trekk ved andre i klassen”: En nedgang i MOT-skolene fra 81 til 73 prosent, i kontrollskolene fra 77 til 68 prosent, omtrent like stor reduksjon i de to gruppene.

- ”Jeg viser eller sier til de andre i klassen at jeg setter pris på dem”: Andelen har sunket fra 75 til 60 prosent blant MOT-skoleelevene, fra 67 til 59 prosent blant kontrollskoleelevene. Her har det altså vært en mer negativ utvikling i MOT- enn i kontrollskolene.

Andelen av elevene som er helt eller litt *uenige* i disse utsagnene har økt relativt likt i de to gruppene.

Figur 2.8 Utsagn om klassemiljø – elevenes egne holdninger/atferd. Hvor enig eller uenig er du i at...Del 3

Elevenes oppfatning av de andres holdninger/atferd eller miljøet generelt

Fem av utsagnene handler om hvordan elevene oppfatter de andre elevenes holdninger/atferd, eller klassemiljøet generelt. Vi viser svarene i Figur 2.9 og Figur 2.10, sortert etter andelen av MOT-skoleelevene som var helt eller litt enige i runde 1. Det er gjennomgående færre som har et positivt bilde av andres enn av egne holdninger/atferd i klassen. Også her har det vært en gjennomgående negativ utvikling fra begynnelsen av 8. klasse til slutten av 10. klasse.

Det var 70 prosent av MOT-skoleelevene som i runde 1 var helt eller litt enige i utsagnet ”I klassen vår snakker vi til hverandre i en vennlig tone”, mens andelen var 59 prosent i runde 4. Blant kontrollskoleelevene var 67 prosent enige i runde 1, 60 prosent i runde 4. Det innebærer at det var en større nedgang blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene.

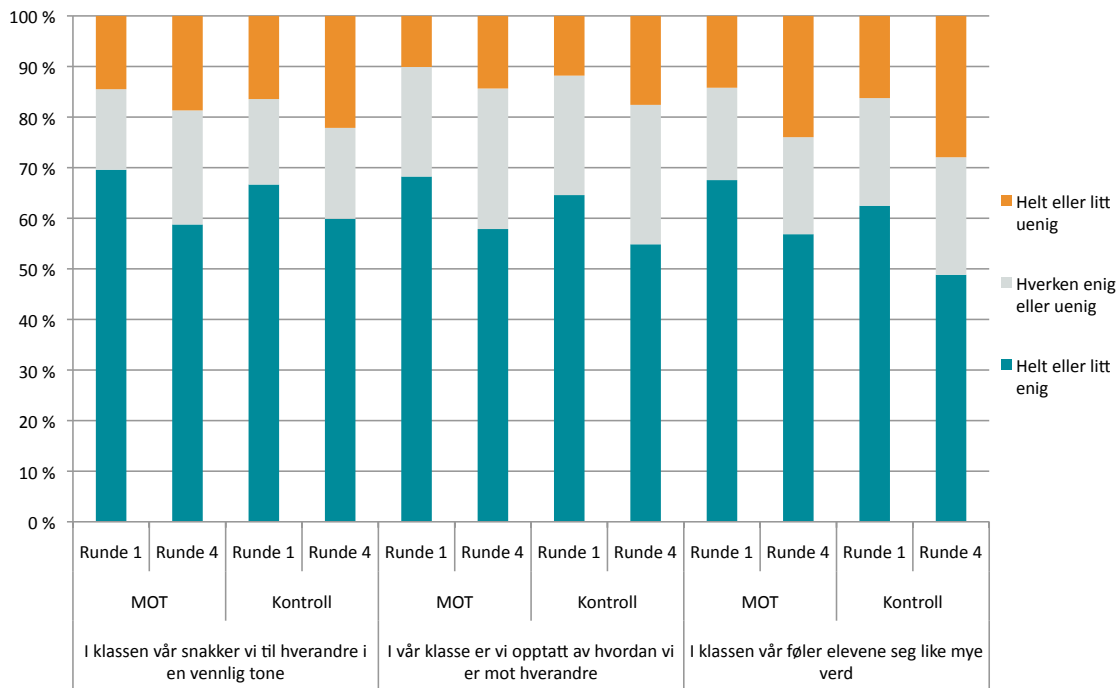
For de andre utsagnene var utviklingen som følger:

- ”I vår klasse er vi opptatt av hvordan vi er mot hverandre”: En reduksjon i andelen enige fra 68 til 58 prosent i MOT-skolene og fra 65 til 55 i kontrollskolene – det vil omtrent samme utvikling blant MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevene.
- ”I klassen vår føler elevene seg like mye verd”: Andelen enige gikk ned fra 68 til 57 prosent i MOT-skolene og fra 63 til 49 prosent i kontrollskolene – det vil si en litt sterkere nedgang i kontrollskolene enn i MOT-skolene.

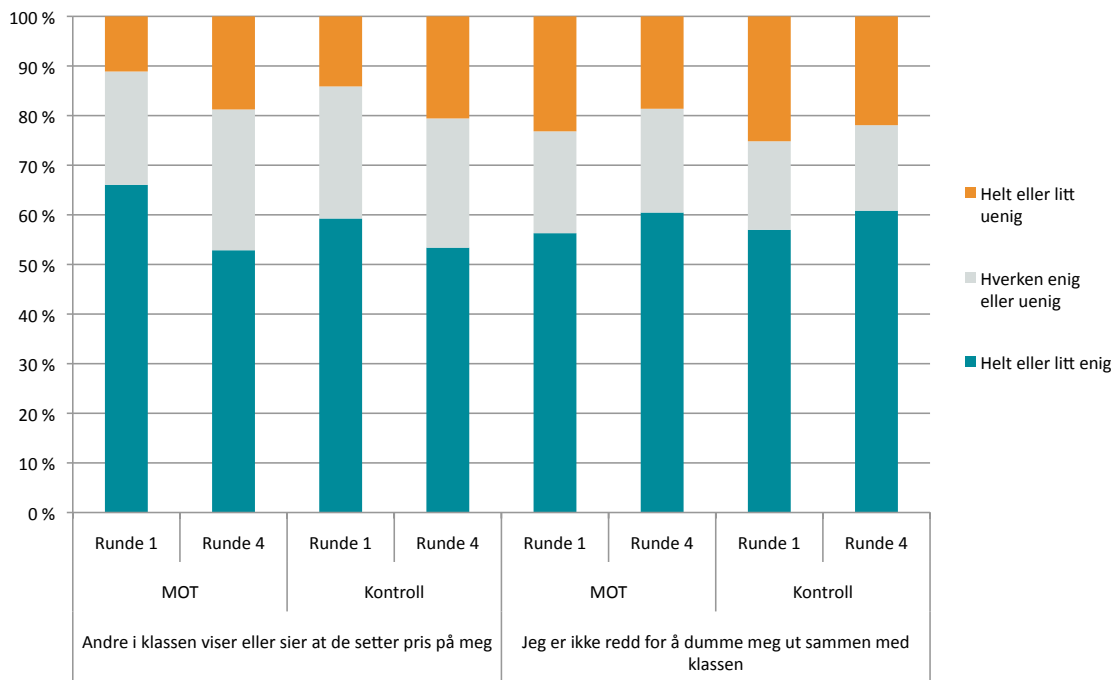
- ”Andre i klassen viser eller sier at de setter pris på meg”: Andelen enige gikk ned fra 66 til 53 prosent i MOT-skolene og fra 59 til 53 prosent i kontrollskolene – noe som er en mye større nedgang i MOT-skolene enn i kontrollskolene.
- ”Jeg er ikke redd for å dumme meg ut sammen med klassen”: Dette utsagnet var det færrest som var enige i begge rundene. Det var imidlertid en *økning* i andelen enige, fra 56 til 61 prosent blant MOT-skoleelevene og fra 57 til 61 prosent blant kontrollskoleelevene – altså omtrent samme utviklingen i de to gruppene.

På disse spørsmålene er det en svak tendens til at andelen av elevene som er helt eller litt *uenige* har økt mer i kontrollskolene enn i MOT-skolene.

Figur 2.9 Utsagn om klassemiljø – elevenes oppfatning av de andres holdninger/atferd. Hvor enig eller uenig er du i at...Del 1

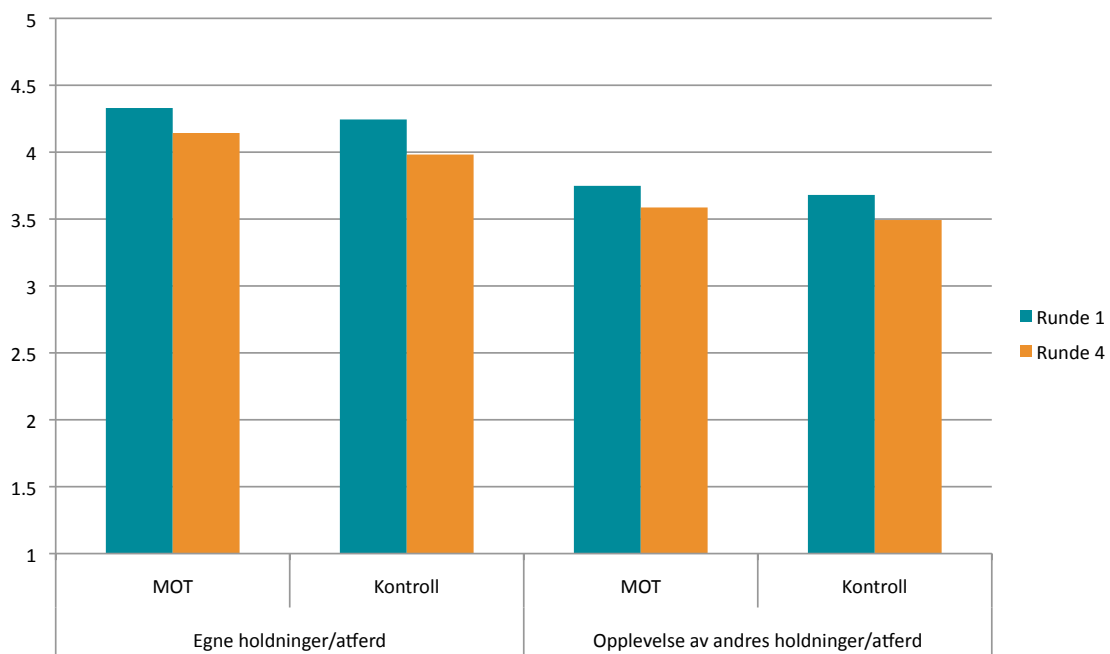
Figur 2.10   *Utsagn om klassemiljø – elevenes oppfatning av de andres holdninger/atferd. Hvor enig eller uenig er du i at...Del 2*

Utvikling i indekser for klassemiljø

I Figur 2.11 viser vi gjennomsnittsverdiene på de to indeksene ”klassemiljø – egne holdninger og atferd” og ”klassemiljø – andres holdninger og atferd”. Vi ser at det i gjennomsnitt har vært en negativ utvikling i begge de to gruppene. Den gjennomsnittlige endringen er svakt mer negativ i kontroll- enn i MOT-skolene – men det gjelder mest for spørsmålene om egne holdninger/atferd.

Figur 2.11   *Endring i klassemiljø fra runde 1 til runde 4 (indekser). Gjennomsnittsverdier på en skala fra 1 (negativt) til 5 (positivt)*

2.3 Skolemiljø

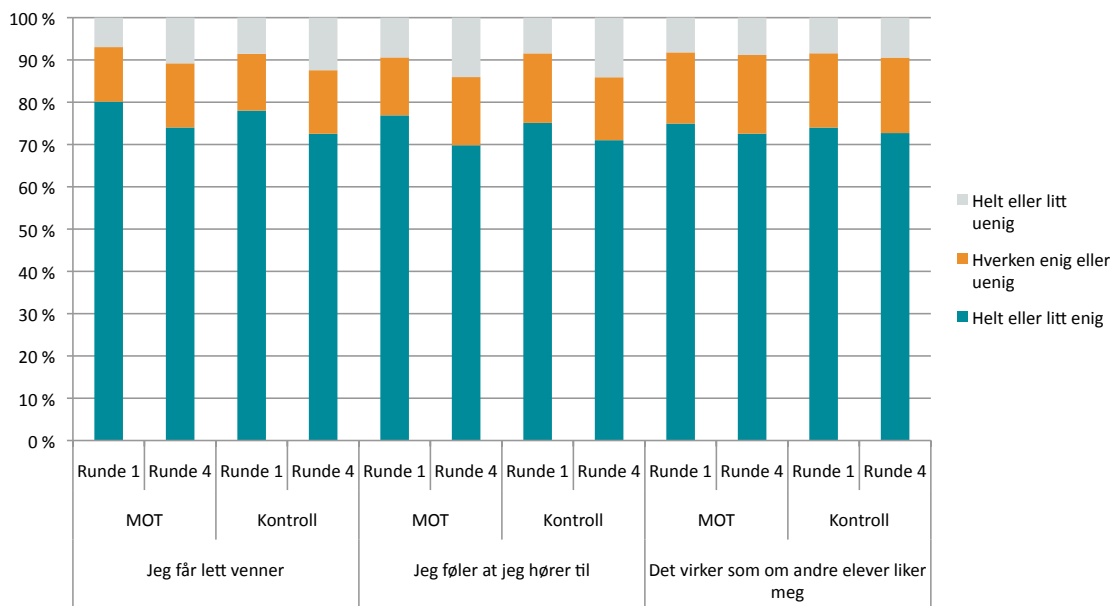
Det ble stilt fem spørsmål om skolemiljø, formulert som utsagn – tre positive og to negative.⁴ Vi viser svarene i Figur 2.12 og Figur 2.13. Vi ser at et stort flertall av elevene oppfatter skolemiljøet som godt, men også her har det vært en viss negativ utvikling fra begynnelsen av 8. klasse til slutten av 10. klasse.

Det var 80 prosent av MOT-skoleelevene og 78 prosent av kontrollskoleelevene som i første runde var enige (helt eller litt) i at ”Skolen min er et sted hvor jeg får lett venner”. I fjerde runde hadde andelen sunket til 74 og 73 prosent. Det var altså omtrent like stor reduksjon blant MOT-skoleelevene som kontrollskoleelevene. Oppslutningen om utsagnet ”Skolen min er et sted hvor jeg føler at jeg hører til” sank blant MOT-skoleelevene fra 77 til 70 prosent som sa seg helt eller litt enig, fra 75 til 71 prosent blant kontrollskoleelevene. Det var altså en mer negativ utvikling blant MOT-skoleelevene. For det siste positive utsagnet ”Skolen min er et sted hvor det virker som om andre elever liker meg”, er den negative utviklingen liten i begge gruppene. I runde 4 var det 73 prosent i begge elevgruppene som var helt eller litt enige.

Andelen som er *helt uenig* i de tre påstandene har imidlertid gjennomgående økt vesentlig mer blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene:

- ”Skolen min er et sted hvor jeg får lett venner”: Fra 3 til 4 prosent i MOT-skolene, fra 4 til 9 prosent i kontrollskolene.
- ”Skolen min er et sted hvor jeg føler at jeg hører til”: Fra 4 til 5 prosent i MOT-skolene, fra 3 til 9 prosent i kontrollskolene.
- ”Skolen min er et sted hvor det virker som om andre elever liker meg”: 4 prosent i MOT-skolene i begge runder, en økning fra 4 til 7 prosent i kontrollskolene.

Figur 2.12 Positive utsagn om skolemiljøet. Hvor enig eller uenig er du i...

De to siste spørsmålene om skolemiljø var formulert som negative utsagn.

- ”Skolen min er et sted hvor jeg føler meg ensom”: 83 prosent av MOT-skoleelevene var helt eller litt uenige i runde 1, 72 prosent i runde 4. 83 prosent av kontrollskoleelevene

⁴ Spørsmålene tilsvarer spørsmål som er stilt i PISA-undersøkelsene.

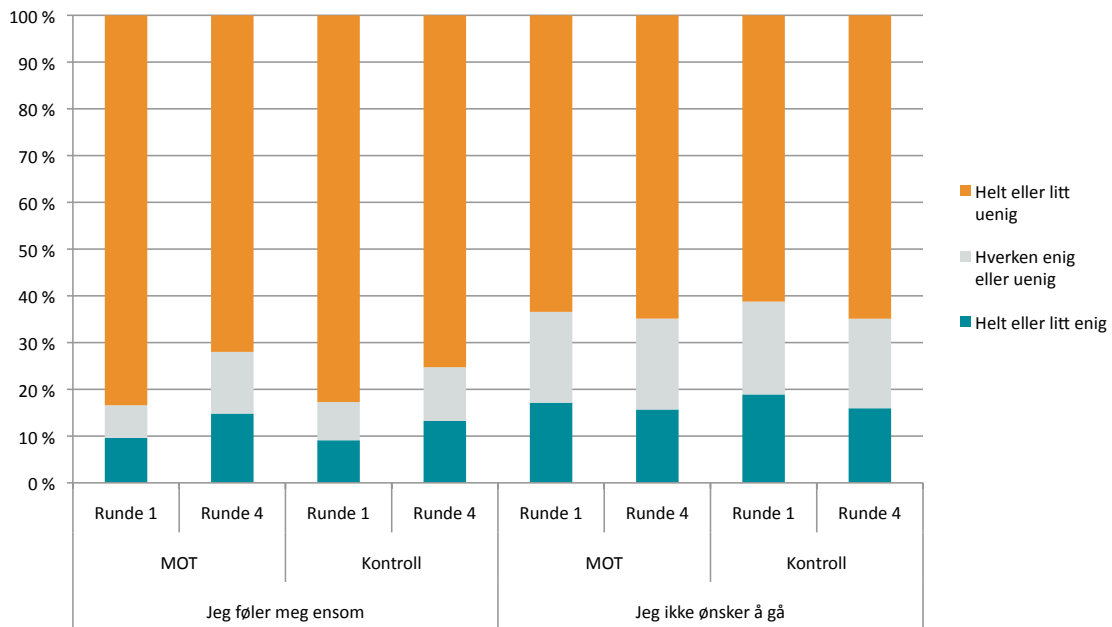
var helt eller litt uenige i runde 1, 75 prosent i runde 4 – altså en sterkere reduksjon blant MOT- enn blant kontrollskoleelevene (mer negativ utvikling).

- ”Skolen min er et sted hvor jeg ikke ønsker å gå”: Her har det vært en svak *økning* i andelen som er helt eller litt uenige, fra 63 til 65 prosent av MOT-skoleelevene og fra 61 til 65 prosent av kontrollskoleelevene. Utviklingen er altså positiv i begge gruppene, men mest i kontrollskolene.

Når det gjelder andelen av elevene som er helt *enige* i disse negative utsagnene, er det bare en liten økning, og ganske lik i de to elevgruppene.

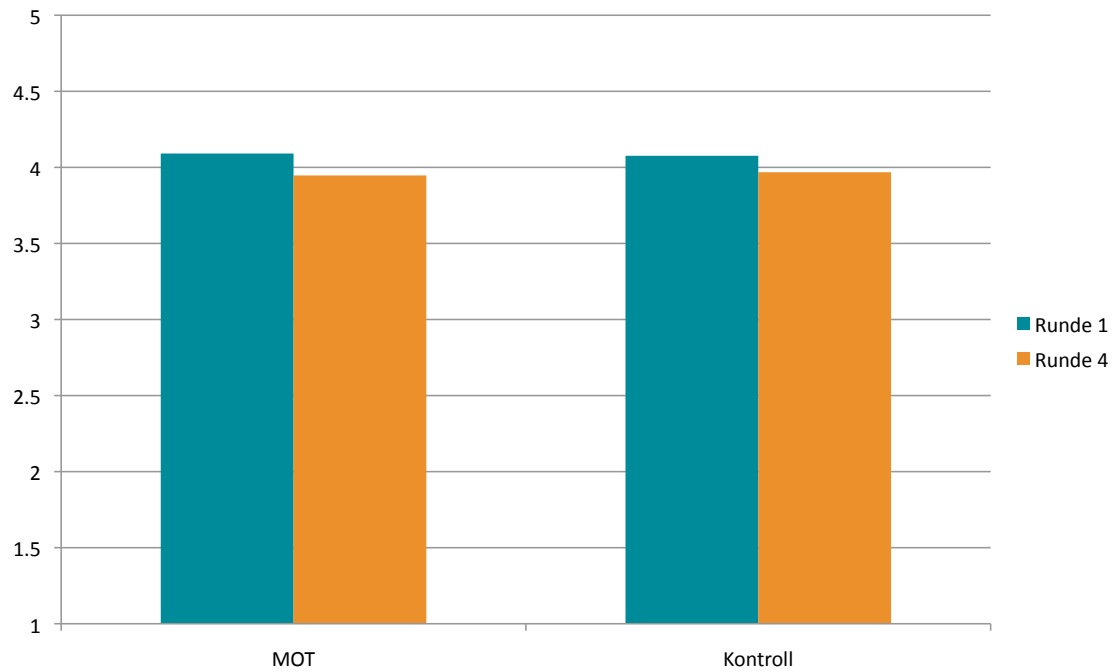
- ”Skolen min er et sted hvor jeg føler meg ensom”: Fra 0,2 prosent runde 1 til i underkant av 1 prosent i runde 4.
- ”Skolen min er et sted hvor jeg ikke ønsker å gå”: Rundt 1 prosent i begge gruppene både i runde 1 og 4.

Figur 2.13 Negative utsagn om skolemiljøet. Hvor enig eller uenig er du i...

Vi ser av Figur 2.14 at oppfatningen av skolemiljøet i gjennomsnitt var omtrent lik blant MOT-skoleelevene som blant kontrollskoleelevene i runde 1. I runde 4 har den negative utviklingen vært noe mindre i kontrollskolene enn i MOT-skolene – men forskjellen er liten.

Figur 2.14 *Endring i skolemiljø fra runde 1 til runde 4 (indeks). Gjennomsnittsverdier på en skala fra 1 (negativt) til 5 (positivt)*

3 Selvtillit

Ungdom trenger selvtillit for å kunne vise mot og ta egne valg. Flere studier har vist at det å ha tro på seg selv fører til atferd som krever mot. Andre studier har undersøkt effekten av selvtillit på grad av mestring, og funnet at det er en sterk sammenheng (gjengitt i blant annet Scheier og Carver, 1985). Selvtillit påvirker dermed handlinger.

Vi stilte en rekke spørsmål om selvtillit i spørreundersøkelsen, med utgangspunkt i Rosenbergs selvtillitsindeks (Rosenberg 1965), som er et mye brukt mål på selvtillit i samfunnsvitenskapen. I kapittel 3.1 presenterer vi svarfordelingen for hvert enkelt spørsmål fra MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevene i runde 1 og 4 av undersøkelsen, mens i kapittel 3.2 ser vi på endringer i selvtillitsindeksen fra runde 1 til runde 4.

3.1 Elevenes svar på spørsmål om selvtillit

Spørsmålene om selvtillit var formulert som utsagn som elevene skulle si seg mer eller mindre enige i, på en skala fra 1 (helt uenig) til 5 (helt enig). Spørsmålene er hentet fra Rosenbergs selvtillitsindeks. Det var imidlertid ikke alle spørsmålene i selvtillitsindeksen som ble stilt i runde 1 av evalueringen. Den indeksen vi kan sammenlikne bygger dermed på færre spørsmål. Følgende utsagn inngår i vår indeks for *selvtillit*:

- I det store og hele er jeg fornøyd med meg selv
- Jeg synes jeg har mye å være stolt av
- Jeg er en like bra person selv om jeg mislykkes med en oppgave
- Jeg klarer å gjøre ting like bra som andre mennesker
- Jeg synes jeg har mange gode kvaliteter
- Alt i alt føler jeg at jeg er en bra person

Svarene på disse spørsmålene er gjengitt i Figur 3.1 og Figur 3.2. I figurene har vi slått sammen svaralternativene helt og litt enig, og helt og litt uenig. Vi ser at en relativt høy andel av elevene er fornøyd med seg selv, og at en liten andel er misfornøyd.

Blant MOT-skolene er flest elever enige i at ”Alt i alt føler jeg at jeg er en bra person”, dette gjelder i underkant av 80 prosent i både runde 1 og 4. Elevene ved kontrollskolene skårer høyt på denne påstanden i første runde (ca 80 prosent), mens det er en markant nedgang i runde 4; i overkant av 70 prosent er enige i siste runde.

Ved kontrollskolene er det generelt en nedgang fra runde 1 til runde 4 i hvor enige elevene er i påstandene om selvtillit. Elevene ved MOT-skolene skårer høyere i runde 4 enn i runde 1 på spørsmålene ”Jeg synes jeg har mye å være stolt av”, ”Jeg klarer å gjøre ting like bra som andre mennesker”, ”Jeg synes jeg har mange gode kvaliteter” og ”Jeg er en like bra person selv om jeg mislykkes med en oppgave”. Påstanden ”Jeg er i det store og hele fornøyd med meg selv” skårer begge grupper elever lavere i runde 4 enn i runde 1, men MOT-skoleelevene har en mindre nedgang enn elevene ved kontrollskolene.

På påstandene ”Jeg synes jeg har mye å være stolt av” og ”Alt i alt føler jeg at jeg er en bra person” er det omtrent ingen endring blant elevene ved MOT-skolene fra runde 1 til 4, mens elevene ved kontrollskolene skårer lavere på hvor enige de er i påstandene i runde 4.

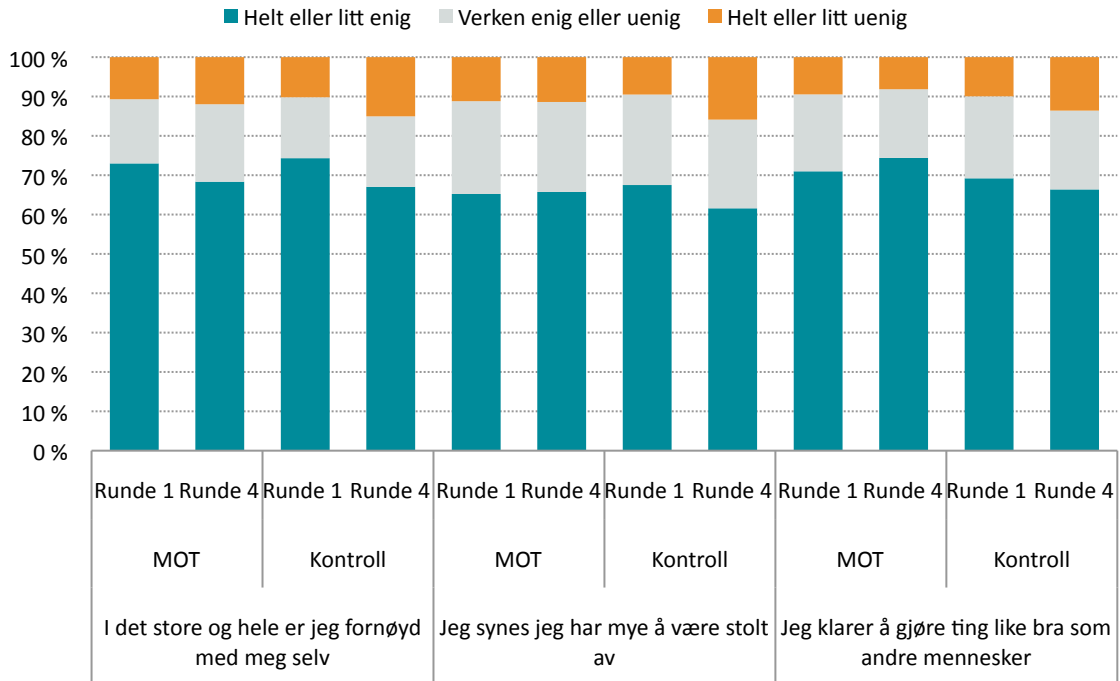
De påstandene der det har vært en positiv utvikling i andelen som er enige blant MOT-skoleelevene og negativ for kontrollskoleelevene er:

- Jeg synes jeg har mye å være stolt av
- Jeg klarer å gjøre ting like bra som andre mennesker
- Jeg synes jeg har mange gode kvaliteter

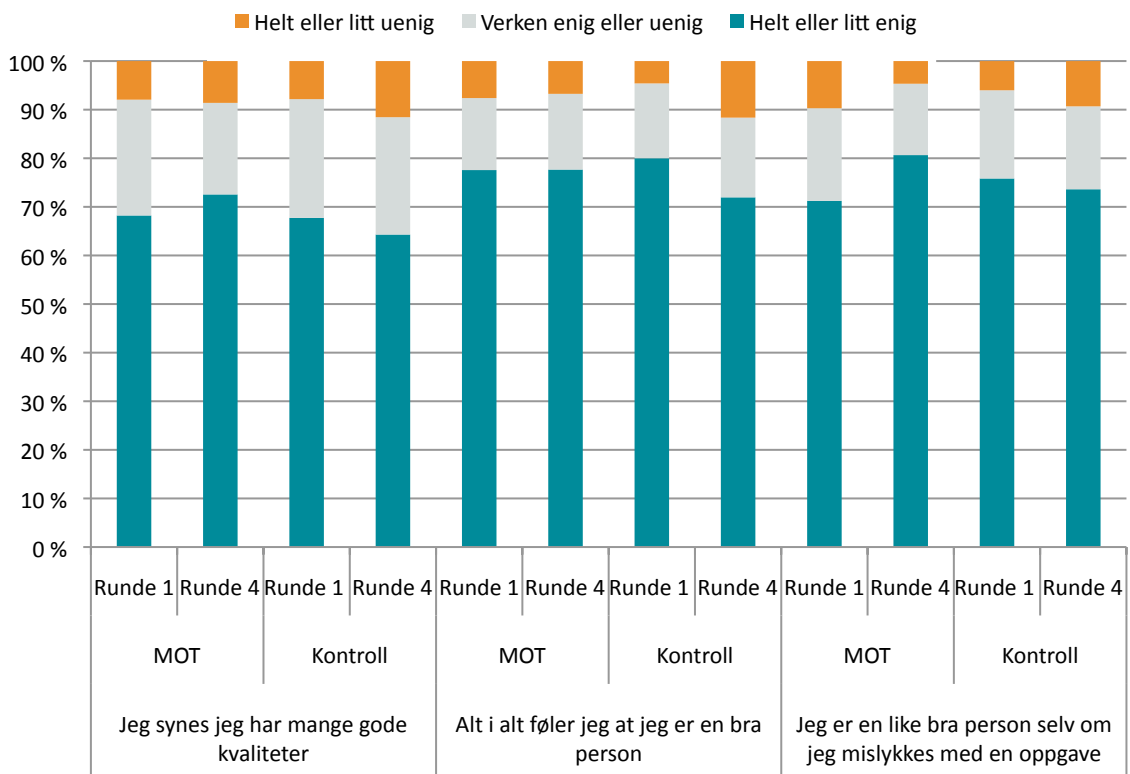
- Jeg er en like bra person selv om jeg mislykkes med en oppgave

For alle utsagnene i de to figurene er det en positiv utvikling i MOT-skolene sammenliknet med kontrollskolene i andelen som er uenige.

Figur 3.1 Utsagn om selvtillit: Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?

Figur 3.2 Utsagn om selvtillit: Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?

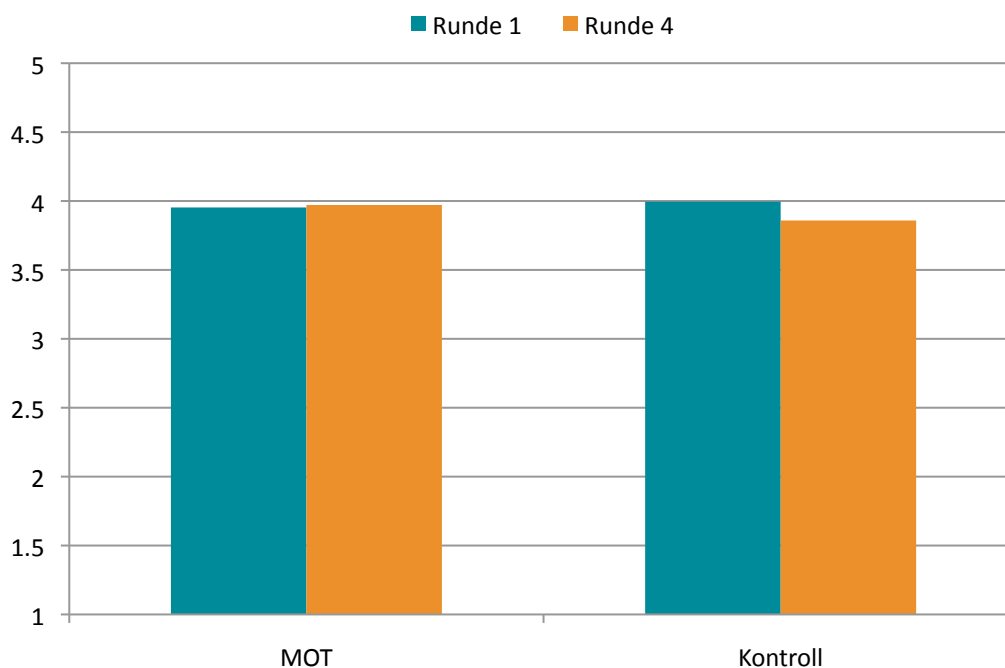

3.2 Endringer i selvtillit og effekt av MOT

I Figur 3.3 viser vi gjennomsnittlig skår på selvtillitsindeksen for MOT- og kontrollskoleelevene i runde 1 og runde 4 av undersøkelsen. Vi ser at det har vært en reduksjon blant elevene ved kontrollskolene, mens det har vært en oppgang blant elevene med MOT-skolene. Oppgangen i selvtillit blant MOT-skoleelevene er på 0,11 poeng, mens nedgangen blant kontrollskoleelevene er på 0,82 poeng. Det har altså vært en betydelig mer positiv utvikling i MOT-skolene enn i kontrollskolene.

Figur 3.3 *Endring i selvtillit fra runde 1 til runde 4 (indeks). Gjennomsnittsverdier på en skala fra 1 (negativt) til 5 (positivt)*

4 Optimisme

Å være optimistisk har mange positive konsekvenser – blant annet bedre selvtillit og bedre helse. Forskning argumenterer for at personer som skårer høyt på optimisme har større sjanse for å gjennomføre handlinger som krever mot.

Scheier og Carver (2004) har utviklet en indeks for optimisme, som består av påstander om å ha forventninger til seg selv. De argumenterer for at forventninger til egne prestasjoner er den beste predikatoren for handling. En person kan ha positive forventninger til egne prestasjoner som følge av flere årsaker – evner, flaks og andres favorisering. Påstandene i indeksen er ordlagt slik at tro eller forventninger til egne prestasjoner ikke har noen spesiell basis – om forventningene er iboende i personen eller miljøet, eller om de er tilfeldige. Respondentene skal rangere hvor enige de er i utsagnene, fra 1 (helt uenig) til 5 (helt enig).

I kapittel 4.1 presenterer vi svarene på hvert spørsmål fra MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevene i runde 1 og 4 av undersøkelsen, mens i kapittel 4.2 ser vi på endringer i optimismeindeksen fra runde 1 til runde 4, blant elevene ved MOT- og kontrollskolene.

4.1 Elevenes svar på spørsmål om optimisme

I spørreskjemaene til skoleelevene tar vi utgangspunkt i optimismeindeksen. Følgende spørsmål ble stilt i begge rundene:

- Jeg forventer som oftest at gode ting skal skje med meg
- Selv om noe virker usikkert så tror jeg det vil gå bra
- Jeg er optimistisk når jeg tenker på hva som kan skje fremover
- Alt i alt tror jeg at flere gode enn dårlige ting skjer med meg

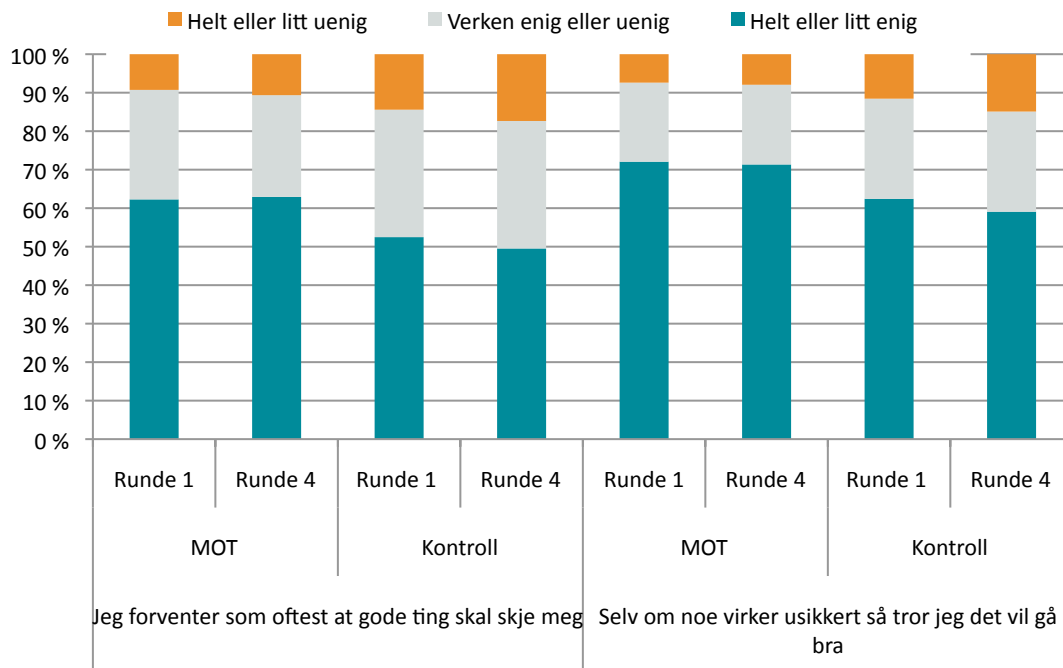
I Figur 4.1 og Figur 4.2 viser vi svarene på de fire påstandene. Mellom 50 og 70 prosent av elevene sier seg enig i de fleste av disse påstandene.

Blant MOT-skolene er aller høyest andel enige i at ”Selv om noe virker usikkert så tror jeg det vil gå bra”, det gjelder over 70 prosent av MOT-skoleelevene i både runde 1 og runde 4. Kontrollskolene er mest enige i påstanden ”Jeg er optimistisk når jeg tenker på hva som kan skje fremover”, det gjelder litt under 70 prosent i både runde 1 og runde 4. Imidlertid er det bare rundt 50 prosent blant kontrollskolene som er enige i at ”Det er sjelden ting går galt for meg”. Blant MOT-skolene er over 60 prosent enige i denne påstanden. Det er systematiske forskjeller mellom MOT- og kontrollskoleelevene på disse spørsmålene. Det er en høyere andel av MOT-skoleelevene som er enige i påstandene i forhold til elevene ved kontrollskolene i begge runder.

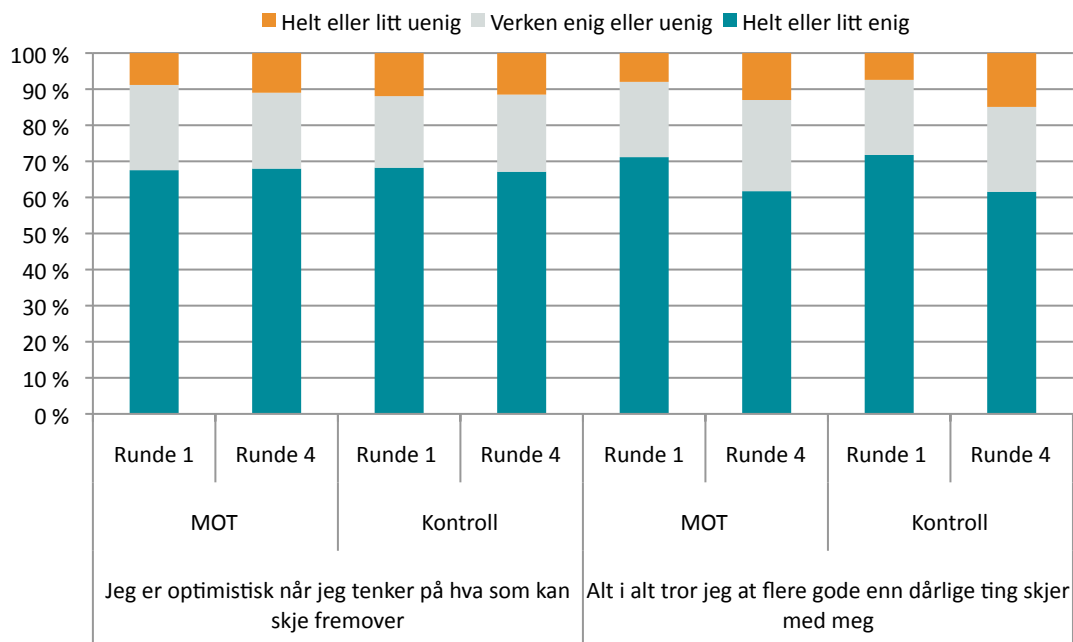
Det er også store forskjeller i utviklingen fra runde 1 til runde 4 for MOT-skoleelevene og elevene ved kontrollskolene. I runde 4 skårer elevene ved MOT-skolene omtrent likt på de fleste påstandene som i runde 1. Blant elevene ved kontrollskolene er det imidlertid en nedgang i hvor enige de er påstandene. I den siste påstanden i Figur 4.2 om at det alt i alt skjer flere gode enn dårlige ting, er det også en nedgang blant MOT-skoleelevene. Her er endringen omtrent lik for begge gruppene.

Endringene i andelen av elevene som er uenige i disse utsagnene er positiv i MOT-skolene sammenliknet med kontrollskolene for tre av de fire utsagnene (alle unntatt ”Jeg er optimistisk nr jeg tenker på hva som kan skje framover”).

Figur 4.1 *Utsagn om optimisme. Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?*

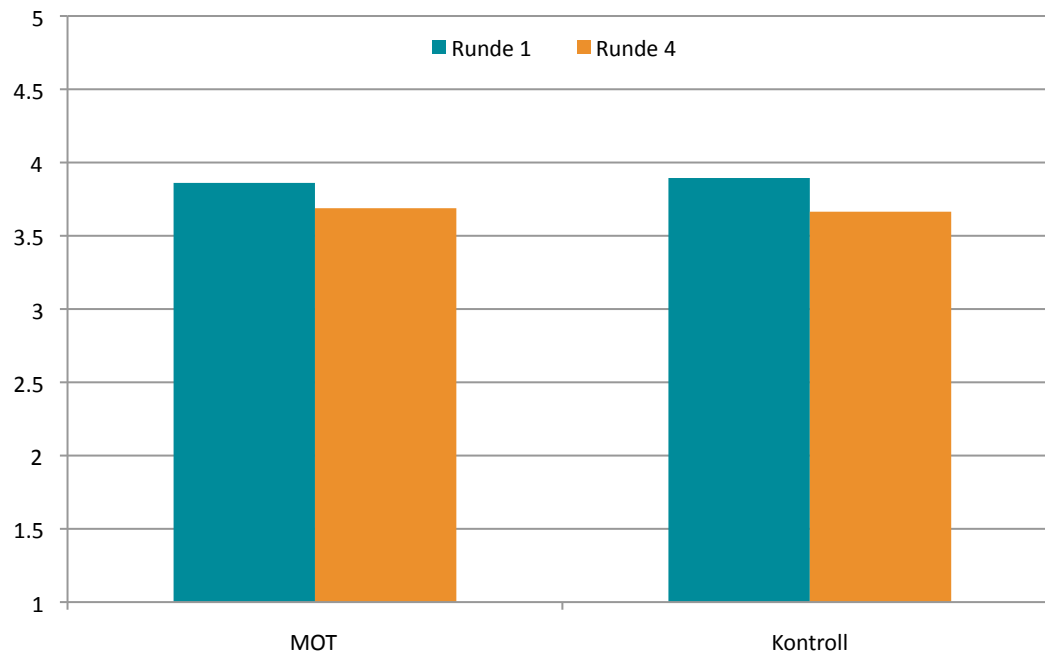
Figur 4.2 *Utsagn om optimisme. Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?*

4.2 Endringer i optimisme og effekt av MOT

Påstandene i forrige avsnitt korrelerer sterk med hverandre (se vedlegg) og er derfor et godt mål på optimisme. Når vi undersøker den gjennomsnittlige endringen i optimismeindeksen blant MOT- og kontrollskoleelevene ser vi at det har vært en reduksjon i begge – elevene er gjennomgående mindre optimistiske enn de var da de begynte i 8. klasse. Nedgangen i optimisme er på 0,17 poeng blant MOT-skoleelevene og 0,23 poeng blant kontrollskoleelevene.

Figur 4.3 *Endring i optimisme fra runde 1 til runde 4 (indeks) Gjennomsnittsverdier på en skala fra 1 (negativt) til 5 (positivt)*

5 Tro på egne krefter – Self-Efficacy

Self-efficacy handler om tro på egne krefter for å takle utfordringer i livet. I begrepet legges det vekt på at en person gjennom sine handlinger påvirker sitt eget liv.

Bandura (1995) deler self-efficacy inn i to dimensjoner: Tro på egne krefter til selvregulering (Self-Regulatory Efficacy) og tro på egen handlingsevne (Self-Assertive Efficacy). Tro på egne selvregulerende krefter handler om å ha tro på at man klarer å stå imot press til å gjøre noe mot ens vilje, mens tro på egen handlingskraft handler om å tro på at man kan handle i situasjoner hvor andre gjør noe som oppfattes som galt.

Self-efficacy handler om den enkeltes *tro* på egne krefter. Spørsmålene formuleres derfor som hva man kan *klare* å gjøre, heller enn hva man *kommer til* å gjøre. Å kunne *klare* sier noe om evner mens å *komme til* å gjøre sier noe om intensjonen (Bandura, 1995).

I kapittel 5.1 presenterer vi svarene på hvert spørsmål i indeksene fra MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevene i runde 1 og 4 av undersøkelsen, mens i kapittel 5.2 ser vi på endringer i indeksene for tro på egne krefter fra runde 1 til runde 4, blant elevene ved MOT- og kontrollskolene.

5.1 Elevenes svar på spørsmål om tro på egne krefter

Fra Banduras indekser har vi brukt følgende utsagn som belyser tro på egne krefter, der de tre første påstandene belyser selvregulerende tro på egne krefter, og de fire siste indikerer tro på handlingsevne:

- Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å røyke sigaretter
- Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å drikke alkohol
- Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å gjøre noe jeg vet er galt
- Jeg klarer å gripe inn hvis noen blir mobbet
- Jeg klarer å si min mening når andre i klassen er uenig med meg
- Jeg klarer å si fra hvis noen gjør noe jeg ikke liker
- Jeg klarer å stoppe andre som plager, ertes eller sårer meg

Disse påstandene var med i spørreundersøkelsene både runde 1 og 4.

Figur 5.1 viser hvordan elevene ved MOT- og kontrollskolene svarte på påstandene om selvregulerende krefter som ble stilt i runde 1 og runde 4. Elevene ble spurt om hvor sikre de er på at de klarer å gjennomføre hver av dem, og skulle svare på en skala fra 1 (helt sikker på at jeg *ikke* klarer) til 5 (helt sikker på at jeg *klarer*).

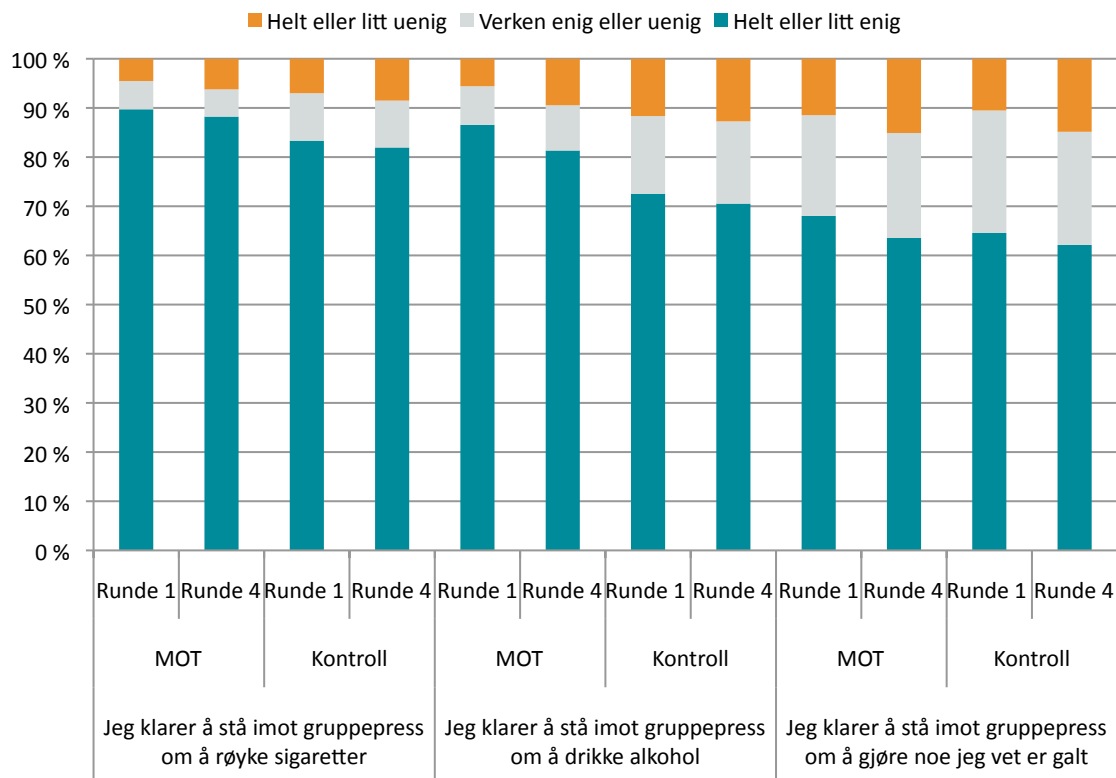
Elevene er i stor grad enige i påstandene om egne krefter, og det er gjennomgående en høyere andel elever ved MOT-skolene som svarer at de er enige i påstandene i begge runder. Flest er enige i at de klarer å stå imot gruppepress om å røyke sigaretter, det gjelder i underkant av 90 prosent av MOT-skoleelevene og i overkant av 80 prosent av kontrollskoleelevene i både runde 1 og 4. Det er færrest som er sikre på at de klarer å stå imot gruppepress om å gjøre noe de vet er galt.

Det har jevnt over vært en nedgang i både MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevenes tro på selvregulerende krefter fra runde 1 til runde 4, og nedgangen har vært større blant MOT-skoleelevene. Det er størst forskjell mellom MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevene når det gjelder tro på at man klarer å stå imot gruppepress om å drikke alkohol. I runde 1 var 86 prosent av MOT-skoleelevene enige at de klarte å stå imot drikkepress, mens det tilsvarende tallet var 72 prosent for kontrollskoleeleven. I runde 4 svarer 81 prosent av elevene ved MOT-skolene at

de er enige i denne påstanden, mens 70 prosent av elevene ved kontrollskolene er enige. Forskjellen mellom de to gruppene var altså 14 prosentpoeng i runde 1, mens den var 11 prosentpoeng i runde 4.

Endringene i andelen av elevene som er *uenige* i disse utsagnene, er lik for de to elevgruppene, med unntak av ”Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å drikke alkohol”, hvor andelen av elevene som er helt eller litt uenig har økt fra 6 til 10 prosent i MOT-skolene og fra 12 til 13 prosent i kontrollskolene.

Figur 5.1 Utsagn om tro på selvregulerende krefter. Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?

Figur 5.2 viser hvordan elevene har svart på påstander om tro på egen handlingsevne, i runde 1 og 4.

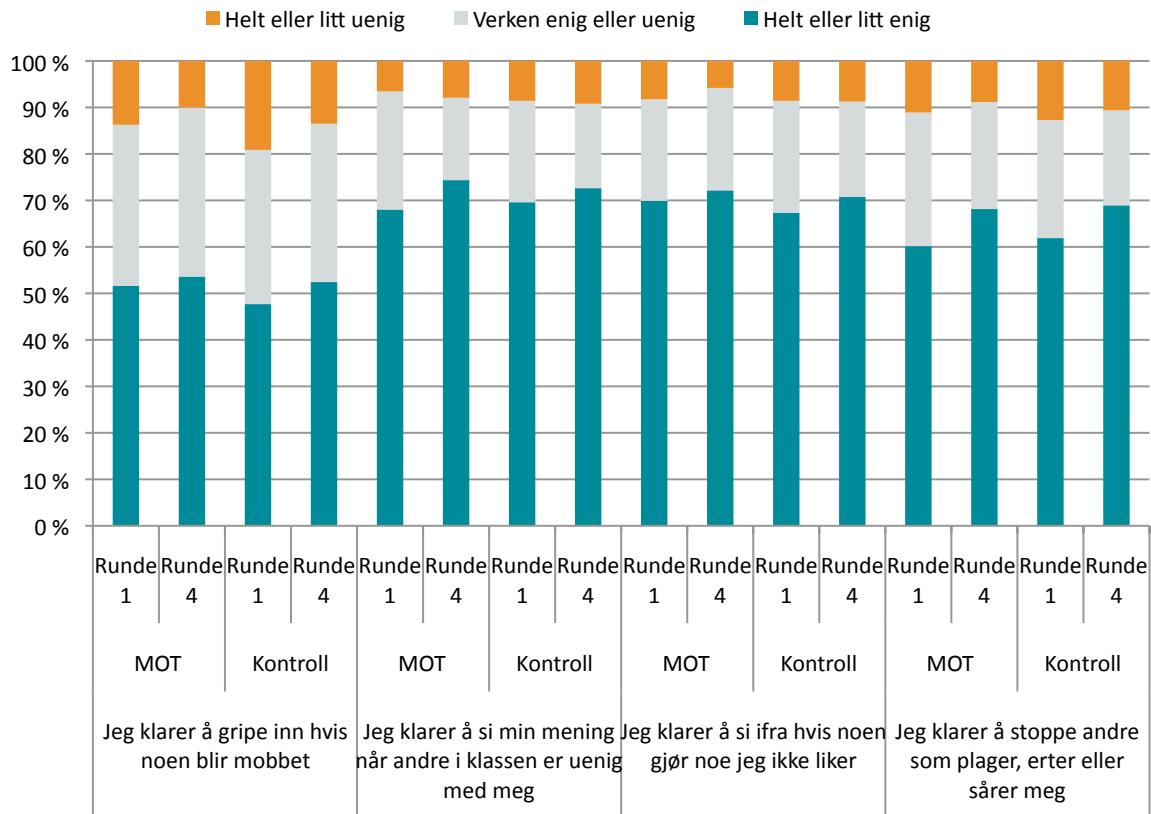
Mellom i underkant av 50 prosent og i overkant av 70 prosent av elevene er enige i påstandene om handlingsevne. Dette er noe lavere andeler enn det som gjaldt spørsmålene om selvregulerende krefter. Færrest er enige i at de vil klare å gripe inn hvis noen blir mobbet – dette gjelder rundt 50 prosent av MOT- og kontrollskoleelevene i begge runder. Flest er enige i at de vil klare å si sin mening når andre i klassen er uenig – omtrent 70 prosent av elevene er enige i dette i begge rundene.

MOT-skoleelevene svarte i større grad enn kontrollskoleelevene at de var enige i påstandene i runde 1. Det har vært en positiv utvikling blant både MOT- og kontrollskoleelevene fra runde 1 til 4. Flere har tro på at de vil klare å gripe inn og si sin mening.

Differansen i endringene i MOT- og kontrollskolene fra runde 1 til runde 4 varierer mellom de fire spørsmålene. Hvis vi ser på endringen i andelen av elevene som er *enige*, er det en mindre økning blant MOT- enn blant kontrollskoleelevene når det gjelder å klare å gripe inn hvis de ser noen bli mobbet, samt å klare å si fra hvis noen gjøre noe de ikke liker. Det er en større økning blant MOT- enn blant kontrollskoleelevene når det gjelder ”Jeg klarer å si min mening når andre i klassen er uenig med meg”. For det siste spørsmålet en endringen lik i de to gruppene.

Hvis vi ser på endringen i andelen av elevene som er *uenige*, er utviklingen i MOT-skolene relativt til kontrollskolene negativ eller lik, med unntak av ”Jeg klarer å si fra hvis noen gjøre noe de ikke liker” – der det har vært en reduksjon i andelen av MOT-skoleelevene som er enige, mens det ikke er noen endring blant kontrollskoleelevene.

Figur 5.2 Utsagn om tro på egen handlingsevne. Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?

5.2 Endringer i Self-efficacy og effekt av MOT

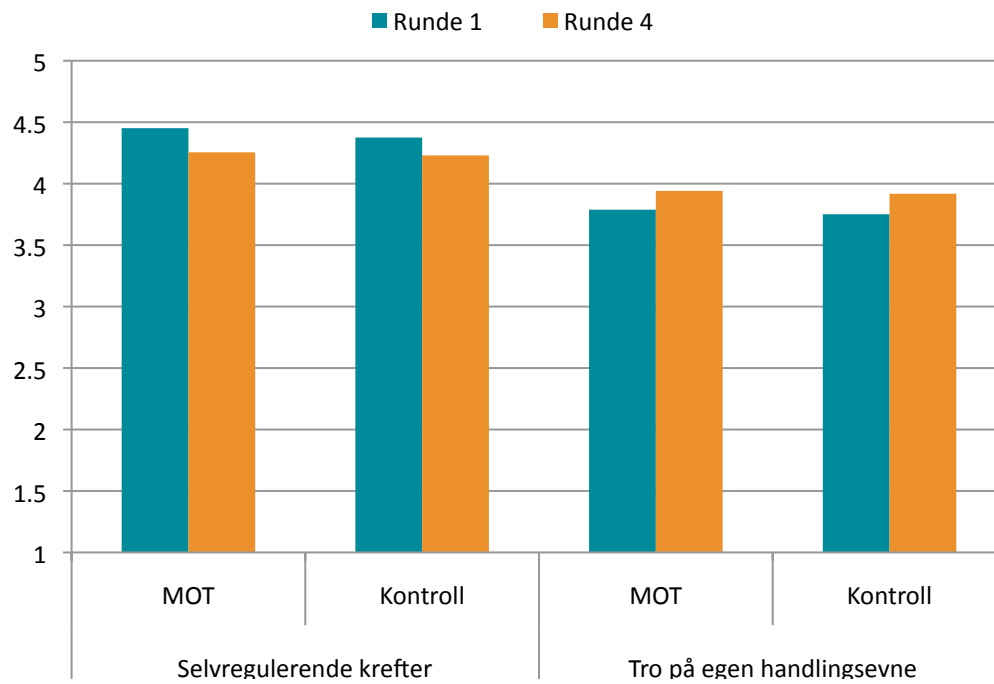
Spørsmålene i Figur 5.1 korrelerer sterkt med hverandre, og er et godt mål på tro på selvregulerende krefter, mens spørsmålene i Figur 5.2 korrelerer med hverandre og er derfor et godt mål på tro på handlingsevne. Vi har derfor laget to indekser hvor vi har beregnet gjennomsnittlig svar på spørsmålene om tro på selvregulerende krefter og tro på egen handlingsevne for de to gruppene i runde 1 og 4.

Figur 5.3 viser endringene i tro på *selvregulerende krefter* og egen *handlingsevne* fra runde 1 til 4 blant MOT- og kontrollskoleelevene. Figuren gjenspeiler det vi så i forrige avsnitt; elevene i begge grupper har mindre tro på selvregulerende krefter i 10. klasse enn det de hadde da de begynte i 8. klasse. Det har vært en reduksjon på 0,20 poeng blant MOT-skoleelevene, mens nedgangen blant kontrollskoleelevene er på 0,14 poeng fra runde 1 til runde 4.

Når det gjelder utviklingen i tro på egen *handlingsevne* fra runde 1 til runde 4, har det vært en positiv utvikling i begge gruppene elever, og endringen er omtrent lik, på ca 0,15 poeng blant elevene både ved MOT- og kontrollskolene.

Figur 5.3

Endring i tro på selvregulerende krefter egen handlingsevne fra runde 1 til runde 4 (indekser). Gjennomsnittsverdier på en skala fra 1 (negativt) til 5 (positivt)

6 Mot til å bry seg, mot til å si nei og mot til å leve

MOT jobber for å styrke ungdommenes tro på egne krefter og evne til å stå for egne valg. I undersøkelsene ble det stilt en rekke spørsmål som til sammen måler ulike sider ved å ha mot. Spørsmålene handler om å være modig til tross for at andre vil gjøre andre ting.

MOTs grunnverdier er mot til å bry seg, mot til å leve og mot til å si nei. Spørsmålene i spørreundersøkelsen er derfor ment til å reflektere disse tre typene mot. Spørsmålene er inspirert av Rate et. al (2007), som har utviklet indekser for mot.

I kapittel 6.1 presenterer vi svarene fra MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevene i runde 1 og runde 4 av undersøkelsen, mens i kapittel 6.2 ser vi på endringer i indeksene for mot fra runde 1 til runde 4.

6.1 Elevenes svar på spørsmål om mot

Det ble til sammen stilt 11 spørsmål om mot. Noen av dem er formulert som positive utsagn, andre som negative. Elevene ble bedt om å si seg mer eller mindre enige i hvert utsagn, på en skala fra 1 (helt uenig) til 5 (helt enig).

Følgende spørsmål som var med i spørreundersøkelsen er ment å måle mot til å bry seg, mot til å leve og mot til å si nei:

- Hvis en person ble mobbet ville jeg ha snakket med ham/henne, selv om jeg risikerte at andre ikke snakket med meg på en stund
- Hvis noen er mye alene, vil jeg prate med dem
- Jeg gjør det jeg selv liker, selv om andre i klassen ikke synes at det er så kult
- Jeg sier min mening selv om mange er uenige med meg
- Jeg går for det jeg tror på, selv om hele ”verden” er i mot meg
- Hvis vennene mine prøver å få meg med på noe jeg ikke vil, sier jeg nei selv om jeg tror de blir sure
- Jeg sier nei til det jeg synes er galt, selv om jeg blir upopulær
- Jeg gjør av og til ting jeg ikke burde, fordi det er vanskelig å si nei til andre
- Jeg blir lett påvirket av andre

Vi har sortert framstillingen etter hvilke spørsmål som korrelerer med hverandre: Mot til å bry seg, mot til å si nei og mot til å leve, og en tredje gruppe spørsmål som reflekterer hvor lett det er å bli påvirket av andre. Innholdet i disse utsagnene reflekterer altså ulike sider ved å ha mot.

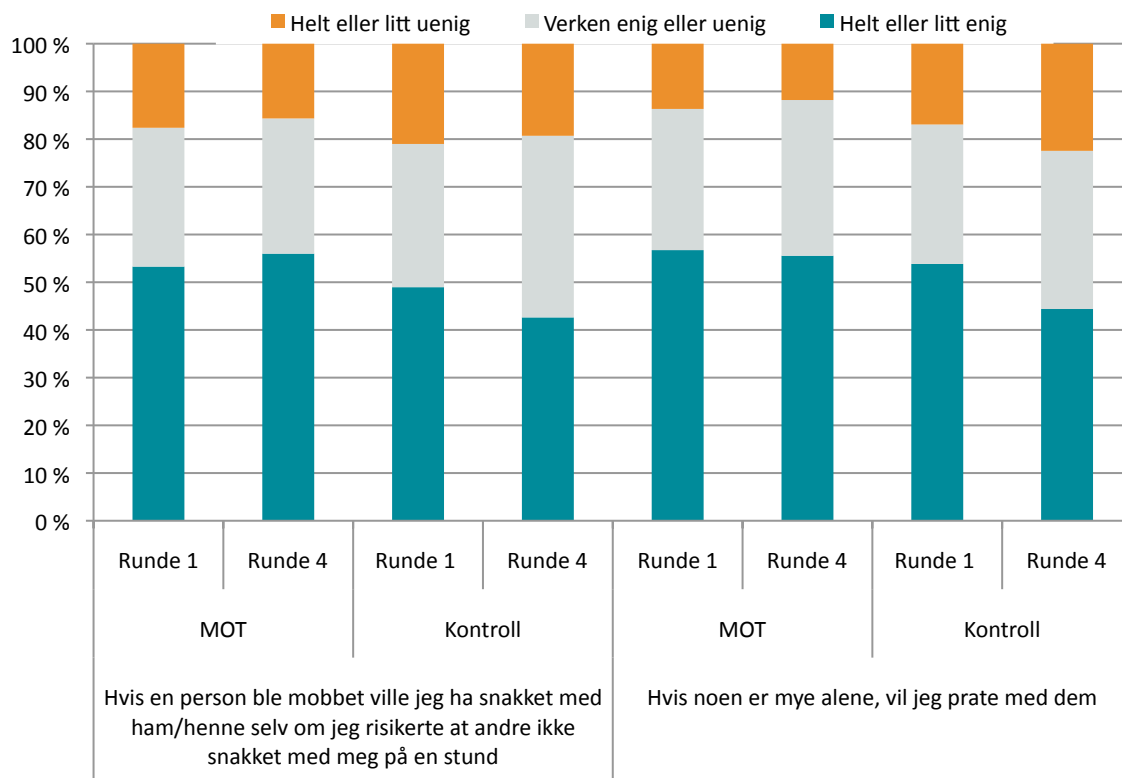
”Mot til å bry seg” er uttrykt ved to utsagn, vist i Figur 6.1. Mellom 52 og 57 prosent av MOT-skoleelevene er enige i de to utsagnene, at de ville snakket med en person som ble mobbet, selv om de risikerte at andre ikke snakket til dem på en stund, samt at hvis noen er mye alene, vil de prate med dem. Blant kontrollskoleelevene er mellom 42 og 56 prosent enig i disse utsagnene. Mellom 12 og 18 prosent av elevene ved MOT-skolene er *uenig* i disse påstandene, mens mellom 18 og 21 prosent av elevene ved kontrollskolene er uenig.

Det har vært en positiv utvikling blant MOT-skoleelevene på den første påstanden om å bry seg fra runde 1 til runde 4 – disse elevene er mer enige i at de vil bry seg hvis noen ble mobbet i runde 4 enn i runde 1. MOT-skoleelevene svarer omtrent uendret i de to rundene på den andre påstanden om de ville prate med noen som var mye alene. Blant kontrollskoleelevene har det imidlertid vært en nedgang i hvor enige de er i de to påstandene om mot til å bry seg.

Forskjellen i endringer mellom de to elevgruppene er ganske store for de to påstandene i figuren. For påstanden om at elevene ville snakket med en person som ble mobbet, er det 3 prosentpoeng flere MOT-skoleelever som sier seg enig i runde 4, mens det er en reduksjon på 6 prosentpoeng blant kontrollskoleelevene. For den andre påstanden er det en svak reduksjon på under ett prosentpoeng blant MOT-skoleelevene, mens det er en reduksjon på 5 prosentpoeng blant kontrollskoleelevene.

Andelen av elevene som er *uenige* i det første av disse utsagnene sank fra 18 til 16 prosent blant MOT-skoleelevene og fra 21 til 19 prosent blant kontrollskoleelevene. For det andre utsagnet sank andelen uenige fra 14 til 12 prosent blant MOT-skoleelevene, mens den *økte* fra 17 til 23 prosent blant kontrollskoleelevene.

Figur 6.1 Utsagn om mot til å bry seg. Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?

Figur 6.2 viser svarfordelingen for fem utsagn som indikerer ”mot til å si nei” og ”mot til å leve”. De tre første spørsmålene er ment å belyse mot til å leve, mens de to siste belyser mot til å si nei. Begge disse gruppene av spørsmål korrelerer imidlertid sterkt med hverandre, og synes derfor å være mål på én dimensjon.

Det er en relativt høy andel som er enige i påstandene (ca 60-77 prosent), og få som er uenige (ca 7-15 prosent). Dette gjelder både MOT-skoleelevene og elevene ved kontrollskolene. Flest er enige i påstanden ”Jeg gjør det jeg selv liker, selv om andre i klassen ikke synes at det er så kult”. Dette gjelder mellom 72 og 77 prosent av alle elevene. Færrest er enige i at de går for det de tror på selv om hele verden er imot dem. Dette gjelder i overkant av 60 prosent av alle elevene.

Blant MOT-skoleelevene er det flere som sier seg enig i påstandene ”Jeg sier min mening selv om mange er uenige med meg” og ”Jeg gjør det jeg selv liker, selv om andre i klassen

ikke synes at det er så kult” i runde 4 enn i runde 1. Utviklingen er motsatt for elevene ved kontrollskolene, der vi ser en nedgang i andelen elever som svarer at de er enige i disse påstandene. Det har vært en svak økning i andelen av elevene som er uenige i de to utsagnene, men økningen er noe større blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene.

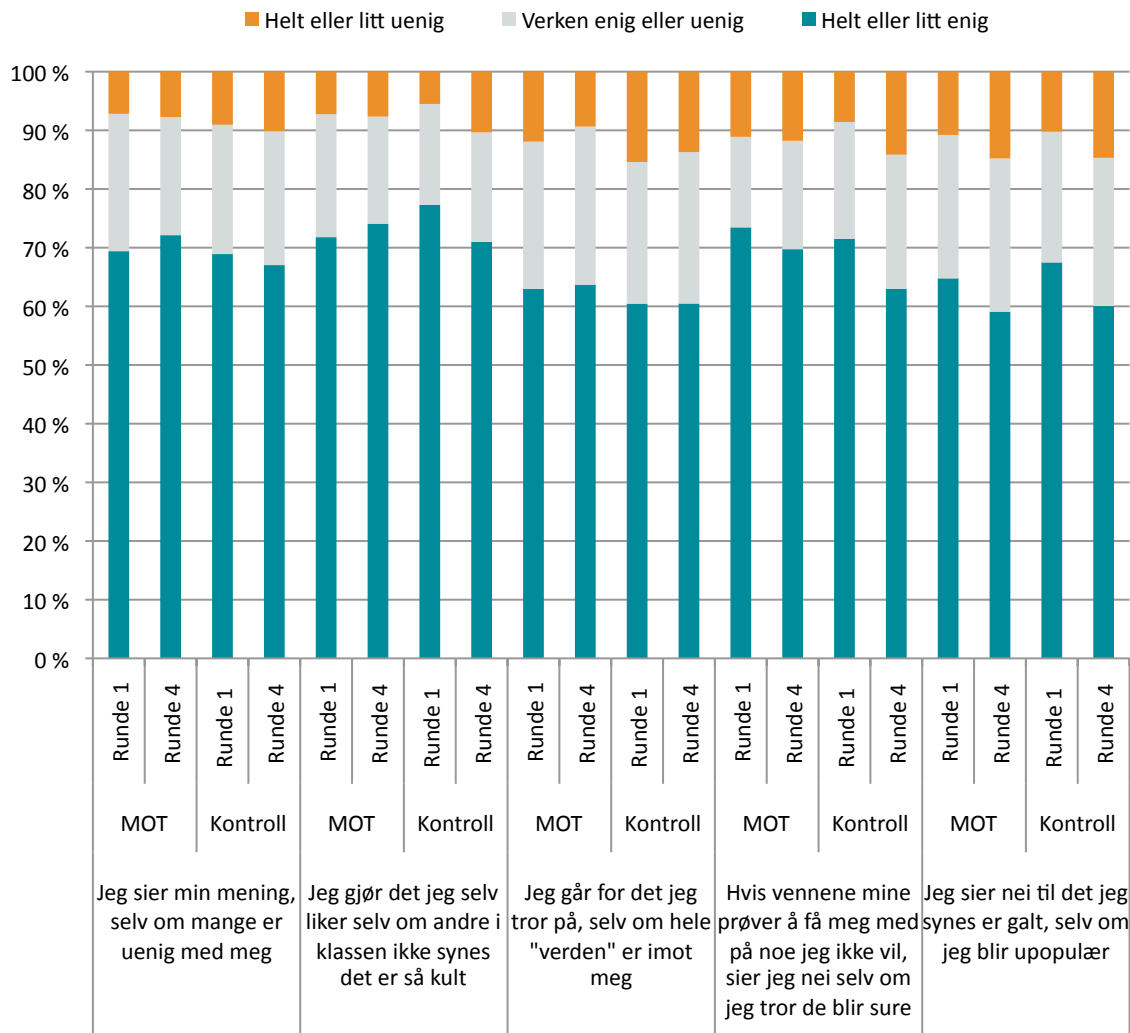
For påstanden ”Jeg går for det jeg tror på, selv om hele verden er imot meg” har det vært en svakt positiv utvikling i andelen som er enige blant MOT-skoleelevene i runde 4, mens utviklingen omtrent er uendret for kontrollskoleelevene. En større andel elever blant kontrollskolene enn ved MOT-skolene er uenig i denne påstanden i begge runder, men det er en nedgang i andelen som er uenig i påstanden i runde 4 i begge gruppene. Nedgangen er større blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene.

For de to siste påstandene om mot til å si nei, har det vært en negativ utvikling i andelen som er enige blant begge gruppene elever fra runde 1 til runde 4. Nedgangen har imidlertid vært størst blant kontrollskoleelevene. Andelen som er uenige i det første utsagnet har økt mer i kontrollskolene enn i MOT-skolene, mens utviklingen i andelen uenige er lik for det andre utsagnet.

De påstandene der det har vært en positiv utvikling i andelen enige blant MOT-skoleelevene og negativ blant kontrollskoleelevene er:

- Jeg sier min mening selv om mange er uenig med meg
- Jeg gjør det jeg selv liker selv om andre i klassen ikke synes det er så kult
- Jeg går for det jeg tror på, selv om hele ”verden” er imot meg

Figur 6.2 Utsagn om mot til å si nei og mot til å leve. Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?

I Figur 6.3 har vi samlet de to utsagnene som indikerer hvor lett man blir påvirket av andre. Spørsmålene er negativt formulert. Det er derfor en stor andel av elevene som er *uenige* i disse påstandene, dette gjelder mellom 23 og 48 prosent av alle elevene.

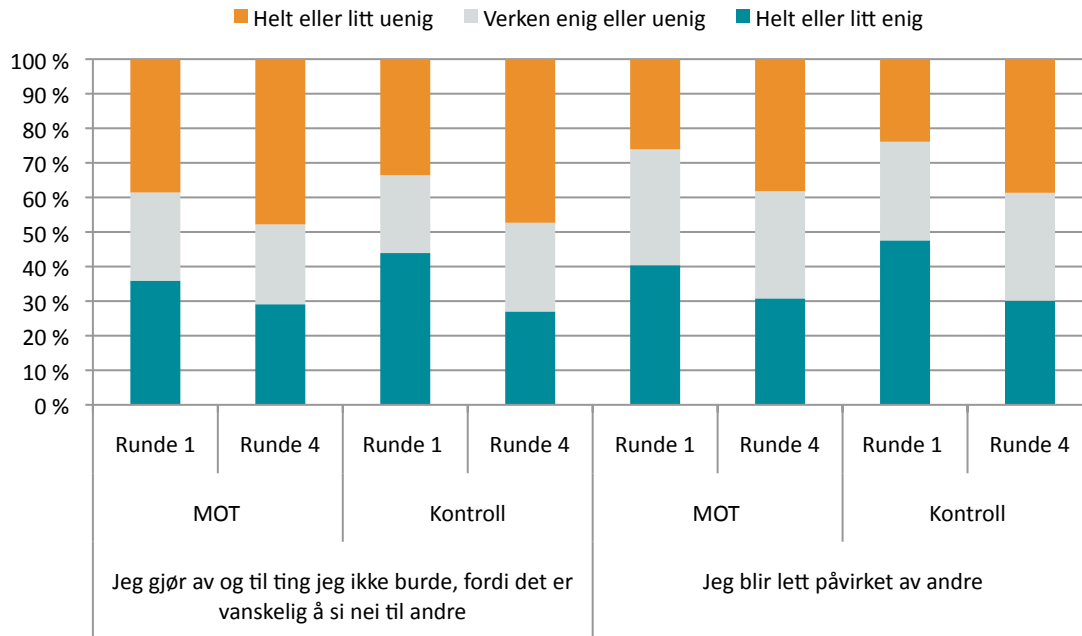
MOT-skoleelevene gir noe mer ”modige” svar enn kontrollskoleelevene i runde 1 på den første påstanden ”Jeg gjør av og til ting jeg ikke burde, fordi det er vanskelig å si nei til andre”. Her er 39 prosent av MOT-skoleelevene uenige, mens 33 prosent av kontrollskoleelevene er det. I runde 4 er 41 prosent av både MOT-skoleelevene og kontrollskoleelevene uenig i påstanden.

For påstanden om man lett blir påvirket av andre, er svarene relativt like i de to gruppene. 26 prosent blant MOT-skoleelevene er uenige i runde 1, mens det tilsvarende tallet er 24 prosent for kontrollskoleelevene. I runde 4 svarer 39 prosent i begge elevgrupper at de er uenige i utsagnet.

Fra runde 1 til runde 4 er det en positiv utvikling i hvor uenige elevene er i de to påstandene. Endringene er imidlertid noe større blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene. Endringen i andelen uenige i den første påstanden om man gjør ting man ikke burde, fordi det er lett å bli påvirket andre, er på 4 prosentpoeng blant MOT-skoleelevene, mens den er på 7 prosentpoeng blant kontrollskoleelevene. På den andre påstanden om det er lett å bli påvirket av andre, er det en endring blant MOT-skoleelevene på 9 prosentpoeng, mens den er på 10 prosentpoeng blant kontrollskoleelevene.

I den andre enden av skalaen finner vi at andelen av elevene som er enige i de to utsagnene er redusert vesentlig mer blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene.

Figur 6.3   *Utsagn om å bli påvirket av andre. Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?*

6.2 Endringer i mot og effekt av MOT

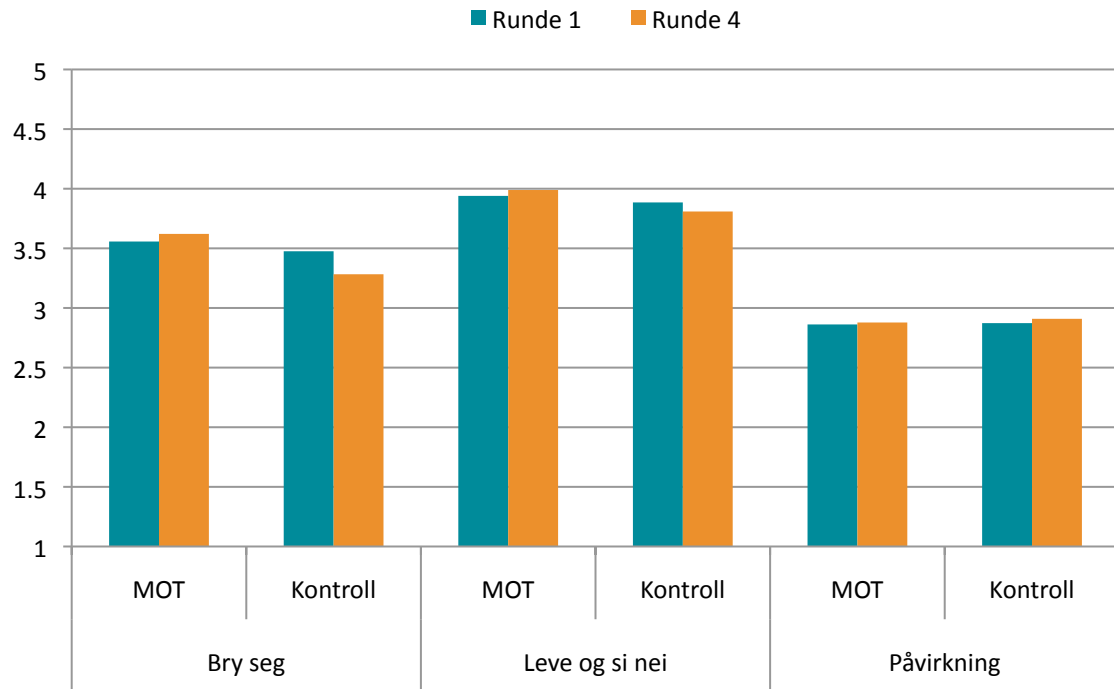
MOTs grunnverdier er mot til å bry seg, mot til å leve og mot til å si nei. Spørsmålene i spørreundersøkelsen er derfor ment å reflektere disse tre typene mot. Etter å ha gjennomført en faktoranalyse (se vedlegg) fant vi at spørsmålene som var ment å reflektere *mot til å si nei* og *mot til å leve* var sterkt korrelert, og er derfor slått sammen som mål på én dimensjon. Denne indeksen består av spørsmålene i Figur 6.2. Spørsmålene som var ment å reflektere *mot til å bry seg* var sterkt korrelert med hverandre og var derfor et godt mål på denne dimensjonen. Denne indeksen består av spørsmålene i Figur 6.1. Faktoranalysen viste at det også var en tredje gruppe spørsmål om å bli påvirket av andre som korrelerte med hverandre, dette er de samme spørsmålene som i Figur 6.3. Under viser vi de gjennomsnittlige endringene i de tre indeksene blant elever ved MOT- og kontrollskolene fra runde 1 til runde 4.

Figur 6.4 viser gjennomsnittlig endringer i indeksene for å mot til å bry seg, leve og si nei og for påvirkning. Vi ser at det er en tendens til at mot til å bry seg har økt blant MOT-skoleelevene, mens det har vært en reduksjon i mot til å bry seg blant kontrollskoleelevene. Indeksen har økt med 0,06 poeng blant MOT-skoleelevene og blitt redusert med 0,19 poeng blant kontrollskoleelevene.

Når det gjelder gjennomsnittlig endringer i indeksen for mot til å leve og mot til å si nei ser vi at det også her er en tendens til en positiv utvikling blant MOT-skoleelevene, mens det har vært en negativ utvikling blant kontrollskoleelevene. Indeksen har økt med 0,05 poeng blant MOT-skoleelevene og blitt redusert med 0,08 poeng blant kontrollskoleelevene.

Figuren viser at det har vært en positiv tendens blant både MOT- og kontrollskoleelever når det gjelder gjennomsnittlig endringer i indeksen for påvirkning. Endringen er imidlertid noe større blant elevene ved kontrollskolene. Indeksen har økt med 0,02 poeng blant MOT-skoleelevene og 0,04 poeng blant kontrollskoleelevene.

Figur 6.4 *Endringer i mot til å bry seg, mot til å leve og si nei og påvirkning fra runde 1 til runde 4 (indeks) Gjennomsnittsverdier på en skala fra 1 (negativt) til 5 (positivt)*

7 Mobbing

Når det gjelder mobbing ble det stilt spørsmål om forekomsten av mobbing, hvem som eventuelt har mobbet, og hvem elevene ville si det til hvis de selv eller andre ble mobbet.

7.1 Andres mobbing

Spørsmål om elevene selv var blitt mobbet, og hvor ofte, ble stilt på litt ulik måte i runde 1 og 4, slik at de ikke er helt sammenliknbare. Vi viser spørsmålene og svarene i Tabell 7.1.

Vi ser at svarene i runde 1 var svært like i de to gruppene. 78-79 prosent av elevene svarte at de *ikke* hadde blitt mobbet i det hele tatt siden de begynte i 8.klasse. 10-11 prosent hadde blitt mobbet én gang, og 11 prosent mer enn én gang.

I runde 4 var det 68 prosent av MOT-skoleelevene som oppga at de ikke hadde blitt mobbet i det hele tatt de siste månedene, det samme gjaldt hele 76 prosent av kontrollskoleelevene. På den annen side var det en høyere andel av MOT- enn av kontrollskoleelevene som svarte at de bare var blitt mobbet en sjelden gang. Vi ser at svarene fordeler seg ulikt i de to gruppene, blant kontrollskoleelevene var det *både* en høyere andel som svarte at de ikke var blitt mobbet, og en noe høyere andel som svarte at de ble mobbet flere ganger i uka. Samlet er det likevel en tendens til at MOT-skoleelevene i større grad er blitt mobbet enn kontrollskoleelevene i slutten av 10. klasse.

Tabell 7.1 Er du blitt mobbet på skolen... Prosent

... siden du begynte i 8.klasse?			... de siste månedene?		
Runde 1	MOT	Kontroll	Runde 4	MOT	Kontroll
Ikke i det hele tatt	78.8	77.5	Ikke i det hele tatt	67.6	75.8
En gang	9.8	11.3	En sjelden gang	19.7	13.7
2-3 ganger	7.7	6.2	2-3 ganger i måneden	5.2	2.6
Flere ganger	3.7	5.1	Omtrent 1 gang i uken	2.3	0.8
			Flere ganger i uken	5.2	7.1
Sum	100.0	100.0	Sum	100.0	100.0
N	491	435	N	441	380

De som hadde blitt mobbet, ble i runde 4 spurt om hvem som hadde mobbet dem. (Dette spørsmålet ble ikke stilt i runde 1). De fleste av MOT-skoleelevene – 66 prosent – svarer at elever i gruppa/klassen har mobbet dem, 52 prosent av kontrollskoleelevene svarer det samme. En høyere andel av MOT-skoleelevene enn av kontrollskoleelevene svarer dessuten at en eller flere lærere som har mobbet dem, og at andre voksne på skolen har mobbet dem. Blant kontrollskoleelevene er det flest som svarer at andre elever på skolen har mobbet (53 prosent), mens bare 42 prosent av MOT-skoleelevene svarer det samme.

Videre ble det stilt spørsmål om hvem elevene ville si det til hvis de ble mobbet. Det var satt opp tre faste svaralternativer, samt ”andre”, ”ingen” og ”vet ikke”. Elevene kunne sette flere kryss. Svarene er vist i Figur 7.1. I runde 1 var det flest elever som svarte at de ville si det til foreldrene sine – det gjaldt 58 prosent av MOT-skoleelevene og 52 prosent av kontrollskoleelevene. Denne andelen har sunket betydelig i runde 4, til henholdsvis 42 og 39 prosent – altså en noe sterkere reduksjon blant MOT- enn blant kontrollskoleelevene.

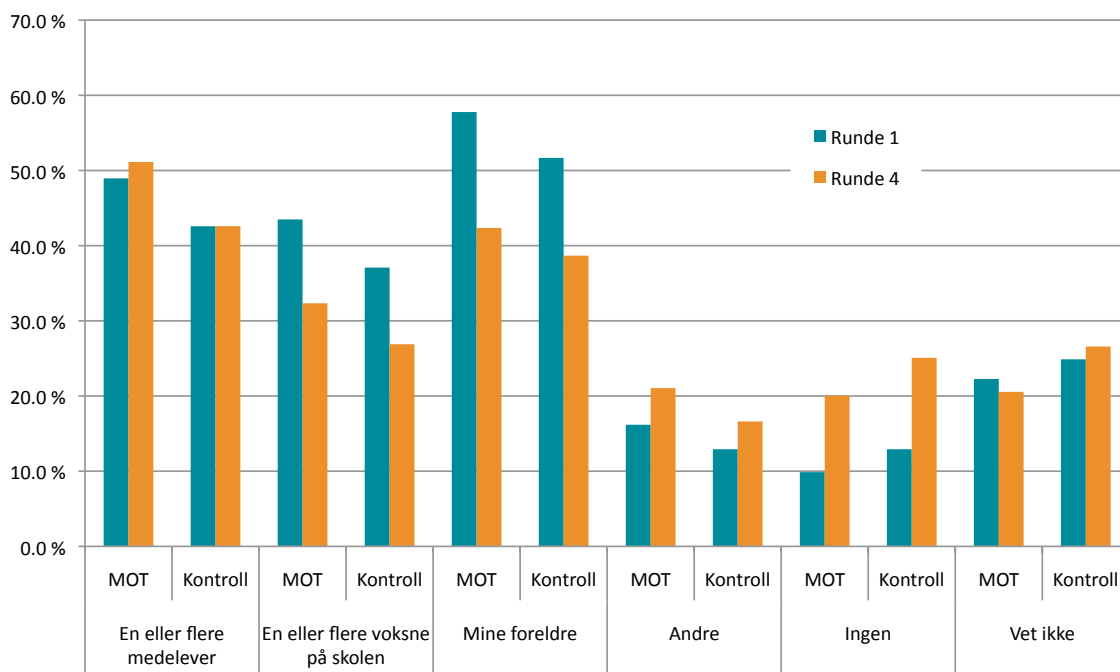
I runde 4 var det flest som ville fortelle det til medelever dersom de ble mobbet. Denne andelen hadde økt noe blant MOT-skoleelevene, fra 49 til 51 prosent, mens den var 43 prosent blant kontrollskoleelevene på begge tidspunktene.

Det var en reduksjon i begge gruppene i andelen som ville fortelle det til voksne på skolen, fra 44 til 32 prosent blant MOT-skoleelevene, og fra 37 til 27 prosent blant kontrollskoleelevene.

Det var en viss økning i andelen av elevene som ville fortelle det til "andre", men først og fremst har det vært en økning i andelen som *ikke* ville fortelle det til noen dersom de ble mobbet. I runde 1 var det bare 10 prosent av MOT-skoleelevene og 13 prosent av kontrollskoleelevene som svarte det, i runde fire var det henholdsvis 20 og 25 prosent. Økningen i andelen av elevene som ikke ville fortelle det til noen er altså noe større blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene.

Andelen som svarte "vet ikke" har gått svakt ned blant MOT-skoleelevene (fra 22 til 21 prosent) og svakt opp blant kontrollskoleelevene (fra 25 til 27 prosent).

Figur 7.1   *Dersom du blir mobbet, vil du si det til...*

Det ble stilt et eget spørsmål om elevene var blitt mobbet via datamaskin eller mobiltelefon. Dette spørsmålet var ulikt formulert i de to rundene av undersøkelsen, men vi kan likevel sammenlikne forskjellene på de to tidspunktene. I runde 1 var svarfordelingen svært lik i de to gruppene: 92 prosent svarte at de ikke i det hele tatt var blitt mobbet via datamaskin eller mobiltelefon siden du begynte på skolen i 8. klasse, 4-5 prosent svarte at det hadde skjedd én gang, 4 prosent at det hadde skjedd flere ganger. I runde 4 ble elevene spurt om de hadde blitt mobbet via datamaskin eller mobiltelefon de siste månedene. Nå var det 80 prosent av MOT-skoleelevene som svarte at det ikke hadde skjedd i det hele tatt, mot 85 prosent av kontrollskoleelevene. For de aller fleste hadde det imidlertid bare skjedd én gang, slik at andelen som svarte at det hadde skjedd 2 ganger eller mer, var lik i de to gruppene – 6 prosent.

Elevene ble videre spurt om hvem de ville si det til dersom de ble mobbet via datamaskin eller mobiltelefon. Svarfordelingen for dette spørsmålet er så å si likt det som er vist i Figur 7.1, både i runde 1 og 4.

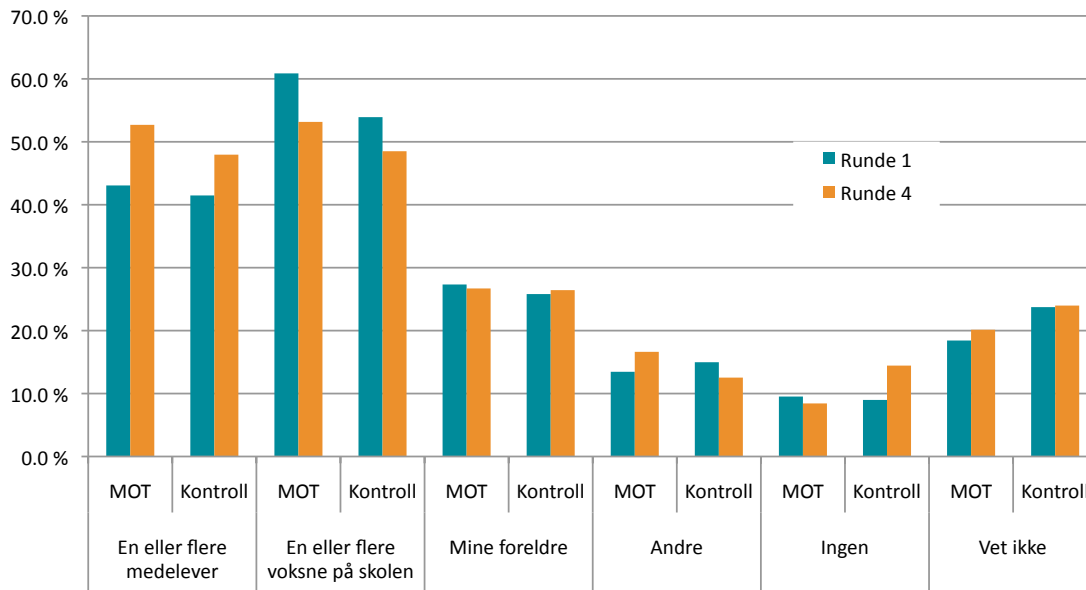
Hva hvis elevene ser at andre blir mobbet? Vi stilte spørsmål om de da ville si det til noen, med de samme svaralternativer som over. Svarene er vist i Figur 7.2. Her er det mindre endringer i svarene fra runde 1 til runde 4. Det er flest som ville fortelle det til noen voksne på skolen, det

gjaldt både i runde 1 og 4. Denne andelen er imidlertid redusert fra 61 til 53 prosent blant MOT-skoleelevene, og fra 54 til 49 prosent blant kontrollskoleelevene (noe mindre i den siste gruppa).

Deretter er det flest som ville fortelle det til medelever, og denne andelen har *økt*, noe mer blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene: Henholdsvis fra 43 til 53 prosent, og fra 42 til 48 prosent. Blant kontrollskoleelevene er det videre en økning i andelen som svarer ”ingen” (fra 9 til 14 prosent), mens det blant MOT-skoleelevene har vært en nedgang i andelen som svarer det (fra 10 til 8 prosent). Ellers er det små endringer.

Figur 7.2 Dersom du ser andre elever bli mobbet, vil du si det til...

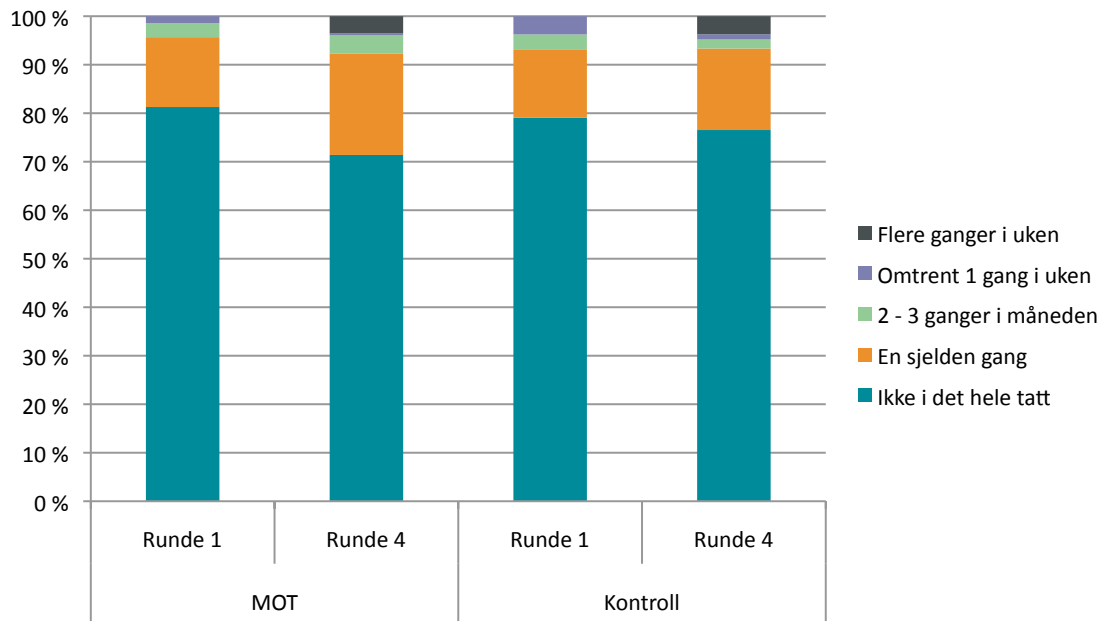

7.2 Egen mobbing

Vi stilte spørsmål til elevene om de *selv* hadde vært med på å mobbe noen medelever de siste månedene. Dette spørsmålet var likelydende i runde 1 og 4. Vi ser av Figur 7.3 at andelen som har mobbet noen medelever økte fra runde 1 til runde 4. Andelen av MOT-skoleelevene som svarer at de *ikke* har mobbet noen medelever i det hele tatt, har sunket fra 81 til 71 prosent, mens andelen av kontrollskoleelevene som svarer det samme er redusert fra 79 til 77 prosent – altså en vesentlig større reduksjon i MOT-skolene.

I den andre enden av skalaen har andelen som svarer at de mobber medelever én gang i uka eller oftere økt – fra 1 til 4 prosent blant MOT-skoleelevene og fra 4 til 5 prosent blant kontrollskoleelevene – altså en noe større økning blant MOT-skoleelevene.

Figur 7.3 *Har du selv vært med på å mobbe en eller flere elever på skolen de siste månedene?*

Det er også en viss økning i andelen av elevene som har mobbet andre via datamaskin eller mobiltelefon, og økningen er noe større blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene.

8 Rusmidler

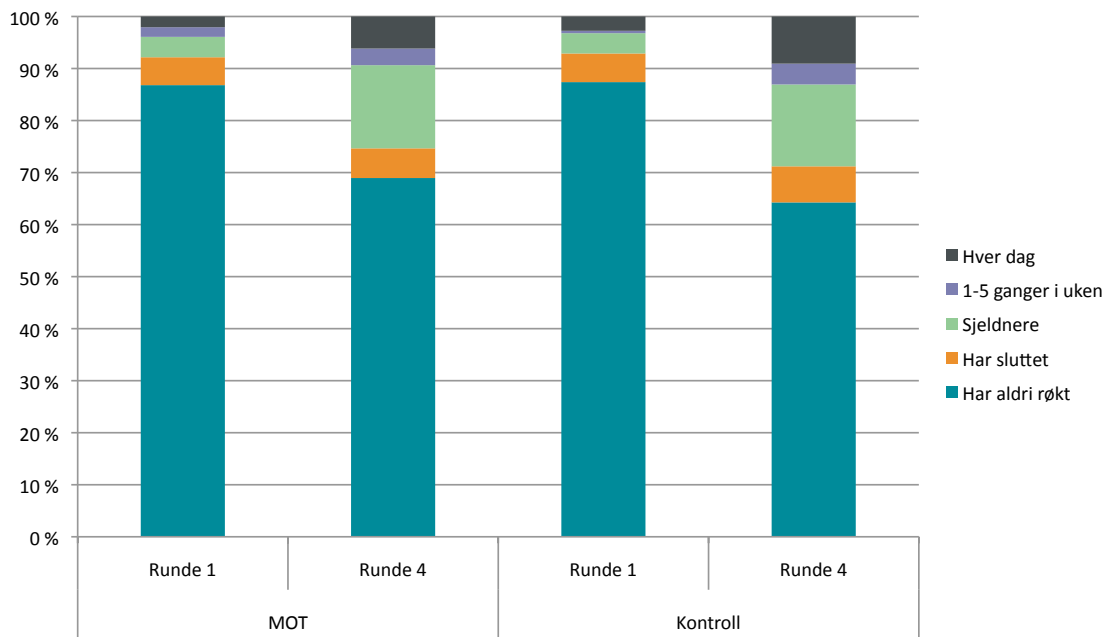
I spørreundersøkelsen ble det stilt flere spørsmål om bruk av og holdninger til rusmidler; røyking, snus og alkohol.

8.1 Røyking og snus

Vi spurte elevene om de hadde røykt noen gang, og hvor ofte de røyker. Vi ser av Figur 8.1 at det har vært en økning fra runde 1 til runde 4 i andelen av elevene som røyker. Andelen av elevene som i runde 1 svarte at de *aldri* hadde røykt var 87 prosent, både i MOT-skolene og i kontrollskolene. I runde 4 hadde andelen som aldri hadde røykt sunket til henholdsvis 69 prosent (MOT-skolene) og 64 prosent (kontrollskolene) – altså en sterkere reduksjon blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene.

Den største økningen blant røykerne har vært i andelen som svarer at de røyker relativt sjelden – sjeldnere enn en gang i uka. Denne andelen har økt fra 4 til 16 prosent i begge gruppene. Andelen som svarer at de røyker minst en gang i uka økte mer blant kontrollskoleelevene enn blant MOT-skoleelevene – henholdsvis fra 3 til 13 prosent og fra 4 til 9 prosent.

Figur 8.1 Hvor ofte røyker du?

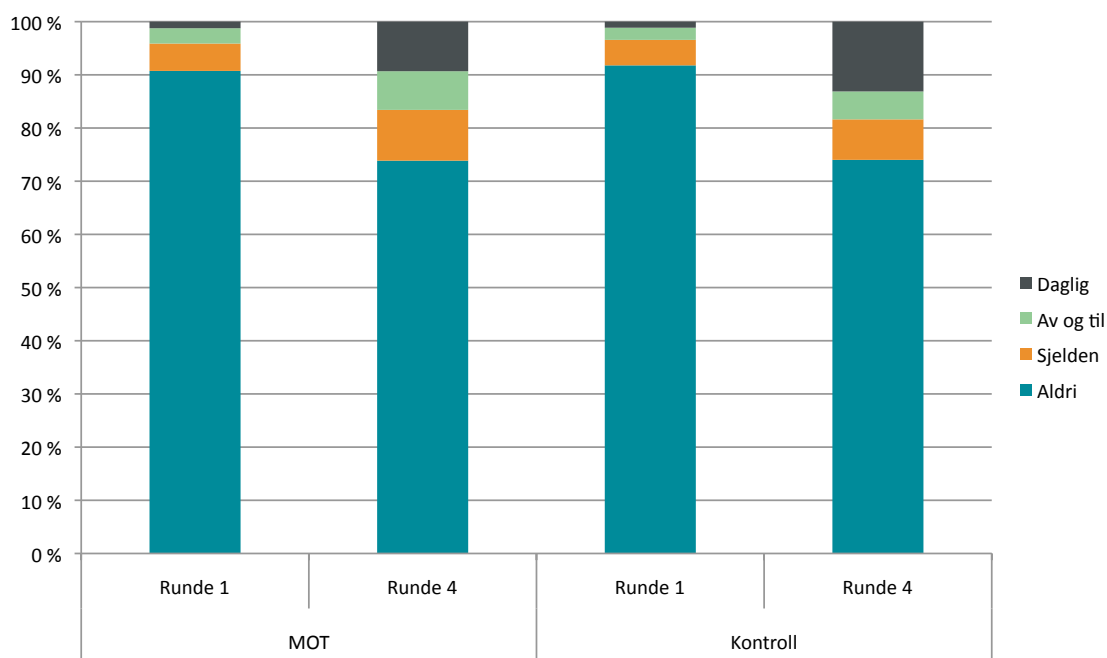

Blant MOT-skoleelevene som har røykt, er det en høyere andel enn blant kontrollskoleelevene som hadde røykt allerede før de var 13 år – det vil si før eller omtrent på den tiden de begynte i 8. klasse. Det er med andre ord en lavere andel av røykerne som har begynt å røyke i løpet av ungdomsskoletiden.

På samme måte som for røyking var det en nedgang i andelen av elevene som svarte at de aldri bruker snus – fra 91-92 prosent til 74 prosent i begge gruppene. (Se Figur 8.2) Andelen av elevene som i runde 1 oppga at de snuste daglig var bare 1 prosent, i runde 4 var den økt til 9 prosent av MOT-skoleelevene og 13 prosent av kontrollskoleelevene.

Det er imidlertid en vesentlig høyere andel av kontrollskoleelevene enn av MOT-skoleelevene som snuste første gang da de var 13 år eller yngre, og en lavere andel av dem som har begynt de siste par årene.

Figur 8.2 Bruker du snus?

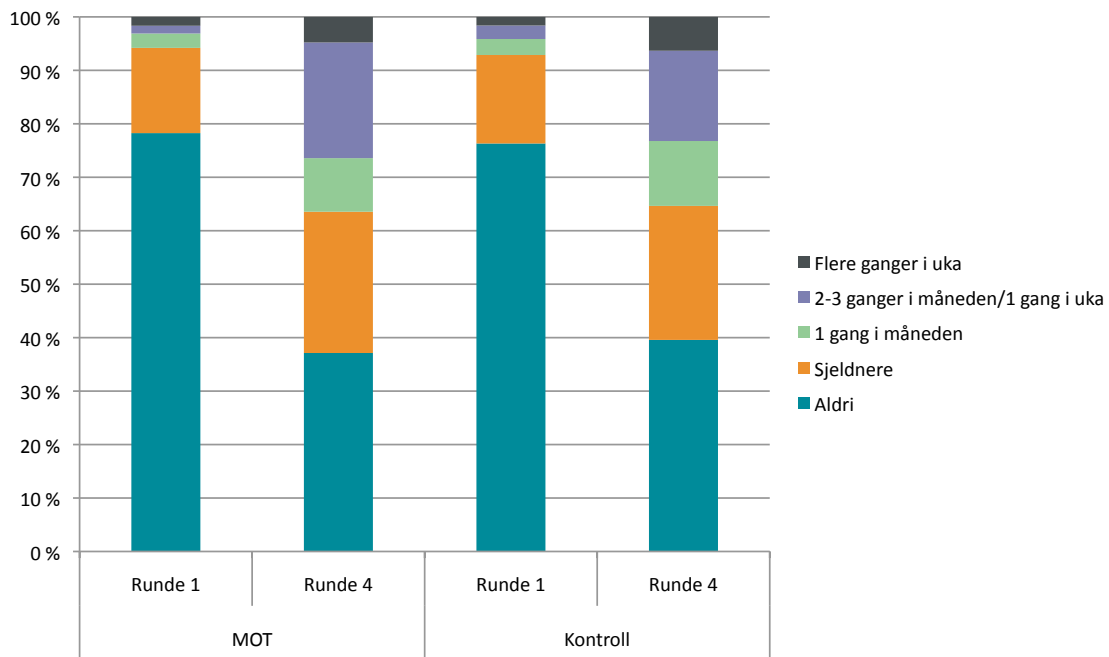

8.2 Alkohol

Det ble stilt en rekke spørsmål om bruk av og holdninger til alkohol. I runde 1 var det en høy andel av elevene som oppga at de aldri drakk alkohol – 78 prosent av MOT-skoleelevene og 76 prosent av kontrollskoleelevene (se Figur 8.3). I runde 4 var denne andelen sunket til 37 prosent av MOT-skoleelevene og 40 prosent av kontrollskoleelevene – altså en større reduksjon blant MOT- enn blant kontrollskoleelevene.

Andelen av elevene som drikker alkohol mer enn én gang i måneden økte fra 3 til 26 prosent blant MOT-skoleelevene og fra 4 til 23 blant kontrollskoleelevene, altså har det også her vært en noe mer negativ utvikling blant MOT-skoleelevene enn blant kontrollskoleelevene. Andelen av elevene som drikker aller mest – mer enn en gang i uka, har økt *noe* mer i kontrollskolene enn i MOT-skolene, med henholdsvis 5 og 3 prosentpoeng.

Figur 8.3 *Hvor ofte drikker du alkohol?*

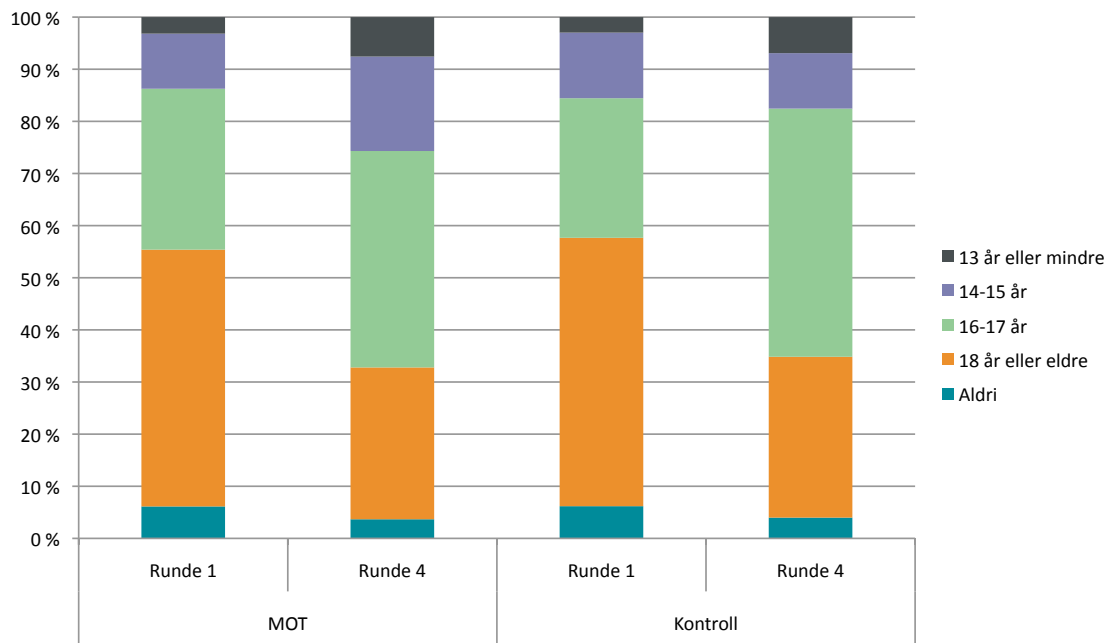
Det ble også stilt spørsmål til elevene om de noen gang har drukket så mye alkohol at de har vært synlig beruset/full. Omtrent like mange i de to gruppene svarte ja på det i runde 4 – 64 prosent. I runde 1 var det imidlertid bare 16 prosent av MOT-skoleelevene som svarte ja, mens andelen blant kontrollskoleelevene som svarte ja var 24 prosent. MOT-skolene har med andre ord ”tatt igjen” kontrollskolene.

Elevene ble stilt spørsmål om hvor gamle de var da de første gang drakk mer enn ett glass alkohol. Svarene stemmer med funnet over: Det er en høyere andel av MOT-skoleelevene enn av kontrollskoleelevene som har drukket alkohol, som først gjorde det da de var 15-16 år.

På spørsmål om hvor gamle elevene synes man bør være før man drikker alkohol, er holdningene blitt vesentlig mer ”liberale” fra begynnelsen av 8. klasse til slutten av 10. klasse (se Figur 8.4). Mens så mye som 55 prosent av MOT-skoleelevene og 58 prosent av kontrollskoleelevene i begynnelsen av 8. klasse mente at man burde være minst 18 år (eventuelt aldri drikke alkohol), var det bare 33 og 35 prosent som mener det samme på slutten av 10. klasse. Reduksjonen er altså lik i de to gruppene.

Det er en sterk økning i andelen av MOT-skoleelevene som mener at man ikke trenger å være eldre enn 14 år for å drikke alkohol (fra 14 til 26 prosent) – her er endringen mindre blant kontrollskoleelevene.

Figur 8.4 Hvor gammel synes du man bør være før man kan drikke alkohol?

9 Elevenes vurderinger av MOT

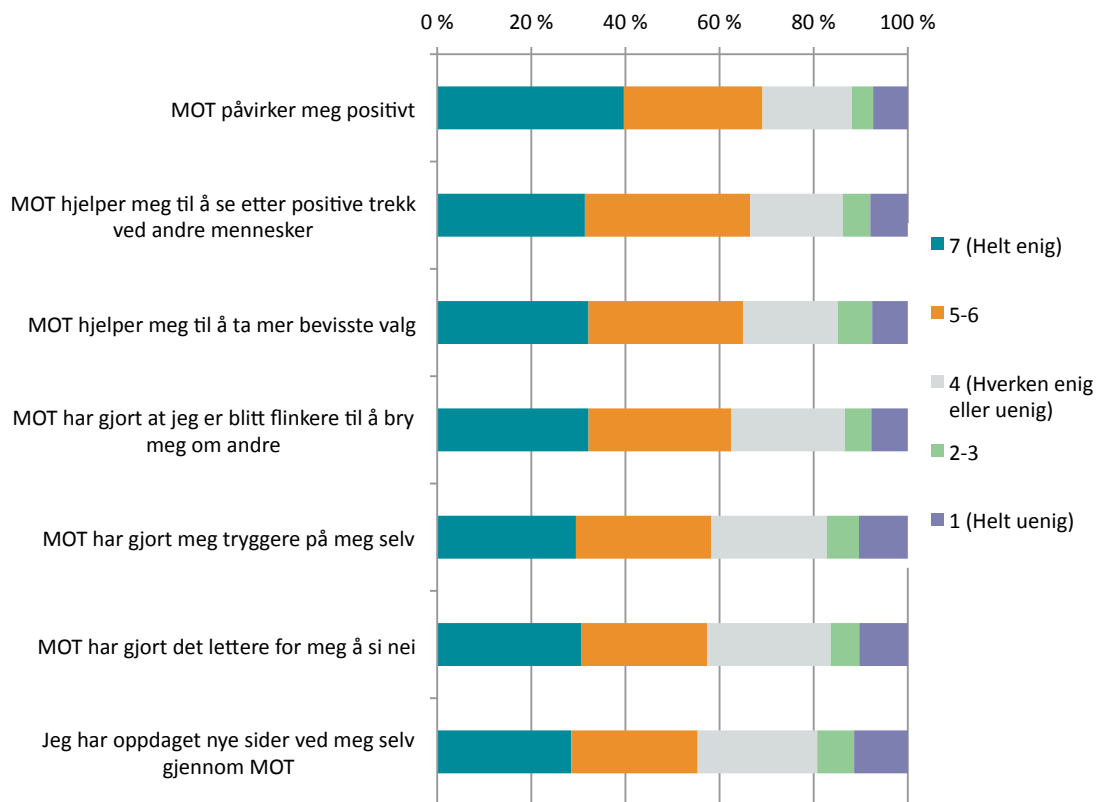
Elevene ved MOT-skolene ble bedt om å besvare en del spørsmål for å evaluere MOT. Vi rapporterer svarene her. Disse spørsmålene ble ikke stilt i runde 1 av undersøkelsen, da elevene enda ikke hadde noe erfaring med MOT.

9.1 MOTs betydning for den enkelte og for klassen/gruppa

I runde 4 av undersøkelsen ble det satt opp en rekke utsagn om MOTs betydning for eleven selv og for klassen/gruppa. Elevene ble bedt om å si seg mer eller mindre enige på en skala fra 1 (helt uenig) til 7 (helt enig).⁵

I Figur 9.1 viser vi svarene på de utsagnene som gjelder betydningen av MOT for eleven selv. Vi ser at nesten 70 prosent er mer enige enn uenige i at MOT påvirker dem positivt. Omtrent 2/3 er mer enige enn uenige i at "MOT hjelper meg til å se etter positive trekk ved andre mennesker" og "MOT hjelper meg til å ta mer bevisste valg". Det er noe mindre oppslutning om de resterende utsagnene. Færrest er enige i at "Jeg har oppdaget nye sider ved meg selv gjennom MOT" (55 prosent) og "MOT har gjort det lettere for meg å si nei" (57 prosent). Det er likevel under 20 prosent som heller mot å være uenige i dette.

Figur 9.1 Utsagn om MOTs betydning for eleven selv. Hvor enig eller uenig er du i påstandene nedenfor om MOT (skala fra 1 =helt uenig til 7=helt enig)

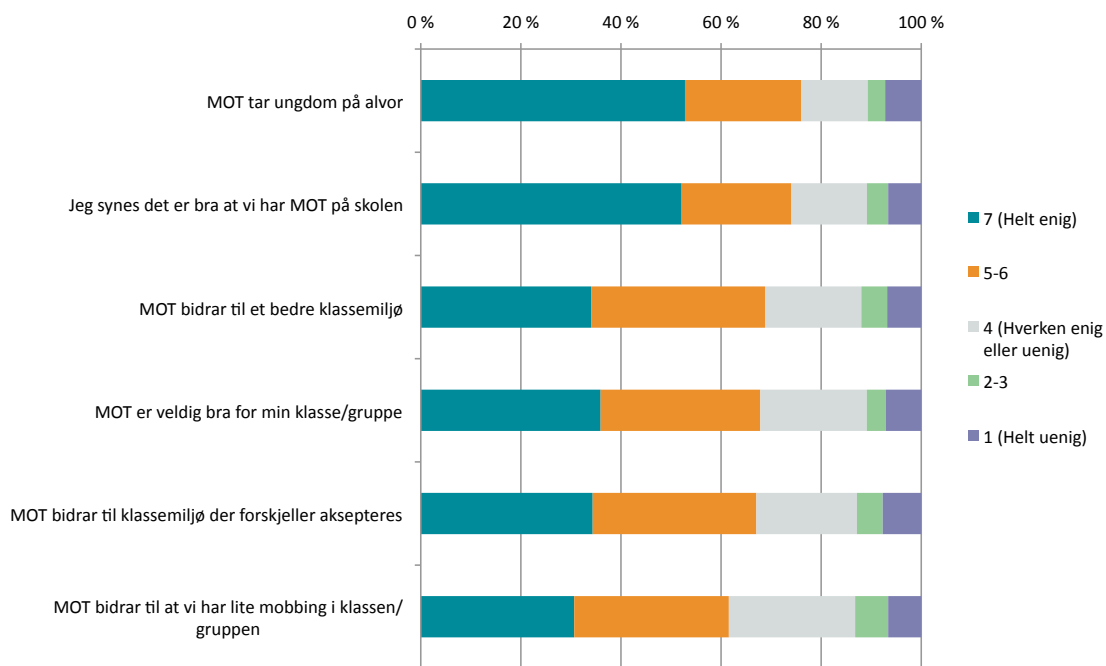

⁵ I figurene har vi slått sammen svaralternativene 2 og 3, samt 5 og 6.

I Figur 9.2 viser vi svarene på de spørsmålene som gjelder MOTs betydning for klassen/gruppa og generelt. Blant disse utsagnene er det flest som er enige i at ”MOT tar ungdom på alvor”, og ”Jeg synes at det er bra at vi har MOT på skolen” – rundt $\frac{3}{4}$ er mer enige enn uenige i begge utsagnene, og bare 11 prosent er uenige.

Det er størst oppslutning om de generelle utsagnene, mens det mer spesifikke ”MOT bidrar til at vi har lite mobbing i klassen/gruppen”, er det i overkant av 60 prosent som er enige i. Dette stemmer godt med svarene på spørsmål om de blir mobbet eller selv mobber. Det er likevel bare 13 prosent som er mer uenige enn enige i dette.

Figur 9.2   *Utsagn om MOTs betydning for klassen/gruppa og generelt. Hvor enig eller uenig er du i påstandene nedenfor om MOT (skala fra 1 =helt uenig til 7=helt enig)*

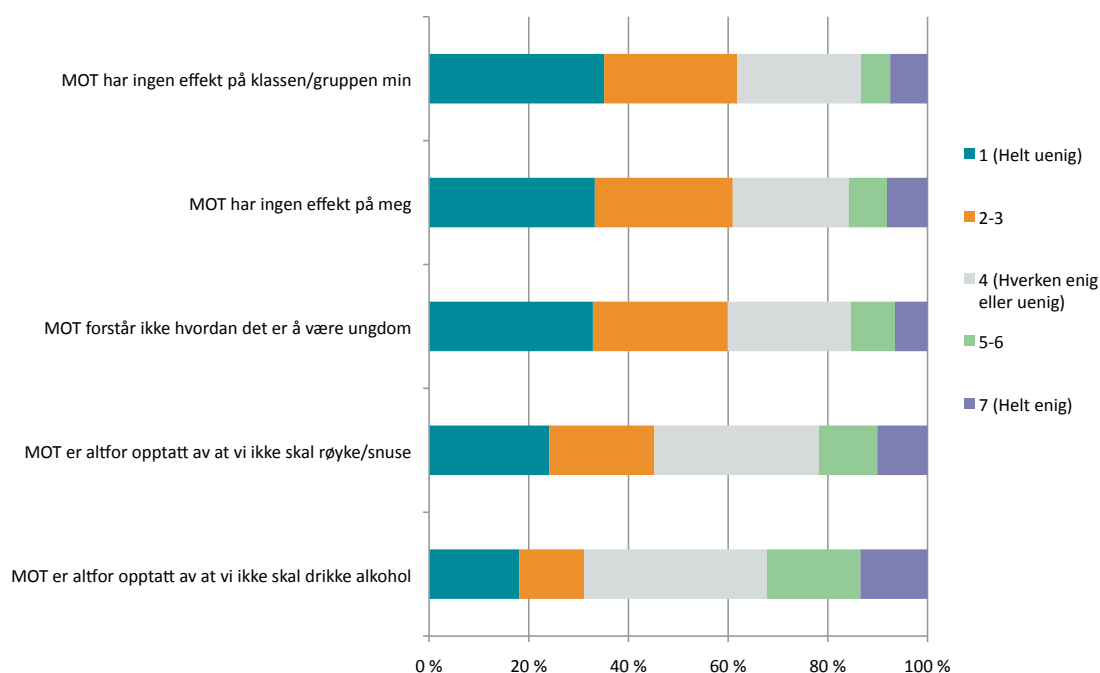

Til slutt i spørreundersøkelsene var det satt opp noen negative utsagn om MOT, som elevene ble bedt om å ta stilling til. Svarene er vist i Figur 9.3. Relativt mange er uenige i de tre første utsagnene; ”MOT har ingen effekt på klassen/gruppen min”, ”MOT har ingen effekt på meg”, og ”MOT forstår ikke hvordan det er å være ungdom” – rundt 60 prosent er mer uenige enn enige i disse utsagnene, mens mellom 13 og 16 prosent heller mot å være enige.

Det er større oppslutning om at ”MOT er altfor opptatt av at vi ikke skal røyke/snuse” – 22 prosent er mer enige enn uenige i det, og ”MOT er altfor opptatt av at vi ikke skal drikke alkohol” – her er det flere som er enige enn uenige.

Figur 9.3 Negative utsagn om MOT. Hvor enig er du i påstandene nedenfor om MOT?

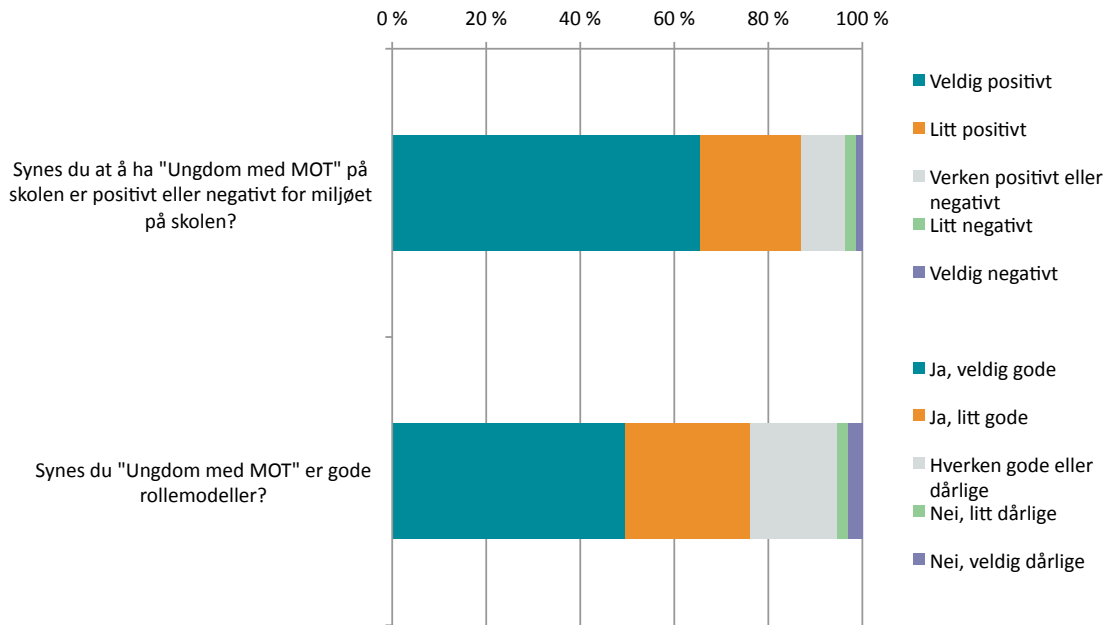
9.2 "Ungdom med MOT"

Programmet *MOT i ungdomsskolen* har blitt forsterket med ungdommer som søker om og blir valgt ut til å bli "Ungdom Med MOT". Disse skal fungere som rollemodeller og verdiskapere ved skolen. De jobber tett med ungdom som er jevnaldrende og yngre enn seg selv. Ved MOT-skolene ble alle elevene spurt om de hadde "Ungdom Med MOT" på skolen, og det var i underkant av 90 prosent av dem som svarte ja på det. Disse fikk spørsmål om de synes at det å ha "Ungdom Med MOT" på skolen er positivt eller negativt, og om de synes at de er gode rollemodeller.

Vi ser av Figur 9.4 at et stort flertall synes det er positivt, og svært få mener det er negativt å ha "Ungdom Med MOT". 87 prosent svarer at det er svært eller litt positivt, bare 4 prosent svarer at det er svært eller litt negativt. Det er noe færre som mener at Ungdom Med MOT er gode rollemodeller – 76 prosent svarer ja på det (litt eller veldig gode). En god del mener imidlertid at de hverken er gode eller dårlige rollemodeller, og bare 5 prosent mener at de er *dårlige* (litt eller veldig).

Figur 9.4

Synes du at å ha "Ungdom Med MOT" på skolen er positivt eller negativt for miljøet på skolen? Synes du "Ungdom Med MOT" er gode rollemodeller?

10 Konklusjoner

Utviklingen i MOT-skolene fra begynnelsen av 8. klasse til slutten av 10. klasse er mer positiv (eller mindre negativ) enn utviklingen i kontrollskolene på flere områder – men ikke alle. MOT har trolig en positiv effekt på mange områder, og det gjelder særlig når det gjelder å unngå de mest negative utslagene. Vi oppsummerer her utviklingen innenfor de ulike temaene.

Selvtilitt, optimisme og mot

Selvtilitt og optimisme øker sjansen for å vise mot og ta egne valg. Det er en klart mer positiv utvikling i MOT-skolene enn i kontrollskolene når det gjelder begge disse to dimensjonene, særlig selvtillit. Det samme resultatet gjenspeiles i endringer i mot – blant MOT-skoleelevene er det en mer positiv utvikling både når det gjelder ”mot til å bry seg” og ”mot til å leve/si nei”.

Tro på egne krefter

Når vi kommer nærmere handlingsvalg; self-efficacy, er ikke utviklingen like positiv. Når det gjelder spørsmål om elevene klarer å stå imot gruppepress – om å røyke, drikke alkohol, eller gjøre noe de vet er galt, har det vært en negativ utvikling blant MOT-skoleelevene sammenliknet med kontrollskoleelevene. Når det gjelder spørsmål om handlingsevne; å klare å si fra eller gripe inn i vanskelige situasjoner, er det lite forskjell på de to gruppene.

Hva kan dette komme av? Det er vanskelig å tenke seg at MOT skulle ha forårsaket dårligere selvregulerende evner hos ungdomskoleelevene, særlig siden utviklingen i selvtillit, optimisme og mot har vært såpass positiv. Svarene deres på spørsmål om å klare å stå imot gruppepress og gripe inn *kan* være et resultat av en bevisstgjøringsprosess, der elevene har blitt mer oppmerksomme på at det *er* vanskelig å stå imot gruppepress, og at de derfor i mindre grad svarer ureflektert.

Atferd; mobbing, røyking og alkohol

Har endringene i holdninger fått noen betydning for atferd? Her er resultatene sprikende.

I MOT-skolene er det en mer negativ utvikling enn i kontrollskolene hvis vi ser på andelen av elevene som svarer at de har blitt mobbet eller selv har mobbet. Det har imidlertid vært en mindre økning i andelen av elevene som svarer at de blir mobbet *ofte*. Svarene *kan* være forårsaket av at flere elever definerer mobbing videre enn de gjorde før – altså ved en bevisstgjøring. Vi har imidlertid ikke støtte for denne tolkningen i datamaterialet, bortsett fra at mange av elevene ved MOT-skolene mener at MOT bidrar til redusert mobbing.

Når det gjelder røyking har utviklingen i MOT-skolene vært ganske entydig positiv sammenliknet med kontrollskolene, mens når det gjelder alkohol er utviklingen mer negativ ved MOT-skolene enn ved kontrollskolene.

Svarene på spørsmålene om atferd er rimelig konsistente med svarene på spørsmålene som måler selv-efficacy. Her var det for eksempel en sterk negativ utvikling i spørsmål om å stå imot gruppepress om å drikke alkohol.

Klasse- og skolemiljø

Elevenes atferd og holdninger påvirker miljøet i klassen og på skolen. Spørsmålene om klassemiljøet handlet dels om elevenes egne holdninger til og atferd overfor de andre, dels om deres opplevelse av andres holdninger/atferd. Det er stor forskjell på utviklingen i de to dimensjonene. MOT-skoleelevenes svar på spørsmål om *egne* holdninger og atferd har utviklet seg mer positivt (det vil si mindre negativt) enn kontrollskoleelevenes. Imidlertid er svarene på spørsmål om hvordan klassen fungerer mer blandede. Dels har det vært en mer negativ utvikling enn på kontrollskolene, for eksempel en større reduksjon i andelen av elevene som er enige i ”I

klassen vår snakker vi til hverandre i en vennlig tone”. Dels er utviklingen helt lik, og dels er den positiv: ”I klassen vår føler elevene seg like mye verd.”

De sprikende resultatene kan delvis komme av at spørsmålene ikke måler klassemiljø på noen god måte – dette er ikke innarbeidede indekser, slik som noen av de andre som er brukt i undersøkelsen. Dels kan det synes som om MOT-skoleelevene er blitt mer kritiske; De vurderer miljøet med et mer kritisk blikk. På flere av spørsmålene om klassemiljø er det nemlig ingen forverring i den negative enden av skalaen, snarere tvert om: Selv om det har blitt færre som har en positiv oppfatning av klassemiljøet, er det også blitt færre som har en svært negativ oppfatning (relativt til kontrollskolene).

Vi finner det samme når det gjelder elevenes oppfatning av skolemiljøet. MOT-skolene har utviklet seg mer negativt, eller likt med, kontrollskolene ”i gjennomsnitt”. Imidlertid har det vært en positiv utvikling (mindre negativ) i andelen som oppfatter skolemiljøet som dårlig. Også på dette området svarer flertallet av elevene ved MOT-skolene at MOT har en positiv virkning.

Trivsel

Skaper MOT trivsel på skolen? Det er et av målene at MOT skal skape et varmt og trygt oppvestmiljø.

Dersom vi ser på hva elevene i gjennomsnitt svarer på spørsmål om trivsel, er trivselen redusert mer i MOT-skolene enn i kontrollskolene. Dersom vi ser på (den relativt lille) andelen av elevene som trives *dårlig*, har den økt mindre blant MOT-skolene enn i kontrollskolene.

Tilsvarende gjelder spørsmålet om hvor mange venner elevene har på skolen: Det har vært en reduksjon i andelen av MOT-skoleelevene som oppgir at de har *mange* venner, men økningen i andelen som oppgir at de ikke har *noen* venner er vesentlig mindre enn i kontrollskolene.

MOTs målsettinger og effekter

I hvilken grad oppnår MOT målsettingene sine? Vi finner at MOTs tre grunnverdier; mot til å leve, mot til å bry seg, og mot til å si nei, har utviklet seg mer positivt i MOT-skolene enn i kontrollskolene. MOT-skoleelevene har ikke fått mindre selvtillit siden begynnelsen av 8. klasse, slik det er tilfelle blant kontrollskoleelevene, og optimismen er redusert noe mindre enn i kontrollskolene. Når det gjelder slike grunnholdninger synes det altså som MOT har en positiv effekt.

Selvtillit og optimisme gir mot til å ta egne valg og derigjennom takle utfordringer i livet. Resultatene burde derfor være et positivt grunnlag for atferd. Resultatene er klart positive for MOT-skolene når det gjelder røyking. Imidlertid har ikke MOT-skoleelevene i gjennomsnitt større tro på at de vil klare å handle riktig enn kontrollskoleelevene. Videre finner vi ikke at atferd som mobbing og alkoholbruk har utviklet seg positivt på MOT-skolene sammenliknet på kontrollskolene. Det er heller ikke slik at elevene på MOT-skolene i gjennomsnitt trives bedre enn elevene på kontrollskolene.

For flere av disse faktorene finner vi imidlertid at det er en bedre utviklingen på MOT-skolene enn på kontrollskolene i den helt negative enden av skalaen – det kan se ut som om MOT beskytter mot de mest negative utslagene.

Litteraturliste

- Bandura, A. (1995): *Manual for the Construction of Self-Efficacy Scales*, Stanford
- Befring, E. og Moen, B-E. (2010): *Positive holdninger: Ressurser for et verdig liv. Organisasjonen MOT under lupen.*
- Econ (2009): *Evaluering av MOT i ungdomsskolen 2008*. Econ-rapport 2009-035
- Proba (2010): *Evaluering av MOT i ungdomsskolen*. Proba-rapport 2010-0
- Rate, C. R., Clarke, J. A., Lindsay, D. R., & Sternberg, R. J. (2007): "Implicit theories of courage." *The Journal of Positive Psychology*, 2(2), 80-98.
- Rosenberg, M. (1965): *Society and the Adolescent Self-Image*, Princeton University Press
- Scheier, M.F. & Carver, C.S. (1985): "Optimism, Coping, and Health: Assessment and Implications of Generalized Outcome Expectancies", *Health Psychology*, 4, 219-247
- www.mot.no

Vedlegg 1: Faktoranalyse

Teori

I spørreundersøkelsene til skolene er det stilt en rekke spørsmål som er ment å belyse ulike holdningsdimensjoner, blant annet selvtillit, optimisme, tro på egne krefter (self-efficacy) og mot, samt klassemiljøet. Siden utsagnene skal måle disse *dimensjonene*, og ikke er ment å analyseres enkeltvis, kan analysen av svarene forenkles. Utsagnene som måler samme dimensjon settes sammen til en gruppe med spørsmål (indeks).

Hvorvidt disse settene med spørsmål faktisk måler det de er ment å måle på en god måte (validitet), er imidlertid et empirisk spørsmål. Noen indekser er utviklet innenfor forskning om holdninger og atferd, og er testet ut en rekke ganger, mens andre ikke er det. I de tilfellene spørsmålene i spørreundersøkelsen bygger på slike anerkjente indekser, er de likevel ikke helt identiske – noen spørsmål er omformulert, og alle er ikke stilt både i runde 1 og 4. Vi har derfor ønsket å undersøke validiteten av spørsmålsbatteriene som er brukt med hensyn til å måle de ønskede dimensjonene.

En metode for å undersøke validiteten av indeksene kalles *faktoranalyse*, og har til formål å identifisere mer grunnleggende (bakenforliggende) faktorer i materialet. De spørsmålene som måler en og samme dimensjon skal være korrelert med hverandre og med totalskåren for denne dimensjonen (faktoren). Samtidig skal de være minst mulig korrelert med andre dimensjoner.

Valg av indekser

Vi har gjennomført faktoranalyser for alle de aktuelle spørsmålsbatteriene i undersøkelsen, ved hjelp av metoden ”principal-component factors”.⁶ I tabellene i dette kapitlet fremstilles resultatene av den *roterte faktoranalysen*. Koeffisientene viser korrelasjonen mellom hvert spørsmål og den aktuelle faktoren. Det er bare de faktorene som har en ”eigenvalue” på over 1,0 som er inkludert i analysen.

I de to analysene av spørsmål som belyser selvtillit og optimisme, fremkom det bare én faktor som oppfyller denne betingelsen, mens det fremkom to faktorer i analysene av klassemiljø og self-efficacy og tre i analysen av mot.

Faktoranalysen har vært grunnlag for å inkludere/ekskludere spørsmål fra de indeksene som er benyttet i rapporten.

Klassemiljø

I spørreundersøkelsen ble det stilt til sammen 13 spørsmål om klassemiljøet (”hvordan dere har det i klassen”). Faktoranalysen ble gjort separat for runde 1 og runde 4, og vi viser begge i tabell V.1, siden resultatene ble noe ulike. I begge rundene samler spørsmålene seg mer eller mindre rundt to faktorer, men i runde 1 forklarer faktorene en relativt lav andel av variansen i datamaterialet. Vi har derfor valgt å ta utgangspunkt i resultatene fra runde 4 – med ett unntak: Det siste utsagnet ”Jeg bestemmer selv om jeg tar vare på de andre i klassen” skårer høyt i faktor 1 i den første runden og faktor 2 i den andre runden – resultatet er altså lite robust. Vi har derfor valgt å ta denne ut av de to dimensjonene ved klassemiljø. Ellers ser vi at de to dimensjonene gir et mål på henholdsvis elevenes egne holdninger til/atferd overfor de andre i klassen, og elevenes oppfatning av de andres holdninger/atferd og av klassemiljøet generelt.

---

⁶ Statistikkpakken STATA 11.1 ble brukt i analysen.

Tabell V.1 Rotert faktoranalyse av spørsmål om klassemiljø – korrelasjonen mellom svarene på det enkelte spørsmål og henholdsvis faktor 1 og faktor 2.

Spørsmål	Runde 1:		Runde 4:	
	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 1	Faktor 2
Jeg snakker til de andre i klassen i en vennlig tone	0.68	0.27	0.68	0.43
Jeg ser mer etter positive enn negative trekk ved andre i klassen	0.65	0.32	0.66	0.45
Det er bra med mange forskjellige personligheter i klassen	0.53	0.39	0.78	0.31
Jeg synes det er viktig å ta vare på alle i klassen	0.86	0.16	0.89	0.25
Jeg synes det er viktig å gjøre noe positivt for andre i klassen	0.83	0.17	0.85	0.30
Det er viktig for meg å behandle alle i klassen bra	0.83	0.15	0.85	0.29
I klassen vår føler elevene seg like mye verd	0.38	0.53	0.24	0.74
I klassen vår snakker vi til hverandre i en vennlig tone	0.49	0.50	0.39	0.71
Andre i klassen viser eller sier at de setter pris på meg	0.29	0.68	0.28	0.80
Jeg viser eller sier til de andre i klassen at jeg setter pris på dem	0.50	0.52	0.47	0.66
Jeg er ikke redd for å dumme meg ut sammen med klassen	0.07	0.64	0.37	0.53
I vår klasse er vi opptatt av hvordan vi er mot hverandre	0.45	0.54	0.47	0.69
Jeg bestemmer selv om jeg tar vare på de andre i klassen	0.14	0.61	0.64	0.32
Kumulativ andel av varians forklart	0.33	0.54	0.39	0.67
N		929		831

Selvtillit

Rosenbergs selvtillitsindeks (Rosenberg, 1965) består opprinnelig av følgende spørsmål med fire svarkategorier på en skala fra sterkt enig til sterkt uenig (oversatt til norsk):

- I det store og hele er jeg fornøyd med meg selv
- Noen ganger tenker jeg at jeg ikke er verd noe i det hele tatt
- Jeg føler at jeg har en mengde gode kvaliteter
- Jeg klarer å gjøre det meste som andre klarer
- Jeg føler at jeg har lite å være stolt av
- Jeg føler at jeg er mye verd, i alle fall like mye som alle andre
- Jeg skulle ønske at jeg hadde mer respekt for meg selv
- Jeg har en positiv holdning til meg selv

- Alt i alt føler jeg at jeg er en fiasko

Denne indeksen består altså av positive og negative ladede påstander. I spørreundersøkelsen ble det stilt fem spørsmål, som alle er formulert som positive påstander:

- I det store og hele er jeg fornøyd med meg selv
- Jeg synes jeg har mye å være stolt av
- Jeg klarer å gjøre ting like bra som andre mennesker
- Jeg synes jeg har mange gode kvaliteter
- Alt i alt føler jeg at jeg er en bra person

I tillegg ble det stilt et spørsmål som ikke inngår i den opprinnelige indeksen:

- Jeg er en like bra person selv om jeg mislykkes med en oppgave

Tabell V.2 viser resultatene fra den roterte faktoranalysen. Den første kolonnen viser spørsmålene som er stilt i spørreundersøkelsen, mens den andre kolonnen viser koeffisienter som måler korrelasjon mellom spørsmålene og faktor 1.

Tabell V.2   Rotert faktoranalyse av spørsmål om selvtillit, runde 4. Korrelasjonen mellom svarene på det enkelte spørsmål og faktor .1

Spørsmål	Faktor 1
I det store og hele er jeg fornøyd med meg selv	0,84
Jeg er en like bra person selv om jeg mislykkes med en oppgave	0,88
Jeg synes jeg har mye å være stolt av	0,80
Jeg klarer å gjøre ting like bra som andre mennesker	0,79
Jeg synes jeg har mange gode kvaliteter	0,91
Alt i alt føler jeg at jeg er en bra person	0,86
Kumulativ andel av varians forklart	0,72
N=792	

Koeffisientene er relativt like og høye i verdi og samler seg rundt én faktor. Dermed er variablene sterkt korrelert med dimensjonen selvtillit. Analysen viser at faktoren for de seks påstandene representerer hele 72 prosent av variasjonen i vårt materiale. Vi har derfor valgt å lage en indeks bestående av de seks påstandene i tabellen.

Optimisme

Den opprinnelige indeksen til Scheier og Carver (1985) inneholder 12 påstander; fire positive, fire negative og fire ”fillers”. Påstandene er ordlagt slik at tro eller forventninger til egne prestasjoner ikke har noen spesiell basis – om forventningene er iboende i personen eller miljøet, eller om de er tilfeldige. Respondentene skal rangere hvor enige de er i utsagnene, fra 0 (sterkt uenig) til 4 (sterkt enig).

Den opprinnelige indeksen består av følgende spørsmål:

- In uncertain times, I usually expect the best
- It's easy for me to relax (filler)
- If something can go wrong for me, it will
- I always look on the bright side of things
- I'm always optimistic about the future

- I enjoy my friends a lot (filler)
- It's important for me to keep busy (filler)
- I hardly ever expect things to go my way
- Things never work out the way I want them to
- I don't get upset too easy (filler)
- I'm a believer in the idea that every cloud has a silver lining
- I rarely count on good things happening to me

I spørreskjemaene til skoleelevene tar vi utgangspunkt i optimismeskalaen, men bare følgende utsagn var med i begge rundene:

- 1) Jeg forventer som oftest at gode ting skal skje med meg
- 2) Selv om noe virker usikkert så tror jeg det vil gå bra
- 3) Jeg er optimistisk når jeg tenker på hva som kan skje fremover
- 4) Alt i alt tror jeg at flere gode enn dårlige ting skjer med meg

Disse inneholder to positive påstandene fra den opprinnelige indeksen (2 og 3) i tillegg til å forandre to negative påstander i den opprinnelige indeksen til positive (1 og 4).

Tabell V.3 viser resultatene av den roterte faktoranalysen – korrelasjon mellom de fire spørsmålene og faktor 1.

Tabell V.3   Rotert faktoranalyse av spørsmål om optimisme, runde 4. Korrelasjonen mellom svarene på det enkelte spørsmål og faktor 1.

Spørsmål	Faktor 1
Jeg forventer som oftest at gode ting skal skje med meg	0,75
Selv om noe virker usikkert så tror jeg det vil gå bra	0,82
Jeg er optimistisk når jeg tenker på hva som kan skje fremover	0,75
Alt i alt tror jeg at flere gode enn dårlige ting skjer med meg	0,78
Kumulativ andel av varians forklart	0,66
N=906	

Koeffisientene er relativt høye og like i verdi, og samler seg rundt én faktor. Analysen viser at faktoren for de fire påstandene representerer 66 prosent av variasjonen i vårt materiale. Ettersom variablene er sterkt korrelert med dimensjonen optimisme og med hverandre, velger vi å lage en indeks bestående av de fire påstandene i figuren.

Tro på egne krefter - Self-efficacy

Bandura (2005) har utviklet indekser for self-efficacy, og argumenterer for at tro på egne krefter måles langs to dimensjoner: Tro på selvregulerende krefter (*Self-Regulatory Efficacy*) og tro på egen handlingskraft (*Self-Assertive Efficacy*).

De opprinnelige påstandene i Banduras indeks er:

Self-Regulatory Efficacy

- Resist peer pressure to do things in school that can get me into trouble

- Stop myself from skipping school when I feel bored or upset
- Resist peer pressure to smoke cigarettes
- Resist peer pressure to drink beer, wine, or liquor
- Resist peer pressure to smoke marijuana
- Resist peer pressure to use pills (uppers, downers)
- Resist peer pressure to have sexual intercourse
- Control my temper

Self-Assertive Efficacy

- Express my opinions when other classmates disagree with me
- Stand up for myself when I feel I am being treated unfairly
- Get others to stop annoying me or hurting my feelings
- Stand firm to someone who is asking me to do something unreasonable or inconvenient

Med disse spørsmålene som utgangspunkt ble følgende spørsmål stilt i spørreundersøkelsen i begge runder:

- Jeg klarer å la være å skulke skolen selv om jeg kjeder meg eller er lei meg
- Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å røyke sigaretter
- Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å drikke alkohol
- Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å gjøre noe jeg vet er galt
- Jeg klarer å gripe inn hvis noen blir mobbet
- Jeg klarer å si min mening når andre i klassen er uenig med meg
- Jeg klarer å si fra hvis noen gjør noe jeg ikke liker
- Jeg klarer å stoppe andre som plager, erner eller sårer meg
- Jeg klarer å si nei hvis noen ber meg gjøre noe som jeg ikke vil

Tabell V.4 viser resultatene fra den roterte faktoranalysen, for runde 4.

Tabell V.4   *Rotert faktoranalyse av spørsmål om tro på egne krefter, runde 4.
Korrelasjonen mellom svarene på det enkelte spørsmål og henholdsvis faktor
1 og faktor 2.*

Spørsmål	Faktor 1	Faktor 2
Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å røyke sigaretter	0,26	0,86
Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å drikke alkohol	0,20	0,83
Jeg klarer å stå i mot gruppepress om å gjøre noe jeg vet er galt	0,39	0,78
Jeg klarer å gripe inn hvis noen blir mobbet	0,75	0,18
Jeg klarer å si min mening når andre i klassen er uenig med meg	0,81	0,31
Jeg klarer å si fra hvis noen gjør noe jeg ikke liker	0,82	0,32
Jeg klarer å stoppe andre som plager, ertes eller sårer meg	0,72	0,29
Jeg klarer å la være å skulke skolen selv om jeg kjeder meg eller er lei meg	0,28	0,66
Jeg klarer å si nei hvis noen ber meg gjøre noe som jeg ikke vil	0,60	0,59
Kumulativ andel av varians forklart	0,58	0,69
N=774		

Tabellen viser at spørsmålene om *Self-efficacy* samler seg rundt to faktorer: *Self-Regulatory Efficacy* (faktor 2) og *Self-Assertive Efficacy* (faktor 1). De to faktorene representerer 69 prosent av variasjonen i datamaterialet.

Det er to spørsmål som i liten grad blir forklart av de to faktorene, og som vi har valgt å ekskludere fra indeksene. Dette gjelder påstandene "Jeg klarer å si nei hvis noen ber meg gjøre noe som jeg ikke vil" og "Jeg klarer å la være å skulke skolen selv om jeg kjeder meg eller er lei meg". Disse påstandene korrelerer ikke så høyt med de andre påstandene, og grupperer seg ikke så tydelig innenfor én av faktorene. Dette kan vi se ved at verdien på koeffisientene til disse påstandene er lavere enn verdien på de andre koeffisientene som tilhører faktorene. Det samme finner vi er tilfellet i runde 1.

Mot

Vi stilte en rekke spørsmål om mot i spørreundersøkelsen, hvor de fleste spørsmålene er oversatt fra Rate et.al (2007) :

- Hvis en person ble mobbet ville jeg ha snakket med ham/henne, selv om jeg risikerte at andre ikke snakket med meg på en stund
- Hvis noen er mye alene, vil jeg prate med dem
- Jeg gjør det jeg selv liker, selv om andre i klassen ikke synes at det er så kult
- Jeg sier min mening selv om mange er uenige med meg
- Jeg går for det jeg tror på, selv om hele "verden" er i mot meg
- Hvis vennene mine prøver å få meg med på noe jeg ikke vil, sier jeg nei selv om jeg tror de blir sure
- Jeg sier nei til det jeg synes er galt, selv om jeg blir upopulær
- Jeg gjør av og til ting jeg ikke burde, fordi det er vanskelig å si nei til andre
- Jeg blir lett påvirket av andre

- Jeg tror det er lett å bli påvirket av andre
- Jeg sier ikke fra når noen blir dårlig behandlet, fordi det går bare ut over meg selv
- Hvis jeg har et problem og står fast, finner jeg vanligvis en løsning

Tabell V.5 viser koeffisientene i den roterte faktoranalysen, i runde 1 og 4. I tabellen ser vi at spørsmålene samler seg om tre faktorer: En gruppe spørsmål som er tenkt å indikere mot til å bry seg er korrelert med faktor 3. En annen gruppe spørsmål handler om å bli påvirket av andre og er korrelert med faktor 2. Den tredje gruppen spørsmål belyser mot til å leve og si nei korrelerer med faktor 1. Analysen viser at faktorene for påstandene representerer 54 prosent av variasjonen i vårt materiale i runde 1 og 62 prosent av variansen i runde 4.

Det er noen forskjeller mellom runde 1 og runde 4 i hvor godt hvert av spørsmålene egner seg som mål på dimensjonene. Påstanden ”Jeg sier ikke fra når noen blir dårlig behandlet, fordi det går bare ut over meg selv” korrelerer sterkest med faktor 3 i runde 1 og faktor 2 i runde 4. Vi har derfor valgt å droppe dette spørsmålet i indeksene. Vi har også valgt å droppe spørsmålene ”Jeg tror jeg blir lett påvirket av andre” og ”Hvis jeg har et problem og står fast, finner jeg vanligvis en løsning” fordi de korrelerer svakt med faktorene i en av rundene.

Tabell V.5 Rotert faktoranalyse av spørsmål mot, runde 1 og runde 4. Korrelasjonen mellom svarene på det enkelte spørsmål og henholdsvis faktor 1, faktor 2 og faktor 3.

Spørsmål	Runde 1			Runde 4		
	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
Hvis en person ble mobbet ville jeg ha snakket med ham/henne, selv om jeg risikerte at andre ikke snakket med meg på en stund	0,28	0,10	0,73	0,25	-0,01	0,85
Hvis noen er mye alene, vil jeg prate med dem	0,23	0,16	0,73	0,20	0,12	0,85
Jeg gjør av og til ting jeg ikke burde, fordi det er vanskelig å si nei til andre	-0,04	0,71	-0,17	-0,11	0,76	0,16
Jeg blir lett påvirket av andre	-0,06	0,78	0,13	-0,07	0,80	0,09
Hvis vennene mine prøver å få meg med på noe jeg ikke vil, sier jeg nei selv om jeg tror de blir sure	0,69	-0,13	0,08	0,67	-0,05	0,20
Jeg gjør det jeg selv liker, selv om andre i klassen ikke synes at det er så kult	0,73	0,04	0,08	0,79	-0,01	0,22
Jeg går for det jeg tror på, selv om hele "verden" er i mot meg	0,64	0,06	0,27	0,79	-0,06	0,20
Jeg sier nei til det jeg synes er galt, selv om jeg blir upopulær	0,68	-0,12	0,33	0,74	-0,09	0,32
Jeg sier min mening selv om mange er uenige med meg	0,70	0,04	0,16	0,78	-0,02	0,19
Jeg sier ikke fra når noen blir dårlig behandlet, fordi det går bare ut over meg selv	0,01	0,46	-0,58	-0,02	0,66	-0,22
Hvis jeg har et problem og står fast, finner jeg vanligvis en løsning	0,53	0,21	0,12	0,71	0,14	0,01
Jeg tror det er lett å bli påvirket av andre	0,10	0,70	0,17	0,33	0,58	0,05
Kumulativ andel av varians forklart av faktorene	0,29	0,45	0,54	0,35	0,52	0,62
N			855			766

Vedlegg 2: Spørreskjema

SPØRREUNDERSØKELSE TIL ELEVER PÅ SKOLER MED "MOT I UNGDOMSSKOLEN"

-----
1) Hvilken skole går du på?
-----

2) Er du jente eller gutt?

Jente

Gutt

OM TRIVSEL

3) Trives du på skolen?

Trives svært godt

Trives godt

Trives litt

Trives ikke noe særlig

Trives ikke i det hele tatt
-----

4) Trives du sammen med elevene i gruppa/klassen din?

Trives svært godt

Trives godt

Trives litt

Trives ikke noe særlig

Trives ikke i det hele tatt
-----

5) Trives du i friminuttene/fritimene?

Trives svært godt

Trives godt

Trives litt

Trives ikke noe særlig

Trives ikke i det hele tatt
-----

6) Hvor mange venner har du på skolen?

6 eller flere

4-5

2-3

En
Ingen

OM KLASSEMILJØET

7) Hvor enig eller uenig er du i utsagnene nedenfor? Alle utsagnene handler om hvordan dere har det i klassen.

Helt uenig	Litt uenig	Hverken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig
------------	------------	--------------------------	-----------	-----------

I klassen vår føler elevene seg like mye verd
I klassen vår snakker vi til hverandre i en vennlig tone
Jeg snakker til de andre i klassen i en vennlig tone
Jeg ser mer etter positive enn negative trekk ved andre i klassen
Andre i klassen viser eller sier at de setter pris på meg
Jeg viser eller sier til de andre i klassen at jeg setter pris på dem
Det er bra med mange forskjellige personligheter i klassen
Jeg er ikke redd for å dumme meg ut sammen med klassen
Jeg synes det er viktig å ta vare på alle i klassen
Jeg synes det er viktig å gjøre noe positivt for andre i klassen
Det er viktig for meg å behandle alle i klassen bra
I vår klasse er vi opptatt av hvordan vi er mot hverandre
Jeg bestemmer selv om jeg tar vare på de andre i klassen

OM SKOLEN

8) Skolen min er et sted hvor...

Helt uenig	Litt uenig	Hverken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig
------------	------------	--------------------------	-----------	-----------

Jeg får lett venner
Jeg føler at jeg hører til
Det virker som om andre elever liker meg
Jeg føler meg ensom
Jeg ikke ønsker å gå

OM DEG SELV

9) Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?

Helt uenig	Litt uenig	Hverken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig
---------------	---------------	--------------------------------	--------------	--------------

I det store og hele er jeg fornøyd med meg selv
Jeg synes jeg har mye å være stolt av
Jeg er en like bra person selv om jeg mislykkes med en oppgave
Jeg viser at jeg bryr meg om andre i klassen, selv om ikke vennene mine gjør det
Jeg prater med vennene min om det meste
Jeg klarer å gjøre ting like bra som andre mennesker
Jeg synes jeg har mange gode kvaliteter
Alt i alt føler jeg at jeg er en bra person
Jeg prater med foreldrene mine om det meste
Jeg forventer som oftest at gode ting skal skje med meg
Selv om noe virker usikkert så tror jeg det vil gå bra
Jeg er optimistisk når jeg tenker på hva som kan skje fremover
Alt i alt tror jeg at flere gode enn dårlige ting skjer med meg
Jeg mener at jeg er verdt noe, i alle fall like mye som andre
Jeg har respekt for meg selv
Jeg har en positiv holdning til meg selv
Jeg forventer som regel at ting blir slik jeg har tenkt
Det er sjelden ting går galt for meg

-----
10) Hvor godt stemmer utsagnene nedenfor om deg?

Helt uenig	Litt uenig	Hverken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig
---------------	---------------	--------------------------------	--------------	--------------

Jeg gjør av og til ting jeg ikke burde, fordi det er vanskelig å si nei til andre
Jeg sier ikke fra når noen blir dårlig behandlet, fordi det bare går utover meg selv
Hvis en person ble mobbet ville jeg ha snakket med ham/henne selv om jeg risikerte at andre ikke snakket med meg på en stund
Hvis noen er mye alene, vil jeg prate med dem
Jeg blir lett påvirket av andre
Hvis vennene mine prøver å få meg med på noe jeg ikke vil, sier jeg nei selv om jeg tror de blir sure
Jeg gjør det jeg selv liker, selv om andre i klassen ikke synes det er så kult
Jeg går for det jeg tror på, selv om hele "verden" er imot meg

Jeg sier nei til det jeg synes er galt, selv om jeg blir upopulær

Jeg tror det er lett å bli påvirket av andre

Hvis jeg har et problem og står fast, finner jeg vanligvis en løsning

Jeg sier min mening, selv om mange er uenig med meg

Jeg har egentlig lyst til å begynne med en (annen) fritidsaktivitet, men tør ikke fordi jeg tror vennene mine ville synes det var teit

-----
11) Hvor sikker er du på at du vil klare å gjennomføre det som står under?

Helt sikker på at jeg ikke klarer	Ganske sikker på at jeg ikke klarer	Sånn passe sikker	Ganske sikker på at at jeg klarer	Helt sikker på at jeg klarer
---	---	----------------------	---	------------------------------------

Jeg klarer å la være å skulke skolen selv om jeg kjeder meg eller er lei meg

Jeg klarer å stå imot gruppepress om å røyke sigaretter

Jeg klarer å stå imot gruppepress om å drikke alkohol

Jeg klarer å stå imot gruppepress om å gjøre noe jeg vet er galt

Jeg klarer å gripe inn hvis noen blir mobbet

Jeg klarer å si min mening når andre i klassen er uenig med meg

Jeg klarer å si ifra hvis noen gjør noe jeg ikke liker

Jeg klarer å stoppe andre som plager, ertter eller sårer meg

Jeg klarer å si nei hvis noen ber meg gjøre noe som jeg ikke vil

Jeg klarer å stå mot gruppepress til å gjøre noe jeg ikke har lyst til

Jeg klarer å stå mot gruppepress til å bruke ulovlige midler/narkotika

Jeg klarer å si fra hvis jeg føler meg urettferdig behandlet

-----
12) Hvis du måtte velge mellom disse tingene, hva ville du velge?

Å fremstå som flink i andres øyne

Å lære noe nytt

-----
13) Hvis du måtte velge mellom disse tingene hva ville du velge?

En lett oppgave som jeg vet jeg klarer å løse

En vanskelig oppgave som jeg lærer mye av

OM MOBBING

Med mobbing mener vi gjentatt negativ eller "ondsinnert" atferd fra en eller flere rettet mot en elev som har vanskelig for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing.

14) Er du blitt mobbet på skolen de siste månedene?

Ikke i det hele tatt

- En sjelden gang
  - 2-3 ganger i måneden
  - Omtrent 1 gang i uken
  - Flere ganger i uken
-

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen. Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Er du blitt mobbet på skolen de siste månedene? - En sjelden gang eller Flere ganger i uken eller Omtrent 1 gang i uken eller 2-3 ganger i måneden

15) Hvem har mobbet deg de siste månedene? (du kan sette flere kryss)

- Elever i gruppa/klassen?
  - Andre elever på skolen?
  - En eller flere lærere?
  - Andre voksne på skolen?
-

16) Dersom du blir mobbet vil du si det til (du kan sette flere kryss)

- En eller flere medelever
  - En eller flere voksne på skolen
  - Mine foreldre
  - Andre
  - Ingen
  - Vet ikke
-

17) Dersom du ser andre elever bli mobbet, vil du si det til (du kan sette flere kryss)

- En eller flere medelever
  - En eller flere voksne på skolen
  - Mine foreldre
  - Andre
  - Ingen
  - Vet ikke
-

18) Har du selv vært med på å mobbe en eller flere elever på skolen de siste månedene?

- Ikke i det hele tatt
  - En sjelden gang
  - 2 - 3 ganger i måneden
  - Omtrent 1 gang i uken
  - Flere ganger i uken
-

19) Er du blitt mobbet via datamaskin eller mobiltelefon de siste månedene?

- Ikke i det hele tatt
  - En sjelden gang
  - 2 - 3 ganger i måneden
  - Omtrent 1 gang i uken
  - Flere ganger i uken
-

20) Dersom du blir mobbet via datamaskin eller mobiltelefon, vil du si det til (du kan sette flere kryss)

- En eller flere medelever
  - En eller flere voksne på skolen
  - Mine foreldre
  - Andre
  - Ingen
  - Vet ikke
-

21) Har du mobbet andre via datamaskin eller mobiltelefon de siste månedene?

- Ikke i det hele tatt
  - En sjelden gang
  - 2 - 3 ganger i måneden
  - Omtrent 1 gang i uken
  - Flere ganger i uken
-

OM RØYKING

22) Har du prøvd å røyke noen gang?

- Ja, et par ganger, men aldri fast
  - Ja, mange ganger
  - Nei
-

23) Hvor ofte røyker du?

- Hver dag
  - 3-5 ganger i uken
  - 1-2 ganger i uken
  - Sjeldnere
  - Har sluttet
  - Har aldri røkt
-

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen: Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Har du prøvd å røyke noen gang? - Ja, mange ganger eller Ja, et par ganger, men aldri fast og

Hvor ofte røyker du? - 1-2 ganger i uken eller Sjeldnere eller Har sluttet eller Hver dag eller 3-5 ganger i uken

24) Hvor gammel var du første gang du røykte?

Under 13 år

13 år

14 år

15 år

16 år

-----
25) Bruker du snus?

Daglig

Av og til

Sjelden

Aldri

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen: Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Bruker du snus? - Daglig eller Sjelden eller Av og til

26) hvor gammel var du første gang du snuste?

Under 13 år

13 år

14 år

15 år

16 år

-----
27) Har du prøvd å drikke alkohol noen gang?

Ja

Egentlig ikke, men har smakt litt hjemme

Nei

-----
28) Hvor ofte drikker du alkohol?

Flere ganger i uka

1 gang i uka

2-3 ganger i måneden

1 gang i måneden

Sjeldnere
Aldri

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen. Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Hvor ofte drikker du alkohol? - Flere ganger i uka eller 1 gang i uka eller Sjeldnere eller 1 gang i måneden eller 2-3 ganger i måneden

29) Hvor gammel var du første gang du drakk mer enn ett glass alkohol?

Under 13 år
13 år
14 år
15 år
16 år

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen. Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Hvor ofte drikker du alkohol? - Flere ganger i uka eller 1 gang i uka eller Sjeldnere eller 1 gang i måneden eller 2-3 ganger i måneden

30) Har du noen gang drukket så mye alkohol at du har vært tydelig beruset/full?

Ja
Nei

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen. Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:

Har du noen gang drukket så mye alkohol at du har vært tydelig beruset/full? Ja

31) Hvor gammel var du første gang du var tydelig beruset/full?

Under 13 år
13 år
14 år
15 år
16 år

-----

32) Hvor gammel synes du man bør være før man kan drikke alkohol?

Under 13 år
13 år
14-15 år
16-17 år
18 år eller eldre
Aldri

OM MOT

33) Har dere "Ungdom med MOT" på skolen?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen. Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten: Har dere "Ungdom med MOT" på skolen? - Ja
--

34) Synes du at å ha "Ungdom med MOT" på skolen er positivt eller negativt for miljøet på skolen?

- Veldig negativt
- Litt negativt
- Verken positivt eller negativt
- Litt positivt
- Veldig positivt

Denne informasjonen vises kun i forhåndsvisningen. Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:
--

Har dere "Ungdom med MOT" på skolen? - Ja

35) Synes du "Ungdom med MOT" er gode rollemodeller?

- Ja, veldig gode
- Ja, litt gode
- Hverken gode eller dårlige
- Nei, litt dårlige
- Nei, veldig dårlige

-----
36) Hvor enig eller uenig er du i påstandene nedenfor om MOT?

1 (Helt uenig)	2	3	4 (Hverken enig eller uenig)	5	6	7 (Helt enig)
----------------	---	---	------------------------------	---	---	---------------

- MOT tar ungdom på alvor
- MOT hjelper meg til å ta mer bevisste valg
- MOT har gjort at jeg er blitt flinkere til å bry meg om andre
- MOT bidrar til klassemiljø der forskjeller aksepteres
- MOT har gjort det lettere for meg å si nei
- MOT hjelper meg til å se etter positive trekk ved andre mennesker
- MOT bidrar til et bedre klassemiljø
- MOT har gjort meg tryggere på meg selv

MOT bidrar til at vi har lite mobbing i klassen/gruppen

MOT er veldig bra for min klasse/gruppe

Jeg synes det er bra at vi har MOT på skolen

Jeg har oppdaget nye sider ved meg selv gjennom MOT

MOT påvirker meg positivt

-----
37) Hvor enig eller uenig er du i påstandene nedenfor om MOT?

1 (Helt uenig)	2	3	4 (Hverken enig eller uenig)	5	6	7 (Helt enig)
-------------------	---	---	------------------------------------	---	---	------------------

MOT er altfor opptatt av at vi ikke skal drikke alkohol

MOT forstår ikke hvordan det er å være ungdom

MOT har ingen effekt på meg

MOT er altfor opptatt av at vi ikke skal røyke/snuse

MOT har ingen effekt på klassen/gruppen min

